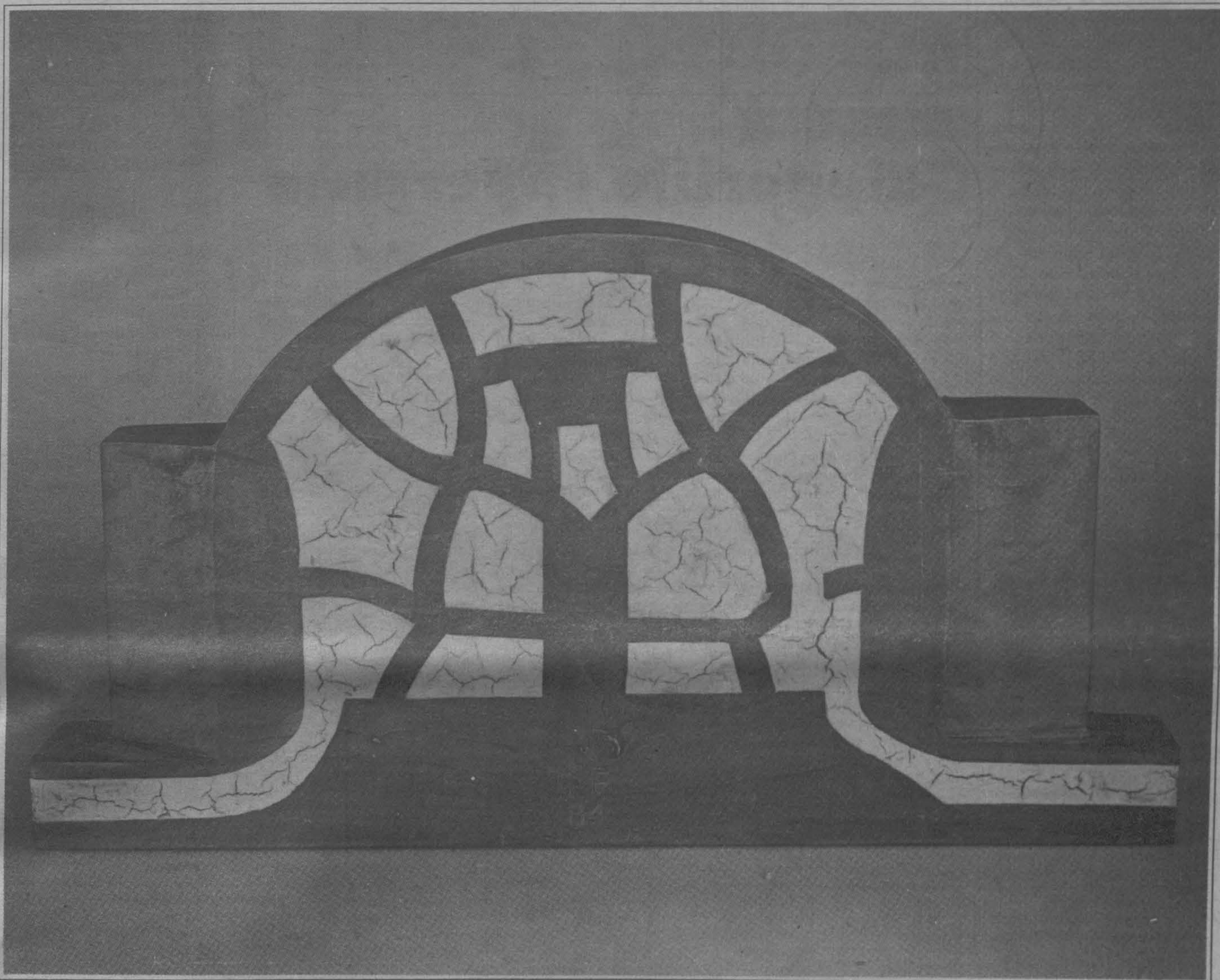
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 20 (37)
15 mai 1992
16 pagini
20 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Horea FLĂMÂND: Thorax

UN MARTOR AL DURERII

Prima mea întâlnire cu Ion Druţă s-a petrecut fără ca eu să-mi dau seama, cu foarte mulţi ani în urmă, când s-a întâmplat să văd cel dintâi film ce a rulat la noi al lui Emil Loteanu, tânărul şi promiţătorul regizor de dinainte de *Şatra*. Casele răzleţe ale unui sat, un relief de dâmburi şi râpe, ce mi s-a părut, nu ştiu de ce, profund caracteristic (deşi n-am locuit decât, şi numai în prima copilărie, în Basarabia de sud, netedă ca o palmă), o zi cenuşie, autumnală, un moşneag ce pleacă să-şi vadă feciorii risipiţi în lume, o seară târzie, tatăl şi fiul, la un pahar de vin îngână un crâmpei de cântec din care se desprind, în şoaptă (ca să nu audă cenzura!) singurele cuvinte româneşti ale filmului, vorbit în ruseşte. Întreaga dramă a ţinutului dintre Prut şi Nistru era cuprinsă în acea "mică" secvenţă, a cântecului conspirativ. Altceva nu mai ţin minte. Uitasem şi titlul peliculei. De abia acum, parcurgând substanţialul *tabel cronologic* alcătuit de criticul Mihai Cimpoi, care semnează şi o foarte utilă *prefaţă*, pentru ediţia, ca să zic aşa, bucureşteană a romanului *Povara bunătăţii noastre*, scos nu de mult de editura "Minerva", în colecţia B.P.T. (nr. 1369 - 1370), apariţie-eveniment ce mi-a prilejuit însemnările de faţă, am realizat că filmul *Ultima lună de toamnă*, turnat în 1965, reprezintă ecranizarea povestirii omonime, datând din 1963, a lui Ion Druţă, pe baza unui scenariu scris tot de el. Deşi distins cu un premiu la Festivalul internaţional cinematografic de la Mar-del-Plata (Argentina), autorităţile de atunci de la Chişinău nu au zăbovit prea mult în dileme hamletiene, şi au hotărât să interzică filmul. Nu a fost, din păcate, nici pe departe singura lovitură îndreptată împotriva scriitorului şi omului de cultură Ion Druţă de-a lungul prodigioasei sale cariere artistice! Parcă anume spre a complica viaţa unor oameni cu tot dinadinsul dornici

Valeriu CRISTEA

(continuare în pag. 6)

Labiş inedit

Confruntare literară

Mihail Dragomirescu - Eugen Ionescu

(evocare de Ion M. Negreanu)

Galeriile "Literatorul":

Gheorghe I. Anghel, Silviu Băiaş, Horia Bernea, Geta Brătescu, Horea Flămând, Niculae Florea, Marin Gherasim, Sultana Maitec, Doina Mihăilescu, Ion Nicodim, François Pamfil, Grigorian Rusu, Monica Vasinca

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

În colbul uliţei

În *Expres-Magazin*, Grid Modorcea înălţa ditirambi unei noi stele a presei româneşti, Aurelia Boriga, pe care o caracteriza ca la intrarea în PCR drept "un om energic, bun organizator", "cu foarte mult fler, dovadă că în facultate a "lucrat" cu Nicolae Manolescu". În numărul 17 al aceleiaşi publicaţii, el *se dă* la cultură, ţinând parcă morţiş a ne dovedi că n-are habar nici de istorie, nici de geografie; de cultură şi de bun simţ, ce să mai vorbim! Numindu-l pe poetul Grigore Vieru "Mihai Beniuc al cazacilor"(?!), îl sfătuieşte să nu mai scrie versuri "pe uliţa noastră", ci "acolo, *la el,în ţara lui*." (subl.n.) Îi amintim lui Grid Modorcea Că ţara înseamnă ceva mai mult decât uliţa pe care joacă el "purceaua", colbuindu-se.

Raritate

Citind *Ateneu* (martie 1992), rămâi uimit ca în faţa unei minuni: în paginile ei nu se află nici un rând de politică, redactorii băcăuani arătându-se exclusiv şi lăudabil preocupaţi de cultură. Cităm cu încântată surprindere câteva articole din cele 12 pagini bine gândite şi realizate ale acestei reviste care îşi onorează numele: "Titulescu - un mare avocat", un interviu cu Vladimir Pană despre avangardismul literar, o bogată rubrică de cronici literare (actuale şi "retro") despre Dumitru Ţepeneag, Nichita Stănescu şi câteva cărţi pentru copii, poezii de Gellu Dorian şi Octavian Voicu, proză de Victor Dumbrăveanu (Republica Moldova). Foarte util se dovedeşte "Dicţionarul scriitorilor basarabeni", la care se adaugă o densă şi vie rubrică de arte şi spectacole, o pagină dedicată admiterii în liceu şi încă una de traduceri din limba germană semnate de Grete Tartler. În ansamblu - imaginea unei reviste seducător dedicate fenomenului cultural. Îi sfătuim pe condeierii de literatură deghizată în politic să n-o citească: nu vor găsi aici temele şi limbajul arogant din alte reviste ce-şi zic "literare". În plus, efortul înţelegerii le-ar dăuna.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

11 - 14 iunie 1992
BUCUREŞTI, CAPITALA MONDIALĂ A CĂRŢII

Ministerul Culturii organizează, în colaborare cu firma AVENCOURT EXHIBITIONS Ltd. din Londra, la Bucureşti, în sălile de expoziţie ale Teatrului Naţional de la etajele III şi IV, în perioada 11-14 iunie 1992, Primul Târg Internaţional de Carte.

La acest eveniment cultural, fără îndoială unul dintre cele mai importante ale anului 1992, vor fi prezente cele mai de seamă edituri de stat şi particulare din ţară, întreprinderi de difuzare, tipografii etc. Târgul se va bucura de o bogată şi prestigioasă participare internaţională: peste 500 de edituri din 20 de state, Consiliul Europei, Consiliul Britanic, BBC World Service, Amnesty International ş.a. Târgul va fi deschis publicului larg, specialiştilor şi oamenilor de afaceri din domeniul cărţii. Spaţiul de expunere este limitat. Înscriere şi informaţii: Secretariatul Târgului din cadrul Societăţii ARTEXPO - Teatrul Naţional, tel. 13.09.33.

Puncte de vedere

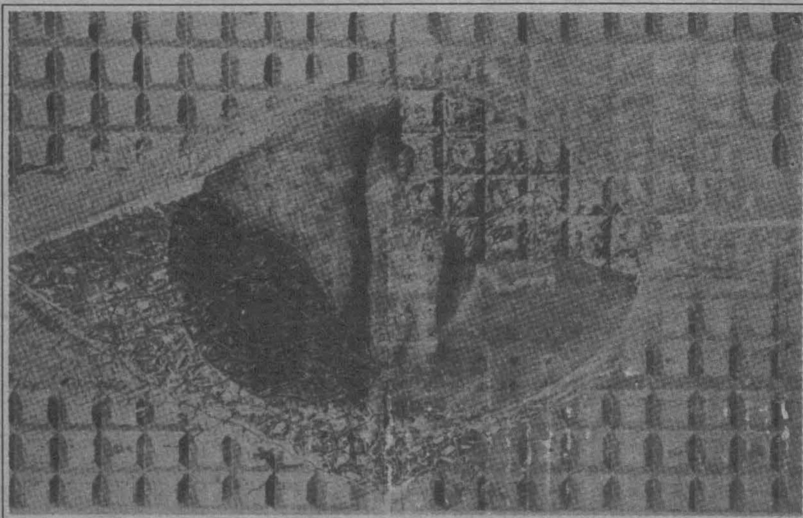
Categoriile superpuse

Am mai spus-o şi cu alt prilej: dacă este ceva în România, care, pentru a ajunge la nivel occidental, trebuie să scadă, aceasta este dragostea românilor pentru carte. Ceea ce, evident, contrazice tema stupidităţii care ni se pune cu obrăznicie în seamă de nişte compatrioţi care nu văd niciodată mai departe de cele 30 sau 80 de procente cu care cântăresc totul în viaţă.

În numele democraţiei şi economiei de piaţă, aduse rapid la nivelul de simple clişee demagogice, bişniţari stupizi cu numele de editori particulari - excepţiile, întărind regula, le-am semnalat la momentul oportun - au acaparat fabricile de hârtie, tipografiile şi centrele de librării: murdărind, corupând directori, ingineri şefi şi "împuterniciţi", plătind peste tot ciubucuri grase, care, adunate în preţul unei cărţi, reprezintă cam 40 la sută, celelalte 60 de procente constituind, în părţi egale, şperţuri şi beneficii editoriale, suportate şi acestea tot de bietul cititor.

În avalanşa celor peste 1000 de edituri particulare, editurile de stat, cu redacţii cel puţin specializate şi planuri editoriale cumpănite, s-au văzut şi fără hârtie şi fără spaţiu tipografic. Mai nou, rămân şi fără comenzi din partea centrelor judeţene de librării, camuflate sub titulatura de societăţi comerciale, care, deşi funcţionează, ca şi tipografiile sau fabricile de hârtie, cu capital de stat, preferă să gestioneze maculatura editorilor particulari din motive lesne de înţeles. În plus, neputând să lucreze la numărul de titluri şi tirajele luate în calcul pentru stabilirea unor preţuri rezonabile, editurile de stat, pentru a supravieţui, s-au văzut silite, după reducerea drastică a cheltuielilor salariale, să publice tot "carte de consum" la preţuri de cost ridicate, adică să accepte regulile impuse de speculanţi. Cel care pierde este cititorul, păcălit de două ori: o dată pentru că îşi cheltuieşte vremea cu maculatura şi o dată pentru că îşi cheltuieşte banii tot mai amarnic agonisiţi. Între timp, categoriile "superpuse" (vorba lui Eminescu) de impostori prosperă. Ei pot să cumpere şi kilogramul de salam cu o mie de lei şi "conştiinţa" oricărui director din reţea cu un teanc de mii nou-nouţe. Consecinţă imediată: creşterea vertiginoasă a preţului cărţii. Pe termen lung, nu mai lung de doi ani, vom asista la un lanţ de falimente editoriale (efect al unei "pieţe" saturate cu carte "scumpă") şi, implicit, la intrarea în şomaj a multor salariaţi din tipografii, fabrici de hârtie şi librării. Pe actualii directori, contabili şefi şi alte categorii de birocraţi, problema nu-i interesează. Ei şi-au făcut deja plinul şi pot aştepta liniştiţi falimentul întreprinderilor pe care le conduc (de fapt, le storc). Preţul va fi suportat, ca totdeauna, de producători şi beneficiarii direcţi: de muncitori şi cititori, încă o dată şi pe deasupra lozincilor dezbinării, înfrăţiţi.

Nicolae DIACONU

Niculae FLOREA: Desen

Literatorul

Săptămînal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 20 (37)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor,
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian (secretar general de redacţie)

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Abonamentele pentru străinătate se realizează prin ORION - SRL, Splaiul Independenţei nr. 202 A, Sectorul 6, Bucureşti, Telefon 17.34.07, Fax (400) 42.41.69

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43
ISSN 1220-5583

Tehnoredactare computerizată
JORDAN SOFTCHIM
Tasi Alexe
Mihaela Iorgulescu

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

Difuzorii particulari din Capitală şi provincie, care doresc să distribuie revista *Literatorul*, sînt rugaţi să ia legătura cu redacţia la telefonul (90) 17.10.23.

Literatorul

Pentru o promptă reflectare a fenomenului literar contemporan, rugăm editurile şi autorii să ne înlesnească accesul la noile apariţii prin trimiterea la redacţie a unor exemplare de semnal. Aceeaşi rugăminte confraţilor noştri de la revistele de cultură.

Redacţia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

AUTOBIOGRAFIA SPIRITUALĂ (II)

Dar m-am îndepărtat de biografia din meditaţia religioasă. Petru Dumitriu nu respectă cronologia tradiţională, nu-şi scrie, repet, *viaţa*, foloseşte doar experienţa lui pentru a vorbi de destinul intelectualului care format într-o lume atee tânjeşte după un reazim spiritual. La 20 de ani citeşte pe Nietzsche şi nu mai crede în nici o valoare. Ca student în filosofie într-o universitate germană între 1941-1944 citeşte pe Freud, Wittgenstein, Spinoza, Bergson, Husserl... Refuză pe Heidegger din pricina limbajului său "revoltant pentru filosofie", cu toate că limbajul îi pare "magnific din punct de vedere incantatoriu". Profesorul său îl conduce spre *mathesis universalis* al lui Leibniz şi spre empirismul logic (de la Russell la şcoala vieneză) şi este lichidat de hitlerişti pentru că dezaprobă războiul. Al doilea profesor îl obligă pe tânărul valah să studieze pe filosoful teuton Jacob Boehme. Mai târziu, în România postbelică, învaţă marxismul ("marxismul mi-a poluat şi mi-a marcat tinereţea") şi îl pregăteşte să intre în "despotismul oriental", în "socialismul tătărăsc"... Un destin într-o istorie convulsionată şi, poate, destinul unei generaţii aflate, de la început până la sfârşit, *sub vremi*. Petru Dumitriu nu ascunde că a slujit cu devotament această istorie impură. Acceptă realismul socialist, este director de editură, dispreţuieşte pe oamenii bătrâni, scrie cărţi în care recomandă ideologia oficială, îşi aminteşte despre tăierea porcului de Crăciun (un asasinat inocent), despre diavol ("mare sofist şi rău logician") şi despre demonul orgoliului care există în noi...

Autobiografia se pierde din nou în aceste mici şi, de multe ori, strălucitoare reflecţii. Petru Dumitriu trăieşte acum într-un Mégalople, şi crede că secolul al XX-lea este un vast univers al suferinţei, abandonat de Dumnezeu, locuit de Rău. Neagă din când în când pe Dumnezeu absent ("sunt expert în negarea lui Dumnezeu") şi vorbeşte de deşertul interior. Apoi, tot el găseşte o cale de ieşire din negaţie: "Dumnezeu este proiecţia fiinţei mele sau a intelectului meu, sau a angoasei mele, sau a ignoranţei mele în neant, în vid, în necunoscut. Dumnezeu este totdeauna antropomorf"... Pe scurt: *dacă Dumnezeu nu este, nimic nu este, nimic nu are valoare.* Curios, un alt scriitor din generaţia lui Petru Dumitriu (e vorba de Marin Preda) încheie ultima lui carte (*Cel mai iubit dintre pământeni*) cu o propoziţie din Sfântul Pavel: *dacă dragoste nu e, nimic nu e.* Concluzia confesiunii (reflecţiei) exilatului din Mégalople este sensibil asemănătoare, cu diferenţa că el proiectează totul în plan spiritual: *dacă graţie nu este nimic nu este.* Şi încă o coincidenţă stranie: confesiunile (una dintre ele, cea a lui Marin Preda, având o formă românească)apar cam în acelaşi timp (1979, 1980). Două spirite (cele mai înzestrate din generaţia lor), pornind din lumi diferite şi trăind în lumi diferite, ajung la aceeaşi concluzie: nimic durabil nu se construieşte în afara iubirii umane şi a graţiei divine. Ei se regăsesc spre sfîrşitul vieţii (Preda era chiar la sfârşit) în morala creştină.

Zéro ou le point de départ reia aceste teme sub o formă mai concentrată eseistică. Reflecţiile spirituale (distribuite în 18 capitole: *Logos alogos sau universul insuficienţei, Dialectica transcendenţei, Dialectica - Trinităţii, Încarnarea etc*) sunt însoţite de însemnările unui "diarist" care trăieşte în ceea ce el numeşte "starea de nulitate". Confesiunea merge spre rădăcinile fiinţei şi cartea, în totalitate, este în genul ei excepţională. Ea readuce în prim plan un intelectual care nu-şi găseşte locul în nici un sistem social. Unul, *socialismul concentraţionar*, îl alungă, celălalt, universul *prostituţionar*, adică occidentul capitalist, nu-l primeşte. Petru Dumitriu nu-şi ascunde dezamăgirea şi, în termenii propuşi în confesiunea anterioară, vorbeşte despre criza lui morală. Unele date se repetă. Fuge în occident la 36 de ani rupând pactul cu Mefistofeles-ul comunist în ţara lui natală, România. După un număr de ani descoperă că "sensul lumii nu-i în lume" (Wittgenstein) şi că sensul lumii trebuie căutat în Dumnezeu. Rămâne, dar, un intelectual în stare de ruptură, traumatizat de refuzul social şi caută "certitudinea intelectuală a transcendenţei şi amintirea rugăciunii". Acestea îl salvează. Dar, încă o dată, pentru intelectualul de la sfîrşitul secolului al XX-lea nimic nu-i sigur şi definitiv. "Starea de nulitate" revine periodic, ca frigurile. Spiritul se află din nou la punctul zero, punctul de plecare. În momentul în care scrie această nouă confesiune (1980-1981) Petru Dumitriu trece printr-o teribilă criză de solitudine şi descurajare. N-a ieşit de şapte ani din casă, n-a văzut pe nimeni, n-a comunicat cu nimeni. Mănâncă zilnic spaghetti cu margarină, soţia îi reajustează hainele vechi, piaţa occidentală îl refuză ca scriitor. Se uită la televizor şi-şi dă seama că realitatea televizată este o imensă mistificaţie. "La realité c'este moi", parafrazează el, expertul în nulitate, exilatul, dezrădăcinatul, intelectualul marginalizat de două sisteme sociale. Capitolul despre *Dialectica nulităţii* începe cu un bilanţ trist: "în socialismul concentraţionar vă numiţi sau vă întreabă: «De *unde* sunteţi», adică: cărei întreprindere, instituţie sau organizaţii aparţineţi? Iar în Occident: aveţi o asociaţie, o organizaţie, o ierarhie, mafia, un grup în spatele vostru? Dacă nu, nu existaţi. Trebuie să aparţii unui grup, dacă nu, eşti zero. Alienarea prin colectivitate. Socialism: poliţie. Occident: criză, recesiune, inflaţie, stagnare. Posibilitatea de a alege o societate între marasm şi marxism. Statut de cetăţean din categoria a doua. (...) Reducţia la zero. Secolul al XX-lea m-a redus la zero. Socialismul concentraţionar şi piaţa prostituţionară m-au redus la zero".

Petru Dumitriu face un dublu proces: 1) *socialismului tătărăsc, socialismului concentraţionar, despotismului colectiv, socialismului cirilic*, adică sistemului comunist din estul Europei şi 2) lumii occidentale pe care autorul, folosind o veche expresie a lui Péguy, o identifică în mare parte cu "universul prostituţionar". Le respinge pe amândouă. Un capitol din confesiunea sa se cheamă *Adieu à l'Occident* şi el conţine o contestare în primul rând morală a sistemului din vestul Europei. Care sunt, în aceste condiţii, şansele lui? Exilatul marginalizat are sentimentul că, după ce a scăpat dintr-o lume a minciunii (comunismul stalinist) a căzut, fără speranţă, într-o lume a negaţiei. Ce poate să aleagă spiritul său? "sunt mai mult de douăzeci de ani de când am sosit în acest Occident care se încăpăţânează să mă distingă. Nu exişti, mi-a spus occidentul. Eşti nimeni. Nu eşti nimic (...). Occidentul nu m-a voit. Am fost primit ca străin, sunt privit ca străin şi aşa voi fi până la sfârşitul zilelor mele (...) Am fost primit ca scriitor şi individ sărac: de două ori suspect. Este inimaginabilă neîncrederea, adică detestarea scriitorului în clasele mijlocii şi bogate din Occident (...) Dar mai ales, în Occident, am fost primit de stânga: trădător, renegat, transfug (...) Transfug? Din socialismul concentraţionar spre birocraţia descumpănită?"...

Aceste opinii pot trezi mari proteste. Este Occidentul acefal şi amorf, un *univers prostituţionar*? Înainte de a ne scandaliza să reţinem însă că scriitorul care spune toate acestea a trăit într-un infern moral (şi-l denunţă ca atare) şi trece acum printr-o clară nevroză a inadaptării. Se află, de mult timp, într-o gravă "stare de ruptură" s-a instalat în singurătate ca într-o boală incurabilă, angoasa nocturnă este percepută ca o suferinţă fizică... nevroza exilului despre care vorbeşte şi Cioran. *Tentaţia de a exista* atinge în cartea lui Petru Dumitriu o stare de totală negativitate. Omul care se confesează trece printr-un veritabil traumatism al refuzului din care nu lipseşte şi un sentiment de orgoliu al umilinţei: "nu sunt profet, nu sunt sfînt, nu sunt exemplar, sunt slab, fals sau falsificat, inautentic, nul, egal cu zero"... O fervoare a căderii, o sinceritate, în a numi răul interior care atinge graniţele seducţiei... Sunt omul cel mai nenorocit de pe lume, declară naratorul din *Confesiunile lui Rousseau* şi tocmai această singularizare, absolutizare a nenorocirii arată că naratorul nu-i atât de nefericit pe cât zice că este pentru că are de partea lui orgoliul de a mărturisi toate acestea. În alt mod şi la alt nivel al orgoliului, naratorul din *Zéro ou le point de départ* trece prin aceeaşi exaltare a suferinţei şi a negaţiei: "je circule ávec mes entrailles dans les mains"..., l'univers est incomplet; le monde tel quel, ici et maintenant, este un monde mutilé; l'univers de l'immanece este l'univers insuffisant"...

Petru Dumitriu află, totuşi, o ieşire din coşmar şi soluţia este de natură creştină. Descoperă că în *universul insuficienţei*, exilatul, marginalizatul, refuzatul nu-í totuşi singur. Este suficient să fie un om care să-i arate înţelegere şi iubire pentru ca expertul în nulitate să accepte lumea şi să se simtă salvat. Discursul negativităţii se transformă rapid într-un discurs al fraternităţii: "lumea este bună; este acceptabilă; aşa cum este, atroce, dar blândă; accept lumea, accept moartea, suport Răul: prin iubirea pentru Cristos"... Dar nici aceasta nu-i o soluţie definitivă. Tăgăduitorul se retrage din faţa neantului, dar (suntem avertizaţi) pentru a reveni, în alt moment, în forţă, "ca valurile pe plajă", într-o continuă mişcare de du-te, vino... Pentru el totul se închide între două propoziţii care se contrazic la infinit: "je vis mal; mais je vis bien". Cere înţelegerea şi complicitatea lectorului său: "Cel care ştie ceea ce eu ştiu va înţelege că ceea ce spun nu-i contradictoriu"... este contradictoriu, dar contradicţia face parte din existenţa noastră...

Aceleaşi teme şi aproape aceleaşi soluţii sunt reluate de Petru Dumitriu în *Essai de dévotion moderne* (1984), cu singura deosebire că aici speculaţia intelectuală sporeşte şi nota biografică se micşorează. Este, în fond, o carte de mici eseuri organizată în cinci părţi (*Devoţiunea modernă, Ştiinţa şi credinţa, A trăi ca un creştin, Cetăţeanul creştin, A construi pacea*), cu trimiteri la filosofie şi la ştiinţele exacte. Eseistul nu se uită pe sine în acest univers de relaţii, dar momentul grav al crizei morale pare a fi depăşit. Convingerea lui este că ştiinţa şi rugăciunea se întâlnesc. Nu vrea să judece pe Dumnezeu, judecă doar judecăţile asupra lui Dumnezeu. Nu trebuie demonstrată existenţa lui Dumnezeu, trebuie doar să te rogi lui Dumnezeu... "Mă rog, deci sunt" - spusese Petru Dumitriu mai înainte. Sau: "mă rog, deci Dumnezeu există"... (citez din memorie). Există o îndoială a credinciosului, dar este o îndoială fecundă, ca setea de apă a însetatului... Ea nu are nimic a face cu îndoiala filosofilor... Petru Dumitriu acceptă jumătate din contestaţia lui Nietzsche (creştinismul este o religie a indivizilor slabi!), dar îl combate în esenţă. Respinge şi imaginea freudiană a *Tatălui*, ca proiecţie a *Eului* şi a dragostei pentru Dumnezeu (tatăl) ca o sublimare a sexualităţii... Aceştia, încheie eseistul, sunt "filosofi ai bănuielii"... Dumnezeu nu poate fi obiect pentru o judecată de existenţă şi nici pentru o judecată de valoare. Omul trăişte în centrul lumii, dar în centrul omului se află Dumnezeu şi tot el se află în centrul universului. Distincţia intelectuală a creştinului începe prin "umilirea intelectului în faţa misterului creaţiei, în faţa suficienţei raţiunii, în faţa lui Dumnezeu şi a demnităţii fiinţei umane"... Cine îşi pierde credinţa înseamnă că n-a avut-o. A preda înseamnă a învăţa să fii om, trebuie reinventată "dragostea dificilă", trebuie cunoscută, trăită dragostea - afecţiune (agajé), epocile de mare civilizaţie au fost epocile de plenitudine creştină, o civilizaţie care nu crede în adevăr şi în capacitatea omului de a cunoaşte adevărul, este o *necivilizaţie*, datoria noastră este să creăm o civilizaţie creştină etc.

Acestea sunt, în rezumat, ideile celui care analizează complicaţiile şi relaţiile *devoţiunii moderne.* El trăieşte în "acţiunea graţiilor" şi are ca model, dintre filosofi, pe raţionalistul mistic Wittgenstein. Nu s-a vindecat de nevrozele sale, dar are, acum, mai multă stăpânire de sine pentru a judeca *Răul ştiinţific* şi *Răul moral.* Este, în continuare, un adversar inconciliabil al despotismului birocratic (comunist) şi nu acceptă nici acum "notre abject confort occidental". Patria lui este prietenia şi, fără a fi fundamentalist, ia în serios Biblia. Se simte peste tot străin în afară de comunitatea creştină. Cuvintele sunt corupte şi, citindu-l pe Confucius, eseistul este de părere că prima grijă a înţeleptului ajuns în guvern trebuie să fie restabilirea sensului adevărat al cuvintelor... În fine, revenind la ştiinţă, zice că ştiinţa poartă pe umerii săi credinţa ca Sfântul Cristofor pe copilul Mântuitor... Absurdul este non-sensul, golul de semnificaţie. Propoziţia lui Tertulian ("cred pentru că este absurd") este retorica unui avocat african. Lumea nu-i perfectă, lumea-i chiar inadmisibilă aşa cum este, dar ea poate deveni suportabilă prin morala creştină... Trebuie reinventat de asemenea *amorul conjugal* în sens creştin: asta înseamnă a nu pierde ci a da, a nu lua ci a primi... Naratorul promite să scrie o povestire despre un cuplu pasionat, creştin şi fericit. Povestirea s-ar intitula: *Les Aimants*... Sexualitatea nu-i totul pentru individ şi "în zgomotul şi furia marii orgii occidentale" (orgia cărţilor, orgia teoriilor etc.) omul trebuie să redescopere plenitudinea bucuriilor simple... ironizează pe "Les intellos de gauche" şi se îndoieşte, încă o dată, de îndoielile lor... Se îndoieşte şi de numeroşii, retoricii, mediaticii, maîtres à penser care în anii '60 au înconjurat "une fronde d'enfants gâtés"... Fără să vrea să devină la rândul lui un *guru*, Petru Dumitriu îndeamnă pe tinerii din vremea lui să construiască o civilizaţie după preceptele lui Cristos. Aceştia trebuie să tindă spre o lume bazată pe echitate şi solidaritate. Omul trebuie să primeze în toate, nu structurile, regulamentele, Partidul, "condiţiile obiective", Organizaţia, Planul, Piaţa...

Aceasta este morala recomandată de Petru Dumitriu într-o carte în care vorbeşte despre dificultatea de a fi credincios într-o lume (suntem încă la începutul anilor '80) disputată de două sisteme. El aduce în analiză ceva ce vine din experienţa lui de intelectual din est: un mod, aproape tragic, de a gândi condiţia omului prins în labirintul unei ideologii... Aceasta dă o notă de seriozitate şi credibilitate discursului autobiografic...

Doina MIHĂILESCU: Autoportret

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Chiar neamț cu adevărat să fie acesta?”

O reeditare bine venită și câteva semne de întrebare

Când se împlineau patruzeci și doi de ani de la tipărirea ultimei cărți a lui C. Rădulescu-Motru și douăzeci și șapte de ani de la stingerea lui din viață, după un deceniu de umilitoare suferințe, în colecția "Biblioteca de filosofie a culturii românești" pe care am inițiat-o și am tipărit-o la Editura Eminescu, a apărut într-un volum de peste opt sute de pagini prima selecție masivă după 1944 din opera acestui filosof și cărturar ce a înrâurit hotărâtor mișcarea intelectuală a României. Un amplu studiu introductiv, bogate note explicative și selecția celor cinci volume ca și a unor studii din periodice aparținea profesorului Gh. Al. Cazan, textul fiind stabilit cu o exemplară acribie filologică de Gheorghe Pienescu, redactorul cărții a fost criticul Constantin Măciucă. Cinci ani mai târziu, de astă dată la Editura Minerva, am alcătuit o antologie din scrierile memorialistice, autobiografice și din paginile dedicate literaturii de C. Rădulescu-Motru, volum apărut cu titlul *Mărturisiri* , în prima parte a anului 1990. De atunci, câteva edituri particulare, înfruntând riscurile economiei de piață și dovedind că anatema aruncată asupra lor nu este totdeauna meritată, au tipărit texte de mai mică întindere din opera lui C.Rădulescu-Motru, dar nu mai puțin reprezentative. Am cunoștință de C. Rădulescu-Motru: *Sufletul neamului nostru*, Editura Anima, 1990 și *În vremurile noastre de anarhie*, aceeași editură, 1992.

Mă voi opri acum asupra volumului *Nietzsche**) tipărit de Editura clujeană Eta în anul 1990, 64 p., pe care l-am găsit cu o mare întârziere. Ideea publicării acestei cărți e cât se poate de binevenită deoarece C.Rădulescu-Motru, gânditor sensibil la curentele noi ale culturii europene, a fost cel dintâi român care a avut revelația gândirii lui Nietzsche. A înfățișat structurile gândirii acestuia într-o suită de foiletoane în *Epoca literară* din anul 1896, când săptămânalul apărea "sub îngrijirea d-lui I.L.Caragiale". C. Rădulescu-Motru avea să publice în 1916 articolul *Filosofia lui Friedrich Nietzsche în România* , retipărit în ediția noastră *Mărturisiri* , p. 121-130, în care, după ce înfățișează împrejurările în care a cunoscut filosofia lui Nietzsche, istorisește reacțiile lui Caragiale după ce i-a citit primul foileton în vederea publicării lui în *Epoca literară*. "Chiar neamț cu adevărat să fie acesta? Prea e spirt. Și totuși spirt care nu stă la suprafață, neamț trebuie să fie!" Și Rădulescu-Motru spune mai departe: "Când am terminat articolele, Caragiale singur le-a adunat într-o broșură pe care a tipărit-o tot la *Epoca*, în formatul și cu litera aleasă de dânsul". După ediția din 1897 (prefața e datată 16 aprilie 1897) răspândită în extrem de puține exemplare, cartea a văzut din nou lumina tiparului în 1916, prefața având două paragrafe în plus ținând de circumstanțele apariției ei, adică în timpul primului război mondial.

Cartea avea să cunoască o nouă ediție în anul 1922, cuprinsul ei fiind identic cu cel al precedentei, minus cele două paragrafe adăugate prefeței din 1916. Cei ce au trimis la tipar ediția din 1990 au procedat conform normelor științifice reproducând ultima ediție din timpul vieții autorului: "Prezenta ediție se bazează pe C.Rădulescu-Motru - *Nietzsche*, Ed. Răsăritul Social, 1922". Trecând peste formularea stângace, trebuie să spunem că editura se numea ...*Reforma socială* , după cum citim pe coperta ediției din 1922: *Editura și Tiparul Reforma Socială, București, Pasajul Român, 20-22*. Imediat ne întâmpină cea de-a doua nedumerire: editorii din 1990 au eliminat pur și simplu, fără nici o explicație, prefața ediției din 1922, p.III-VII, după care afirmă că au reprodus textul. Au fost de asemenea eliminate notele de subsol aparținând lui C.Rădulescu-Motru, ceea ce este de-a dreptul inadmisibil ținând seama de extrema rigoare științifică a savantului care totdeauna indica sursele documentare și edițiile după care reproducea textele citate. Amuzant e faptul că la pagina 29 a ediției 1990 se marchează semnul de notă după titlul *Der Antichrist*, dar nota nu apare în subsol. Că nu s-a respectat riguros ediția din 1922 o vădește și faptul că acele cuvinte subliniate în text nu sunt culese cu caractere cursive ca în textul de bază. Or, aceasta nu reprezintă o fantezie grafică a lui Rădulescu-Motru ci accentuarea prin contrast a unor idei, cum se întâmplă la pagina 24, unde se vorbește de *morala stăpânilor* și *morala sclavilor*, de *creștere* și *descreștere* .

Dacă ideea retipăririi acestei cărți a fost cât se poate de lăudabilă, ecoul apariției este diminuat devenind un text de-a dreptul ininteligibil. Publicul larg nu află câteva elementare și obligatorii date bio-bibliografice despre C. Rădulescu-Motru, așa cum în mod judicios s-a procedat cu cele două volume tipărite la Editura Anima. E o carte scrisă și tipărită în 1896-1897, ceea ce trebuia arătat măcar într-o notă, un moment semnificativ în receptarea gânditorului german de conștiința filosofică românească. Dacă nu reproducerea integrală, cel puțin rezumarea articolului lui C. Rădulescu-Motru, care trasează circumstanțele descoperirii și apropierii sale de opera lui Nietzsche ar fi fost obligatorie. Cititorul tânăr, și nu numai el, care nu și-a procurat edițiile amintite, nu știe, nu are de unde să știe locul și ponderea acestei cărți în evoluția gândirii românești și în loc să i se deschidă anume orizonturi, i se așează în față enigme.

Și acum o problemă de principiu: de ce nu se apelează la acei cunoscători ai operei unor gânditori și scriitori, de ce nu sunt chemați cei care au publicat ediții, studii din domeniul respectiv, în cazul de față Gh. Al. Cazan, Grigore Traian Pop, Corina Hrișcă, Petre Vaida, Gh. Pienescu și alții. Dar acesta nu e un caz singular. Ar fi bine ca un capital de seriozitate, competență, muncă să nu se risipească, făcând loc grabei și amatorismului.

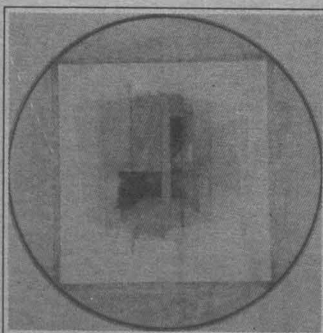
Cum se vede și în cazul de față, o bună și lăudabilă idee, dacă nu se transformă în inversul ei, își diminuează mult impactul.

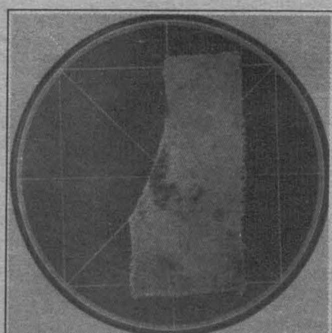
Valeriu RÂPEANU

*) C.Rădulescu-Motru, *Nietzsche*, Editura Eta, Cluj, 1990.

Poezia asonantă

Deși în mod formal Aurel M. Buricea uzează de rimă în majoritatea covârșitoare a poeziilor sale, versurile părăsesc ritmul iar poetul își construiește imaginile liber de această prejudecată*). Vedem aici o intenție, de vreme ce, aflat la al patrulea volum publicat, nu i se poate face reproșul necunoașterii ritmului și al picioarelor metrice, ale căror avantaje eufonice sunt, cu evidență, dezavuate de preferința pentru ideile și revelațiile de ordin semantic. Prin urmare, tematica devine prioritatea artistică a lui Aurel M. Buricea, care-și intitulează volumul *Poeme de dragoste*. Emoția lirică conturează o stare tensională, născută din jocul opozițiilor și antonimiilor, asupra cărora, solitar și cu o foarte marcată dorință de purificare, autorul caută cuvântul esențial. Poezia tinde astfel să devină concept (vom întâlni "munții de sare", "cerul abstract", "transplantul de vise", efigia iubitei"), o trăire cu totul personală a unor "semne" care trebuiesc, după descriptare, adecvat trăite. Primul pas făcut este unul prin care se despovărează de memoria lirică anterioară, cum procedează în *Casa uitării de sine*: "ți-am găsit casa acoperită/ de iarba și mușchii uitării de sine,/ mirosea a haine vechi tot timpul/ roase de molii și fluturii nopții/ acopeream fereastra dinspre răsărit/ ți-am găsit cuvintele mucegăite/ curgeau din pereți amintiri străine/ casa noastră de dor și de iubire/ ieșea din spațiu era undeva/ între abis și realitate fără culoare/ ca o stea neagră lumina/ acum eram locuiți de propria carceră/ pretutindeni cu sentimentele zdrențuite/ până acolo unde ființa este chiar imaginea/ din oglinda toamnei/ o, viața noastră, iubito, lumina galbenă/ a frunzei ce stă să cadă în valea torturii/ o, nu ne mai rămâne decât să atingem/ cu sufletul prima ninsoare a lumii/ idealul nostru de a ne purifica prin moarte". Depășirea tuturor experiențelor precedente provoacă o nouă aventură a cuvântului, călăuză în "lecția de iluzionism", care contopește laolaltă anotimpuri și amintiri, peisaje și sentimente pentru a-l conduce spre "orizonturi albe" în "nesomnul cuvintelor": "Așteaptă-mă în viforul perfecțiunii/ când luna e ca o lentilă de gheață/ fotografiindu-mi sufletul pribeag/ aici în câmpia unor promisiuni uitate". Poetul trăiește un sentiment de anxietate, venit dinspre biografie și aspirații, trage după sine o lungă trenă, a dezamăgirilor vieții, pentru a-și găsi salvarea în iubire: "numai dragostea ta iubito duce-n spate/ un munte radioactiv/ prin sate bolnave de singurătate". Interesantă devine această implicare, văzută uneori ca un fenomen de extremă duritate, a creației într-un destin considerat, chiar de către autor, întortocheat și nesigur. E o răbufnire de luciditate, tradusă în termenii subiectivi ai emoției lirice prin care descoperă un sens demn de urmat: dragostea. Ea încetează de a fi, cum se întâmplă cel mai ades în poezii, o utopie, ci o certitudine. Toate neliniștile ființei sunt anihilate de revelarea sentimentului, cu bucuria lăuntrică de a descoperi, printre dezamăgiri, balsamul iubirii. El ar putea fi, dacă nu sună căutat sau prețios, o ultimă thule: "De câte ori iubito, nu ți-am dăruit/ Vârful cu dor de lună văruit,/ când stelele sticleau în părul tău negru/ cum zăpada într-un brad integru// și-acum aud tropotind prin satul pustiu/ tinerețea mea, un cal pe care nu-l știu/ ce-bătrânind urcând colinele de sare/ cu vizitiul împietrit spre un apus de soare// de cuvinte se lovesc copitele de ghiață/ uitând de tine descopăr altă viață/ Dumnezeu în mine plânge ca un pustnic/ și-aș vrea să uit că totul începe din nimic// din alte lumi ivită-i durerea din plăcere/ o stea mă uită, o galaxie mă mai cere/ și-ai să lauzi prin veacuri cu gură de lut/ că orice ninsoare la fel te-a durut/

Geta BRĂTESCU: Cerc, pătrat și culorile ceaiului
Din ciclul „Vestigii”

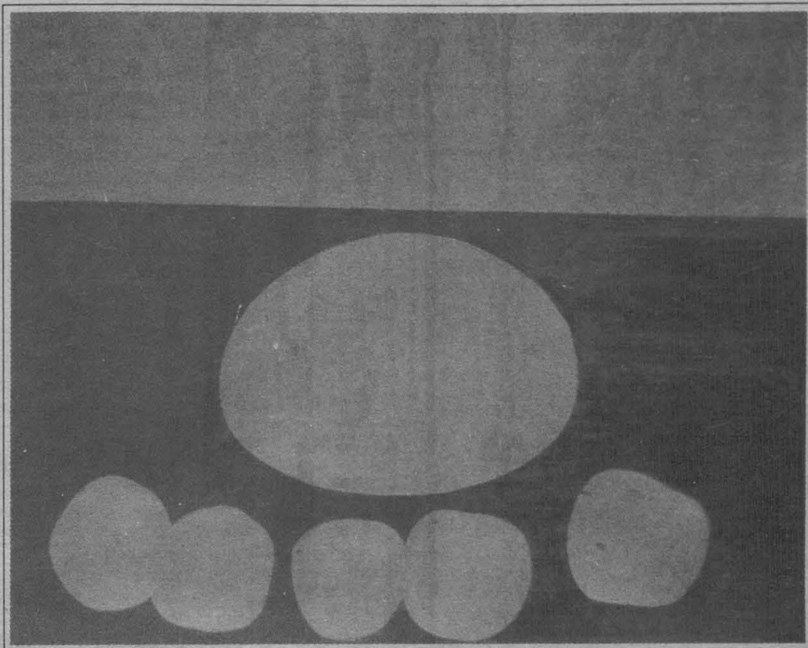
cu brațul tău cuprins-ai necuprinsul în neștire/ mai albă decât zăpada în noaptea de iubire/ și peste lume ninge numai uitarea/ doar taina arde-ntre noi depărtarea" (*Poem înzăpezit*).

Dincolo de emfaza discursului liric, resimțită de cititor datorită tentației conceptuale, poeziile scrise de Aurel M. Buricea au autenticitatea talentului cert, al unui creator care compune răbdător, într-o margine de Bărăgan, sub ceruri agreste și arse de căldură, sau sub talazurile crivățului, versuri nu o dată memorabile, despre neliniștile sufletului omenesc: "Și nu mai știu ce se petrece cu mine/ sunt ca un stup aproape fără albine/ ceara zilei îmi urcă până sub pleoape/ mă fulgeră depărtarea de nimb de ape// plutesc prin fluviu și uneori cad/ noaptea se lovește de cuget ca un vad/ în cuvânt pulsații deduse,/ întru rezonanță cu lumile apuse// m-aș întoarce în trecut dar ochiu-i obstacol/ fascicole de raze mă ard în univers/ e viața mea zidită într-un singur vers// aștept primăvara să ies din miracol/ cenușă din muguri să-mi fie visul/ iluminând prin anotimpuri necuprinsul..." (*Pulsații de stele deduse*).

Lucian CHIȘU

*) Aurel M. Buricea, *Poeme de dragoste*, Editura Porto-Franco, Galați, 1990

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sultana MAITEC: Pomona

RĂZLEȚE

Marin SORESCU

Inocență

Îi venea de trei, patru, zece ori
Aceeași idee.
Și de fiecare dată o credea nouă.
O și scria.

Noroc mare că memoria nu-l mai ajuta așa de bine
(O, Doamne,
Ce ținere de minte avea la șase ani!)
Și ideea se mișca mereu
Sub alte cuvinte,
Infinit de multe cuvinte.
Ce mască enormă!

Se poate spune că toată viața
I-a venit aceeași idee!

În asta și stă, de fapt,
Neclintita lui măreție.

Vorbim

Vorbim numai în clipocit de apă
(Posacul robinet ne e complice)
Pare-un complot mai fiece agapă,
Ce firu-n patru-i musai să-l despice.

Firul am zis? E ditamai otgonul.
Simți pe grumaz marinărescu-i nod.
Măsori necazurile cu pogonul
De când pământul nu-ți mai e pe rod.

Isterizat vezi doar urechi ciulite
Și culmea culmilor: e chiar așa!
Te toarnă umbra ta pe ocolite
Și cu harpon te-a doborât din șa.

Și ce spuneam? Vorbim în pic-pic-pic,
Dar apa s-a oprit - tăcem chitic.

Scene din viața de lagăr*

În 1962, când publică nuvela O ZI DIN VIAȚA LUI IVAN DENISOVICI (revista "Novîi mir") Alexandr Soljenițîn era, după mărturia lui Vladimir Lakșin, redactor al revistei, "un bărbat de patruzeci de ani, nu prea arătos", licențiat în fizică, matematică și filosofie, complet necunoscut, deși... îi mai apăruse numele în ziarul din Riazam ca atlet de locul întâi. Făcuse marele război, iar în 1945 fusese condamnat la opt ani de lagăr pentru critici epistolare la adresa tătucului. Experiența brutală a lagărului îl edifică asupra celei mai drepte dintre lumi, luându-i "șansa" oricăror eventuale compromisuri. Atunci când va scrie, pur și simplu va izbucni. Cu dreptul a opt ani de infern și a încă zece de tăcere. Începuse deja perioada dezghețului poststalinist, dar regimul nu era încă pregătit pentru ridicarea vălului. O va face trăgând de timp și obligat de circumstanțe și nici astăzi cele trei secole de vanitate imperială nu sunt consumate pe deplin. Autorul va mai publica o singură carte în URSS: *Pavilionul canceroșilor*, următoarele: *Primul cerc, Arhipelagul Gulag, August 1944*, fiind publicate dincolo de cortina de fier. Premiul Nobel, acceptat cu mare risc, în 1970, și notorietatea mondială pun capac "răbdării" oficialităților sovietice, care se decid, în 1974, să-l expulzeze din Uniune (de fapt, din "lagărul socialist", având în vedere că scriitorul este interzis în toată Europa răsăriteană). Stabilit în țara tuturor libertăților, în America, deși între timp patria recunoscătoare l-a reabilitat, își continua aici exilul, din temeiuri rămase pentru conaționali secrete.

Cu doi ani înainte de a debuta Soljenițîn, apăruse la New York cartea lui Bruno Bettelheim: *The informed heart (Inimă luminată)* consacrată aceleiași teme a supraviețuirii în condiții de lagăr și având la bază propria experiență a autorului, medic pediatru de meserie, în lagărele fasciste de la Dachau și Buchenwald ale anilor 1938-1939.

Traducerea cărții lui Soljenițîn în Occident avea să spulbere și ultima iluzie a celor care mai credeau că între totalitarismul de dreapta și cel de stânga ar fi vreo diferență. Înainte de a fi citită ca operă literară tipic rusească, nuvela lui Soljenițîn avea să fie înțeleasă ca document.

Ivan Denisovici Suhov (Sce-854, în "nomenclatura" de lagăr) ar putea fi oricare din cele douăzeci de milioane de victime ale isteriei staliniste și, totodată,- alter ego al lui Soljenițîn insuși-, unul dintre cei aleși să supraviețuiască pentru a depune mărturie. Dintr-o biografie, schițată vag în funcție de capriciile de memorie ale personajului, aflăm că ar fi fost condamnat ca "spion", deoarece, luat prizonier de nemți, reușise să evadeze și să se întoarcă la ai săi. Așadar, un tip de "eroare judiciară", care, prin proporțiile de masă, devine metodă practică de exterminare. Are dreptul la două scrisori pe an și un pachet, dar la pachet a renunțat pentru a-și scuti nevasta de cheltuieli. Nu prea înțelege mersul lucrurilor acasă (de fapt "acasă" nici nu există). Se pare că și acolo e tot un fel de lagăr, unul cu colhozuri: "Celor care nu-și îndeplinesc norma la zile muncă li se micșorează lotul în folosință până la 15%. Unora li se taie parcela până sub casă". Singura lui speranță ar fi ca, întors din lagăr, să se facă "vopsitor de covoare". Până una-alta, în taigaua siberiană, își rupe oasele pe șantierul unui "orășel socialist" cu "termocentrală electrică": natura moartă cu ființe aparent vii. Pe șantier, macaraua nu merge, ferestrele n-au geamuri, zidurile cresc, vorba lui Urmuz, la întâmplare. Ne-am convins și noi de asta, deși n-am fost în Siberia. Munca, și așa fără rost, e totuși bună:"Mare minune, repede trece timpul când lucrezi. De câte ori nu observase Suhov cum se scurg zilele în lagăr de nici nu-ți dai seama. Însă termenul nu trece deloc, nu se micșorează câtuși de puțin". Gândurile nu-s bune la nimic și nici urletul: aici "TREBUIE SĂ TE SUPUI CHIAR DACĂ-ȚI VINE SĂ URLI". Pentru a supraviețui nu trebuie să te preocupe decât cum poți avea o firimitură de pâine și o lingură de zeamă chioară în plus, o pereche de bocanci și, dacă ai chiar noroc, un muc de țigară, sau o felie de salam de la cineva care a primit pachet. O dată înțeleasă legea taigalei, se poate și aici supraviețui:"În lagăr crapă cei care ling străchinile, cei care-și pun nădejdea-n infirmier și cei care bat la ușa cumătrului". De altfel, mai rău decât lagărul este "semicarcera cu scoaterea la lucru" ceea ce înseamnă că "ți se dă mâncare caldă și nu ai timp să-ți faci gânduri". "Adevărata carceră e fără scoatere" - adică este cu gânduri și asta omoară mai mult ca orice. Altă instanță decât cea a plantoanelor și gardienilor nu există. Nici măcar cea divină:" Rugăciunile ca și reclamațiile ori nu ajung ori se resping".

Un hârdău cu excremente scos dimineața din baracă delimitează lumea deținuților de lumea oamenilor. Cu această delimitare începe magistral nuvela:"Ca de obicei, la cinci dimineața se sună deșteptarea cu ciocanul în bucata de fier de lângă baraca ascunsă a comandamentului. Intermitent, sunetul pătrunse fără vlagă prin geamurile căptușite cu un strat de gheață de două degete și amuți curând: era frig și gardianul de serviciu nu avea chef să sune mai mult. Sunetul se stinse, iar dincolo de geam era întuneric ca în toiul nopții, când Suhov se sculase să-și facă nevoile. Întuneric și atât. Doar în geam stăruia lumina gălbuie a celor trei proiectoare: două în zonă și unul în interiorul lagărului. Era liniște, nimeni nu venea să descuie baraca și nu se auzeau nici plantoanele care la ora aceea ar fi trebuit să scoată afară, pe drugi, hârdăul cu excremente". Soarele roșu, sângerând zilnic degeaba, eterna pâclă lăptoasă, Luna, adică "soarele lupului", proiectoarele nocturne, veghind, indiferente ca și ochii tătucului, deasupra mizeriei și calvarului, apoi "marș"/ "terci"/ "percheziție"/ din nou "marș"/ și dincolo de toate astea, singurul lucru care este fără preț pe pământ: viața. Marlaux avea dreptate: viața nu valorează nimic, dar nimic nu valorează cât viața. Îndărătnicia deținutului Suhov de a supraviețui este într-adevăr paradoxală. Și pentru asta nici un șiretlic nu-i este străin.

Lagărul este un fel de limb infernal suspendat în timp, unde, spre deosebire de cele dantești, nimeni nu se căiește pentru că nimeni nu-și cunoaște vina. Timpul personal este redus la intervalul matinal dintre orele 5-6,30, restul fiind la discreția gardienilor ce par ei înșiși osândiți. Dacă timp nu e nici speranță nu e, iar a supraviețui nu înseamnă a spera la un timp al libertății, ci a-ți păstra memoria acestuia. Așa halucinantă cum se vădește, lumea desfășurată în memorie e singura lume liberă din această Siberie, care nu-i, de fapt, decât o parte din imensul lagăr al totalitarismului. Aici o pereche de bocanci face mai mult decât un lot personal de pământ ("Cu câtă afecțiune îngrijise el bocancii, cum îi ocrotea și-i dădea cu unsoare, să fie noi și să-l țină mult, ah! După nimic n-a regretat Suhov atât de mult în cei opt ani de lagăr ca după bocancii aceia"). Suhov supraviețuiește nu pentru că reușește, cum consideră autorul ,să-și abrutizeze sensibilitatea, ci prin faptul că-și salvează memoria (referințele) și prin aceasta umanitatea. Câtă vreme mai poate încerca un vag sentiment de bucurie, ca-n dimineața narațiunii, când, spre exemplu, își dă seama că în loc de carceră trebuie să spele dușumeaua camerei de gardă, nu-i încă totul fără rost. Și nu-i prima dată când un personaj nu-i de acord cu creatorul său. A te bucura pentru un lucru oricât de mărunt (în lagăr proporțiile și perspectivele se modifică), a ține rostul timpului înseamnă a fi uman încă și, prin urmare, a-i duce cu prețul pe torționari. Chiar dacă în lagăr zilele trec de parcă ar fi făcute din nimic și singurul lucru care vine la timp este dimineața...

"Astfel de zile a trăit Ivan Denisovici în lagăr trei mii șase sute cincizeci și trei. Iar dacă socotim și anii bisecți, trage linie autorul, isprăvind nuvela, trebuie să adăugăm încă trei zile". Alte personaje au avut mai puțin noroc. Lui Kilgaș i-au dat douăzeci și cinci. "Înainte era o epocă fericită: tuturor, fără alegere, li se dădea zece ani. Însă din patruzeci și nouă epoca aceea s-a dus. Tuturor câte douăzeci și cinci fără să se țină seamă de nimic". Dar ca să nu discriminăm personajele după numărul anilor de osândă, să mai facem apelul câtorva. "Felcerul" Kolia Vdovușkin ține, după toate probabilitățile, un jurnal. Suhov, care-l surprinde "scriind", înțelege că, aici ca și dincolo, scrisul este o "abatere". Fetiukov a fost artist de film, este expert în arta de pândi cu nerușinare mucurile de țigară ale lui Cezar Markovici, care fumase o vreme pipă tocmai pentru a nu-i rupe polticioșii gândul în două. Pe Buinovski, fost căpitan de rangul doi și ajuns în lagăr pentru "vinovăția" de-a se fi trezit în iureșul unei lupte pe puntea adversarului, "nu-l puteai pune de pază lângă o strachină" (lagărul are și el "ierarhia" lui). Senka Klevșin a cunoscut pe pielea lui că între Buchenwald și Siberia nu-i diferență de regim. Tiurin este, după cum se prezintă la raport, "fruntaș în pregătirea de luptă și politic", dar, din nenorocire, fiu de "chiabur". Cu toții la un loc "sunt o sămânță îndărătnică și rea". Bună doar de semănat în gropile comune ale comunismului!. La fel și "spionul român", fără nume dar cu număr (care ne scapă), un moldovean adormit în post căruia (autorul, mai atent decât noi la detalii, nu scapă nimic) un maghiar, și el fără nume, ba chiar și fără număr, îi dă "un picior în spate și apoi încă unul" (ca să se trezească bine). Și, în fine, să nu-l uităm pe autor, pe Alexandr Soljenițîn însuși, pentru că la trecerea în revistă a unei asemenea gărzi de onoare este bine să nu uităm pe nimeni.

Nicolae DIACONU

* Alexandr Soljenițîn, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*, București, Editura Quintus, 1991

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un martor al durerii

(urmare din pag. 1)

de a simplifica lucrurile, din informațiile furnizate de dl. Mihai Cimpoi în prefață și mai cu seamă în tabelul cronologic mai sus amintite rezultă că literatura lui Ion Druță a fost în mai mare măsură apreciată și sprijinită de critica rusă și unională decât de aceea basarabeană, că teatrele moscovite au manifestat nu o dată un interes entuziast față de piesele prozatorului totodată și dramaturg, jucate cu întârziere la Chișinău, iar în România numai în provincie. Când colectivul redacțional al revistei "Drujba narodov" (Prietenia popoarelor) propune romanul recent apărut la noi (*Povara bunătății noastre*) pentru un foarte important premiu, fostul prim-secretar al CC al PCM, I.Bodiul s-a grăbit să trimită cunoscutului scriitor N.Tihonov, președintele comitetului pentru acordarea celor mai înalte premii în domeniul literaturii și artei din fostul URSS o scrisoare-denunț în care se arată că romanul "denaturează tabloul transformărilor socialiste din satul moldovenesc" și "politica interioară postbelică a statului sovietic, că lupta de clasă e substituită prin ideea pseudo-umanistă a unității oamenilor indiferent de originea socială". "În roman se exprimă compătimirea autorului față de un ofițer român, nu se face o distincție între armata sovietică și armata fascistă a lui Antonescu" (*Povara bunătății noastre*, ed. cit., p. XXIX - XXX). Vigilența era mai mare la Chișinău decât la Moscova! Ca să nu mai vorbim de Bucureștiul acelor ani... Mă tem că și acum, la noi, s-ar putea găsi amatori de a încerca să "blocheze" opera lui Ion Druță. Nu m-ar mira să aflu că unii (neovigilenți) s-ar preta să-i reproșeze scriitorului că nu face destulă "distincție" între armata antibolșevică a mareșalului Antonescu și armata roșie; sau că în "roman se exprimă compătimirea (simpatia) autorului" față de ostașul sovietic Nikolai...

În ajunul revoluției române, pe când obișnuiam să ne uităm la "bulgari" sau la "ruși" l-am văzut pe dl. Ion Druță la TV. Scriu *domnul* Ion Druță pentru că arăta într-adevăr ca un domn. Îmi amintesc perfect ceea ce a spus atunci, profitând de libertățile glasnostului și ale perestroikăi. Profund și spiritual, demonstra că orice om politic trebuie să dea seamă de faptele sale, că nu poate fi conceput în afara unui acut sentiment al responsabilității. Conducătorii comuniști nu s-au sinchisit însă niciodată de asemenea fleacuri. Savuroase erau exemplificările. În 1812, când Napoleon a atacat Rusia, ministrul ei de externe de atunci, care își construise întreaga politică pe ideea că Napoleon nu va ataca Rusia a fost atât de șocat încât a paralizat și în scurt timp a murit. În 1941, când Germania lui Hitler *și Ribbentrop* a atacat URSS-ul, Molotov, care mizase pe faimosul pact de neagresiune, nu a fost prea afectat. În orice caz, nu s-a simțit deloc *vinovat*. A continuat să-și facă gimnastica de dimineață și a trăit până la adânci bătrâneți...

În 1988, la editura "Cartea Românească" (dacă mai trebuie cumva precizat: căci numai această *instituție dizidentă* se mai încumeta să scoată, ea știe cum, cărțile "cu probleme") a văzut lumina tiparului, pentru prima oară în România, un volum de Ion Druță (care tocmai împlinea 60 de ani). Intitulat *Clopotnița*, volumul cuprinde, pe lângă romanul cu același titlu, douăsprezece povestiri și două nuvele. Povestirile sunt de fapt schițe, iar nuvelele - povestiri (*Horodiște* în orice caz). Nu încape îndoială că această "clopotniță" venită de dincolo de Prut distona în peisajul vieții noastre culturale, așa cum îl voiau modelat oficialitățile, și cred că d-na Elena Siupiur, îngrijitoarea ediției, și d-l Liviu Călin, lectorul cărții, ar avea ce să ne spună...

Nu aș putea să explic de ce nu am citit *imediat*, cum ar fi fost firesc, volumul *Clopotnița*. Poate deoarece obișnuiesc să-mi amân unele lecturi importante, căutând pentru ele o stare de spirit cât mai propice. Poate pentru că m-a "speriat" fraza cu care începe prima bucată a volumului, povestirea (schița) *Șoapte de nuc*: "Stătea nucul acela înalt și zîmbitor, cu o aripă de gard la subțioară, și cum mă zărea, șoptea blând...". M-am temut probabil să nu "cad" peste un autor "sămănătorist", idilic și duios. Țineam deja prea mult la Ion Druță înainte de a-l fi citit. *Șoapte de nuc*, parțial *De demult și de departe* (cu alegoria prea net decupată a copilăriei venind în fiecare primăvară în vizită la oraș, unde locuiește autorul) și *Șapte mioare* (unde găsim totuși notații extrem de precise, mustind de concretețea unor senzații ce nu-și pierd din acuitate nici la 90 de ani, câți are fostul cioban revenit ca un simplu "pensionar" la stână: "Apoi s-a rezemat de ocol - ar fi vrut mult să treacă printre oi, *să le simtă cu genunchii* - s.n., dar nu se poate. În ocol intră numai ciobanii - activi n.n.") sunt într-adevăr sentimentale. Cantonată într-un pitoresc al mentalităților, strict local, *Piept la piept* suferă de o paradoxală lipsă de conflictualitate în ciuda fabuloasei partide de trântă, până-n chindii, ca-n basme, în care se încleștează badea Andrei și badea Lisandru, ce sfârșesc totuși până la urmă, înțelegând amândoi că trebuie să se mulțumească cu un meci nul, prin a se împăca la un pahar de vin și a deveni prieteni și cumetri. Celelalte schițe din prima secțiune a volumului, intitulată, după cum am spus, oarecum impropriu, *Povestiri* sunt însă remarcabile, prin sobrietatea lor cehoviană în primul rând. (Ion Druță, autorul eseului *Lumea lui Cehov*, fiind un mare admirator al scriitorului rus). Mai mult de Cehonte (cum semna Anton Pavlovici în tinerețe) decât de Cehov ține *Pădureanca*, excelentă schiță umoristică. Într-un sat de cântăreți în care pe jumătate din oameni îi cheamă Păduraru, femeile s-au specializat în bocete, fiind neîntrecute în producerea lor: "Mulți Pădurari mici se nasc, alții, mai bătrâni, se întâmplă să moară, ehei, și apoi să vezi cum bocesc Pădurencele! Ți se încrețește sufletul și, cu toate că habar n-ai pe cine îl îngroapă, o să-ți pară rău o săptămână, de parcă l-ai fi pierdut pe cel mai bun prieten. Apoi, de-ar boci Pădurencele numai la înmormântări, dar, pesemne, bocitul e o patimă veche a lor. Te miri de unde găsesc atâtea prilejuri pentru bocete! Petrece un nepot la armată și bocește. S-a sfădit cu bărbatul din pricina soacrei ori cu soacra din pricina bărbatului, iar prind a boci, și dacă ții seamă că satul îi mare și o bună jumătate îs Pădurari, apoi dacă mai ții seamă de vocile lor sonore!". Cum prima bocitoare a satului este o văduvă, Ileana lui Sănduță, când i se întâmplă năpasta să-i ardă casa, sar cu toții și-i înalță, rapid, alta în loc, punând în prealabil o singură condiție: să nu bocească. Ileana se mută în casa cea nouă și se ține de cuvânt, *se abține*: o zi, două, trei... În a patra, o duminică, încredințându-și copiii unei rude, se duce în pădure, cu un coșuleț în mână, chipurile să culeagă ciuperci, în realitate ca să se, în fine, descarce, ca să-și slobozească bocetul restant, atita timp comprimat. Bocetul e un *drept* al ei, la care nu înțelege să renunțe, cu una cu două, o necesitate, mai degrabă *artistică* decât naturală. Între nenorocire și clamarea ei legătura e destul de aproximativă. Prima e nu atât cauza, cât pretextul puternicului efect (*Pădureanca*). Lelea Nastasie, căreia toată lumea din sat îi zice Rubanca, are o "slăbiciune": "dacă l-a prins pe cineva cu mâța-n sac, gata, nu-l mai crede, să ia acela foc cu gura". Nu-l mai crede de aceea, de ani și ani de zile, pe Toader, pe care, demult, pe când îi mai trăia bărbatul, îl ajutaseră cu ce putuseră și ei. Până într-o zi când, în zori, îl surprinsese pe tânăr furișându-se din grădina lui moș Doagă cu un sac de cartofi în spate: " - Potlogarul! a scrâșnit ea. Câțiva curpeni avea bietul moșneag lângă casă, și pe aceia i-a smuls! Rubanca n-a spus nimănui. Nu i-a zis nimic nici lui Toader. Dar din ziua aceea Toader și-a pierdut obrazul la dânsa pentru totdeauna". Împăcarea, *iertarea* survin când neînduplecata femeie află că nevasta lui Toader i-a născut, în sfârșit, după un șir de patru fete, un băiat (*Rubanca*). Tocmindu-se paznic la cirezi, pe timp de iarnă, badea Iacob e surprins de viscol în bordeiul lui, unde petrece lungi zile și nopți de chinuitoare singurătate. I se face *dor de oameni* (titlul bucății) și de ai lui. Excepționale sunt schițele *Datini, Grădina, Arionești, Sacii cu grâu, Povestea furnicii*. Un bătrân care bolește bea zeamă de brusturi și peste noapte se simte rău. Convins că moare, vrea să i se aprindă lumânarea dar baba, ostenită și pe deasupra surdă, doarme dusă. Indignat de atâta "nepăsare", muribundul (închipuit?!) își adună ultimele puteri să se scoale din pat și să ajungă la cuptorul pe care îi sforăia nevasta, ca să-i tragă - e ultima lui dorință! - măcar un pumn. Trezindu-se cu el alături, bătrâna refuză să accepte posibilitatea morții lui moș Anton al ei și acesta, dezmeticindu-se, se răzgândește parcă, nu mai pare atât de grăbit *să se ducă* (*Datini*).

De un dramatism surd, mocnit este schița *Grădina*. Unui țăran care nu mai poate merge la lucru la colhoz din motive de invaliditate - îl durea, de la o vreme, rău de tot piciorul, fusese și pe la doctori - i se ia grădina de pe lângă casă. Nedreptatea i se pare păgubitului cu atât mai mare cu cât nimeni - nici măcar nevasta, "cu toate că-l oblojise de câteva ori", nici cumătrul Trofim, "cu toate că anume Trofim l-a sfătuit să se ducă la doctor", nici doctorul, "chit că (acesta n.n.) l-a întrebat dacă n-a zăcut de friguri în copilărie" - nu crede că e bolnav: "Și totuși piciorul îl durea. Îl dureau merișoarele, și căpuța, și fluierul îl durea. Apoi în jurul genunchiului fiecare oscior, fiecare bucățică îl durea. A umblat multă vreme la oraș, pe la doctori, să afle de ce l-o fi durând piciorul. Uneori se ducea pe drumul de la Boghești, alteori se ducea pe la Varnița. Dacă nu i se întâmpla în drum nici o mașină, pierdea ziua degeaba, căci pe jos ajungea pe la 4, când doctorii erau pe duse. Se întorcea tot pe jos, și uneori, când făcea drumul încolo și înapoi fără să se fi odihnit la gară, simțea cum durerea începe a i se urca spre șold. Atunci rămânea acasă câteva zile și pe urmă iar pornea să se caute". Într-o seară, întorcându-se de la oraș, își găsește fetița la poartă, plângând: "A vrut s-o întrebe ce-a pățit, dar fetița, cum l-a văzut, a și încetat de plâns. El a trecut pe lângă dânsa și, cum a pășit în ogradă, a văzut singur cu ochii lui ce se întâmplase. Li se luase grădina. Rânduri de brazde mari și grele i-au înfundat și bătătura și grădina. Brazda de la margine era culcată chiar lângă prispă. I-au tăiat grădina. Sădise omul cartofi, pepeni, avea și câțiva copăcei altoiți, dar au arat totul. Satul i-a luat grădina. Fetița spunea că satul le-a luat-o. Au lăsat numai locul unde stătea casa și o cărărușă să poată intra și ieși înapoi la drum." Fără a mai sta pe gânduri, se duce la președintele colhozului, "să-l roage să-i dea grădina înapoi. Fiecare om are câte-o bucățică de pământ în jurul casei, iar el n-avea (nu mai avea n.n.)." Președintele îl poftește să ia loc pe un scaun, îl servește cu o țigară, îi oferă și foc, să și-o aprindă, și îi explică de ce "i-au tăiat-o": "A spus că i-au tăiat-o pentru că de mult nu mai umbla la lucru la colhoz. Satul a hotărât să i-o taie. A hotărât fiindcă este lege. I-a arătat hârtia unde era scrisă legea și el a citit-o cu ochii lui. Așa și scria - cine nu iese la lucru, i se taie grădina. Președintele a spus că dacă vor umbla cu toții pe la doctor, ce se va alege din colhoz? Va rămâne roada pe deal. N-or avea ce mânca copiii, nici soldații n-or avea ce mânca. Și vezi bine că-i așa - dacă nu le va da satul lor și celelalte sate, apoi cine le va da?" Întorcându-se spre casă, eroul se gândește la același lucru: "cum ar face el să i se întoarcă înapoi grădina". Până una alta, se hotărăște să treacă pe la cumătru Trofim, să-l întrebe ce-i de făcut.

Acesta îi servește la rându-i cu o țigară, după care recunoaște că "votase și el să i se taie grădina". De ce a făcut-o? Refrenul ne e deja cunoscut: păi dacă "vom umbla cu toții pe la doctori, atunci unde ajungem?" etc. Înainte de culcare, nevasta, după ce îi oblojește piciorul, îl roagă să se ducă a doua zi la lucru: "Dacă va merge zi de zi, încolo, spre toamnă, li se va întoarce grădina", mai ales că există și un precedent: "Lui Anton și Mariei cum le-au luat-o, iar pe urmă le-au întors-o înapoi?". A doua zi se duce însă, nu la lucru, ci la oraș, " să se roage (și acolo n.n.) să i se întoarcă grădina înapoi": "l-a ruga pe șefi. Le-o arăta documentele pe care le are - făcuse războiul, avea două medalii". Ajungând abia spre seară la oraș, nu mai găsește pe nimeni la *raispolkom* (consiliul popular raional). Își spune deci " durerea" unui șofer, pe care îl zărește în curte spălându-și mâinile într-o căldare cu benzină. Acesta înjură doctorii (la care bolnavul umblase degeaba), sătenii (care votaseră să i se ia grădina), îi oferă, firește, o țigară și îl duce înăuntru, în sediu, punându-l să scrie o jalbă: "Zicea că șeful o să mai vie. Numai doctorii fug după ce-și fac orele de muncă - șefii lucrează mai mult." Și într-adevăr, înainte de a-și termina petiția apare un șef, care i-o citește, îl roagă să-i spuie restul "din gură", îl ascultă "ca pe un om" și îl tratează cu nelipsita țigară. Scârbit de atâta fumat, "pufăind și lăcrimând", solicitantul întreabă în finalul audienței: " - Amu ce să fac? - te duci la lucru, muncești frumos și las', va fi bine. - Păi mă doare piciorul. Cu asta doar am început." Omul căruia i s-a luat grădina nu poate ieși nicicum din cercul vicios al agriculturii socialiste. Și nici scăpa de eternul refren: că toți suferă de câte ceva, că boala nu trebuie cocolită, că "dacă or umbla cu toții pe la doctori, atunci cum rămâne cu copiii, cu ostașii?" Pe drum, întorcându-se acasă, eroul pare resemnat, ba chiar oarecum "înseninat": "Lasă, a lucra dar câte puțin, până încolo spre toamnă, iar o dată cu toamna a începe din nou a umbla pe la doctori. Că, într-adevăr, boala nu trebuie cocolită (...) venea mulțumit, oarecum înseninat, și numai un altcineva, ascuns undeva hăt printre dealuri, continua a se plânge cu un glas ce semăna a fi glasul lui. Se plângea că i s-a luat grădina, iar când țăranului i se ia grădina, parcă totul i se ia." Plângerea jălbașului de tip nou răsună "printre dealuri", în pustiu - ca și până atunci de altfel.

În cu totul altă tonalitate e scrisă schița *Arionești*. Arionești e un sat nimerit pe traseul Horodiște-Dondușeni (gară), străbătut, cu destulă aproximație, de o "rablă veche și jerpelită" de autobuz. În prezentul acțiunii, pe drum, cursa în care călătoreau doar trei pasageri (autorul, o elevă de liceu și un mecanic ce fredona întruna romanțe de dragoste) este silită să oprească și luată cu asalt de un grup de vreo douăzeci de sătence, prășitoare care își terminaseră treaba la câmp și, fiind sâmbătă, voiau să se întoarcă mai repede acasă. În fruntea lor se află "*haiduceasa*", un fel de "*căpetenie printre femei*", o apariție memorabilă, extraordinară. Iată cum izbutește ea (singură) să oprească mașina, printr-un soi de magnetism, printr-un act de neînduplecată voință: "Nu făceau (femeile n.n.) șoferului semne cu mâna să oprească, nici ochi dulci, nici mutre de copii orfani, numai una zdravănă și rumenă, un băboi din cele ce țin pe umerii lor și familia, și satul și republica, a ridicat modest, ca o școlăriță din clasa întâi, o mână scurtă și vânjoasă. Șoferul n-a luat mișcarea în considerație. Autobuzul a trecut înainte cu aceeași viteză, dar deși trecuse, mătușa mai continua să stea pe marginea drumului cu mâna ridicată și era atât de categorică, atât de liniștită, atât de neagră era în gândurile sale, încât jos, lângă podeț, autobuzul până la urmă a oprit." Băboiul acesta se dovedește capabil să țină pe umerii ei nu numai familia, satul, republica, dar și *simbolul*. Personajul e un simbol - al familiei, satului, neamului și țării, al rezistenței lor în timp - ce i-a reușit perfect prozatorului. După ce pun stăpânire pe mașină, femeile refuză, indignate, să plătească, până la urmă plătind pentru toate mecanicul, cel mai grăbit dintre toți să ajungă la gară. Drept mulțumire, haiduceasa îl apostrofează pentru "scârnăviile" pe care le cântă (așa numește ea romanțele). Finalul e surprinzător, "cu poantă" : "Degeaba s-a băgat el (mecanicul n.n.) în toată daravera aceea a lor...", îi șoptește eleva autorului, o dată ajunși în gară. Și cum

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

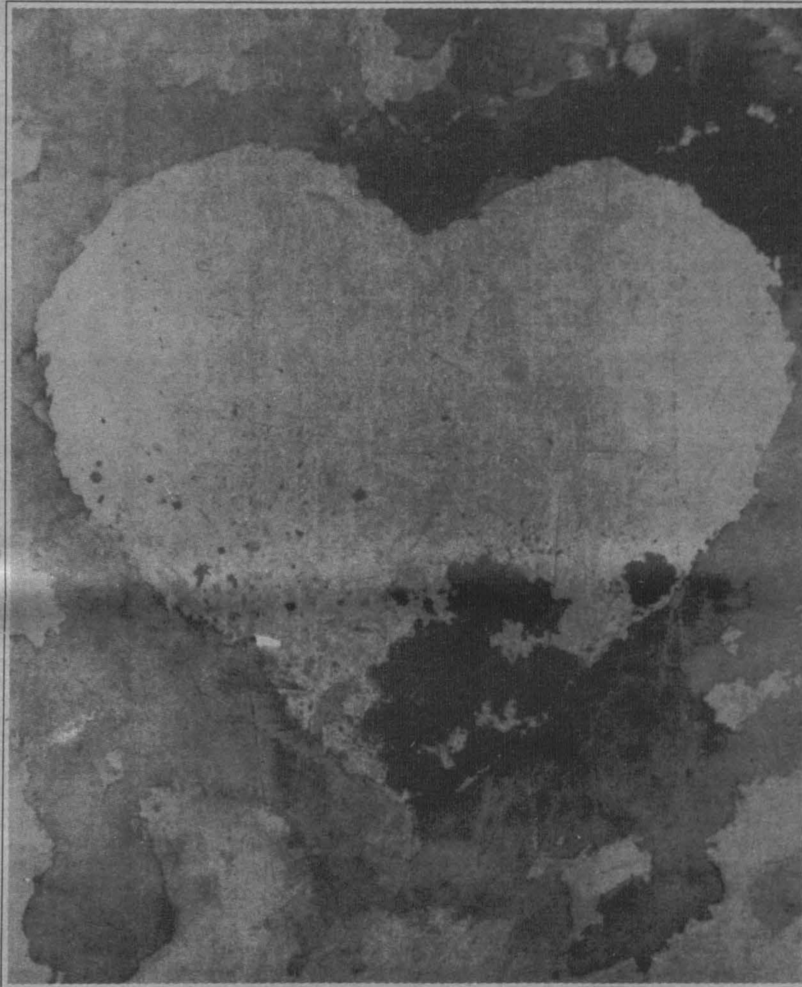
autorul nu înţelege nimic, fata îl lămureşte: "Dar ei îs cu toţii de acolo din Arioneşti - şi şoferul, şi femeile acelea. Le duce el cu autobuzul mai în fiece seară şi nu le mai cere nici un ban, numa când se întîmplă şi câte un străin printre dânşii, ei, pentru a-i astupa ochii, încep chipurile, a se ciorovăi între ei... Că ăştia din Arioneşti îs ai naibii, şi satul acela al lor *îi teatru dintr-un capăt în altul* (s.n.)..."

Un sătean învinuit de a fi furat un sac de grâu din avutul colhozului se jură că nu l-a furat şi îşi îneacă necazul - căci e în pericol de a fi judecat şi închis - în vin: "Pare a fi dintre moldovenii înalţi şi zdraveni, dar acum, lovit în creştet de-o mare năpastă, aşezat la o masă mică pe un scăunel, ce i-a dispărut cu totul sub şezut, îmbrăcat în haine purtate, de o culoare pământie, seamănă grozav cu un sac de grâu, rezemat pe-o coastă." Interlocutorul personajului, "un martor întâmplător al durerii lui", este (poate fi) chiar autorul: " - De l-aş fi furat, încaltea nu mi-ar fi fost ciudă, dar nu l-am furat, pe crucea mea că nu l-am furat! Mergeam cu căruţa încărcată pe lângă casă, şi ce mi-a venit, iau un sac şi-i fac vânt peste gard... De furat, însă, nici gând! Se frământă grozav sacul cu grâu, rezemat la masă. Îl doare de nedreptatea ce i s-a făcut, se teme de zăbrele, iar eu, un martor întâmplător al durerii lui, stau şi mă gândesc - te pomeneşti că nu l-a furat! Căci, mintea omului, cum ar putea un sac cu grâu să fure un alt sac, umplut şi acela cu grăunţe? Şi chiar de-ar putea, pentru ce ar face una ca asta?" Ultimele rânduri ale acestei foarte concentrate schiţe, de numai două pagini, intitulată (la plural) *Sacii cu grâu* sunt numai aparent paradoxale. Sensul lor subtil şi profund este puternic *contestatar*: cum ar putea un ţăran să-şi fure produsul propriei sale munci!? *Povestea furnicii* nu este mai puţin dramatică decât cele mai dramatice poveşti cu oameni din volumul *Clopotniţa* şi această admirabilă bucată ar trebui neapărat inclusă în manualele şcolare. Nimic moralizator, nici o umbră de sentimentalism în ea. După patru zile de rătăciri, o chinuită furnică găseşte ceea ce căuta: o coajă de răsărită (floarea-soarelui), de care avea(u) mare nevoie, Dumnezeu ştie pentru ce, acolo, în furnicarul lor: "Şi-a aruncat-o în spate şi a pornit drumul înapoi. În sfârşit, aduce şi ea ceva la furnicar. Au să se adune toate furnicile şi au s-o laude, au s-o laude pentru că a găsit-o, pentru că a adus-o... pe urmă au să şi-o aşeze, ştiu ele unde trebuie aşezată o minune de coajă ca asta..." Începe însă să plouă şi a traversa în aceste condiţii *miriştea imensă* devine o cumplită aventură. Temerară, micuţa eroină şi-o asumă. Prozatorul se fereşte de happy-end. A pierdut, pretinde, urma furnicii. Nici măcar nu ştie dacă ea a reuşit să ajungă la furnicarul ei, "căci ploaia a turnat toată noaptea" : "Poate a ajuns furnica acasă, poate s-a pierdut undeva în mijlocul miriştii. Oricum, însă, chiar dacă s-a pierdut, avusese şi ea în viaţă *o mică poveste a ei - vra să zică, trăise.*" (s.n.) Ca să creeze literatură, pentru un mare talent şi o furnică e de ajuns!

În numerele viitoare vom continua să analizăm scrierile lui Ion Druţă apărute până în momentul de faţă la noi, dincoace de Prut.

ASUMÂND O "POVARĂ"

E posibil ca recenta apariţie a romanului *Povara bunătăţii noastre* să fie semnul de iniţiere a unui necesar proces reparatoriu care, deocamdată prin Ion Druţă, readuce în configuraţia literaturii române valorile ce îi aparţin de drept. Un semn cu multiple reflectări şi înţelesuri, căci scriitorul din Câmpiile Sorocăi vine în proza românească nu ca un străin, ci ca un reprezentant legitim - şi legitimat de propria sa operă - al spiritualităţii noastre, nevoite să-şi conserve identitatea împotriva a nenumărate hăituiri cu care a încercat-o istoria. Din această confruntare perpetuă şi deseori tragică se edifică, reunite în simbolul concentrat al *vetrei*. Lor li se adaugă firesc alte elemente care pot fi cu uşurinţă identificate într-o mitologie românească: *Pădurea* este locul unde ciuturenii, cărora vreun pârjol le-a mistuit casele, fac ritualice pelerinaje regeneratoare şi împlinesc sub binecuvântarea unui spirit natural protector taina iubirii şi a zămislirii; tot aici îşi pun la adăpost femeile, copiii şi puţinul avut când câmpia e vânturată de rătăciţi ai istoriei (cu ce diferă aceste două cicluri ale existenţei ciuturenilor de motivele fundamentale ale poeziei eminesciene ori ale celei populare?). *Pietrele* mari de la vremea". Le-a fost luat o dată " cu frigurile din 1812, când Basarabia a fost alipită la Rusia" şi " sătenii au scris ţarului jalbă să li se întoarcă drumul cel vechi" înghiţit de moşiile ruseşti " răsărite atunci. " Într-un timp li s-a făcut altul nou, " drumul cel vechi trăia însă în sufletele ţăranilor." Nici jandarmii puşi de pază, nici vicleniile vechililor ori năvala tractoarelor colectiviste nu au reuşit să desfiinţeze *drumul cel vechi* care, chiar şi când vreo arătură lacomă îl acoperea, continua să existe în amintirea oamenilor până ce paşii acestora mânaţi de obişnuinţe străvechi îl bătătoreau din nou.

Ion NICODIM: Din ciclul „Animula, blandula, vagula"

de fapt, şi tema romanului al cărui ansamblu constructiv şi ideatic îşi înalţă înţelesurile într-o impresionantă *Saga a Dăinuirii*. Un spaţiu mitic, satul Ciutura, rabdă parcă dintotdeauna vuietul vremurilor şi voinţa de multe ori apăsătoare a fatalităţii. Un Onache Cărăbuş, ţăran atemporal al acestui loc, primeşte generos şi simbolic în existenţa sa întâmplările etern repetabile ale vieţii.Reflectare concentrată a accidentului simbolic şi paradoxal încorporat în tipare eterne, personajul preia totodată în planul narativ al romanului funcţia de reflector autorizat al temei pe care o exprimă cu o voce autorizată şi distinctă: " O fi ars Ciutura, nu-i vorbă, dar cerul de deasupra satului a rămas? Vatra satului, acolo,la încheietura celor două dealuri, stă pe loc? Şi dacă ai un cer frumos şi două dealuri împreunate, e greu să-ţi sufleci mânecile şi să dregi un sat de iznoavă?! " Un sat, *mereu acelaşi sat!* Iar în cuvintele rostite de Onache Cărăbuş cu o siguranţă justificată de o întreagă istorie, dobândesc o relevanţă intensă reperele universale ale acestei existenţe: *cerul, dealurile, matca* marginea satului sunt o marcă accentuată şi indestructibilă a trăiniciei şi a statorniciei,îndeplinind o multiplă funcţionalitate - loc de joacă pentru copii, unealtă ce facilitează îndeletnicirile gospodăreşti ale femeilor, punct de observare a împrejurimilor şi de prognozare a schimbărilor vremii; far călăuzitor pentru întoarcerea celor plecaţi, agora de flecăreală ori, la nevoie, de sfat pentru întreaga suflare a satului. *Portiţa* împletită de Onache Cărăbuş din ramuri de salcie e şi ea un simbol, bine marcat în roman, al permanenţei şi al condiţiei de existenţă a ciuturenilor: " Iată că se mai ţinea încă pe picioare portiţa ceea a lui împletită,Dumnezeu ştie când, cu o viaţă de om în urmă. Şi să mai zici după asta că viţa de salcie nu ţine! " *Drumul* - legătura ciutureanului cu lumea, felul său direct de a fi şi de a detesta ocolişurile, sinuozităţile - devine în roman obiectul unei prezentări condensat- epopeice. I-a călăuzit pe oameni " în vremuri de bejenie, când ştia a feri lumea de primejdie, ştia să-i scoată pe oameni din sat, ştia să-i aducă înapoi cu

Spiritul providenţial al locului este însă, deasupra tuturor, *Molda* - căţeaua legendară a cărei rezonanţă onomastică nu mai are nevoie de comentarii. E o " minune " ce îşi face salvatoare apariţia ori de câte ori ciuturenii se află în faţa vreunei primejdii cu care îi ameninţă lupi şi oameni deopotrivă. Ca în primul capitol al romanului - admirabilă parabolă a năpăstuirii şi a rezistenţei: " La o mică minune râvneau ţăranii şi aveau dreptate în felul lor, pentru că, dacă am sta aşa, mai pe îndelete, să frunzărim istoria neamului, filă cu filă, veac după veac, am putea uşor observa că în vremurile grele, în vremurile de răscruce, când părea că - gata, ni se stinge făclia şi nimic nu ne mai poate salva, deodată se iscă o minune şi după minunea aceea, încetişor, zi cu zi, fărâmă cu fărâmă... "*Molda* e "*Marele Apărător al câmpiei*", pe care oamenii mai mult îl închipuie decât îl văd şi al cărui nume se aude strigat adesea peste Câmpia Sorocei, ca o nădejde, ca o jale, ca o bucurie, ca o dragoste, ca un cântec: " o-o-o-lda-a-a-a!"

Între aceste repere ferite de timp şi sub semnul providenţial al unui asemenea spirit protector şi unificator trăiesc oamenii Ciuturii, pe care Ion Druţă se sfieşte parcă să-i transforme în personaje de roman preferând să creeze impresia că-i lasă în seama desfăşurării unei istorii vii. De altfel, procedeul narativ global este acela al evocării unor oameni care trăiesc permanent la întretăierea vânturilor potrivnice ale istoriei şi ale naturii, suportându-le ca pe un dat, fără să facă din asta nici motiv de glorie sau de martiraj, nici de lamentaţie. Ei au vocaţia vieţii trăite cu simplitate şi împăcare, fără mari surpări interioare şi la distanţă de revolte violente ori de sentimente vindicative. Totul se ordonează firesc în jurul convingerii străvechi că " dacă au arat şi au semănat pamântul, au avut dreptate. " Iar legătura aceasta cu pământul are pentru ei raţiuni mult mai adânci, care se conservă într-o infailibilă superioritate, în ciuda oricăror rupturi temporar şi artificial provocate: " De când e lumea ei au mers împreună - poporul şi pământul lui. Şi cum de s-a putut întâmpla, cum s-a putut face că unul a pornit-o pe un drum, celălalt - pe alt drum? Şi cam unde ar putea ei să ajungă, fiecare mergând de capul lui, odată ce-au fost făcuţi unul pentru altul, deoarece pământul este vatra şi soarta unui popor. Ale lui sunt aceste văi şi aceste dealuri, fir cu fir şi bulgăre cu bulgăre, ale lui sunt şi depărtările, şi cerul, şi primele ploi de primăvară..." Renumitele griji de ţărani, ce uscau minţile nopţi întregi, griji ce au intrat vreme de veacuri în măduva oaselor, în douăzeci şi patru de ore s-au tot călătorit peste Prut." Iată o jelanie cronicărească aproape în spiritul, dar, cumva, şi în litera ei. Lumea aceasta, mai mereu frântă între natura spiritualităţii sale şi tiparele nepotrivite în care soarta o sileşte să se manifeste, îşi găseşte încă o dată în Onache Cărăbuş o reflectare statuar-simbolică: în 1940, după ultimatumul dat României, acesta se află pe podul de la Ungheni,unde " având în spate un grănicer român şi în faţă un grănicer sovietic, stă năucit de parcă era sculat din somn în puterea nopţii." Smuls adică din resturile lui, la ceas de linişte şi de tihnă.

Sigur, lumea pe care Ion Druţă o creează în romanul său este puternic individualizată, iar un studiu aplicat personajelor sale ar evidenţia mijloace dintre cele mai interesante folosite în construirea acestora. Mă rezum aici însă doar la relevarea gradului de generalitate pe care o conţin ele şi pe care romancierul, urmărind semnificaţii accentuate, o construieşte cu o admirabilă abilitate. Ar mai fi de observat, într-un enunţ căruia spaţiul nu-i îngăduie o mai amplă demonstraţie, că între convergenţele literare care par a determina aceste personaje pot fi identificate câteva care atestă existenţa unui puternic filon românesc: Onache Cărăbuş împrumută ceva din firea spectaculos contemplativă a lui Moromete (adesea, când împrejurările îndeamnă mai degrabă la restrişte, el descoperă pe căi secrete şi dăruieşte şi celorlalţi câteva " seminţe de voie bună"). Nuţa, fiica lui Onache, are uneori impetuozitatea şi hotărârea Vitoriei Lipan, ca şi Tincuţa, nevasta lui. Mai ales femeile, însă, sunt marcate de semnele unei ciudate contaminări slave, care vin neîndoielnic dinspre Cehov, dar şi dinspre Tolstoi, având un efect de blândă domolire a temperamentului şi strecurându-le uneori în suflete vagi, nelămurite tânjiri. Sinteza îşi are, desigur o bună acoperire nu numai în elementele estetice ale romanului, dar şi într-un proces istoric care, deşi nedrept, a avut efecte care nu pot fi negate. Însuşi evidentul sadovenianism narativ al lui Ion Druţă (nici amprenta umoristică a povestirii lui Creangă nu e de neglijat) se dovedeşte a fi în mod inedit atins de cadenţele stilistice ale scriitorului rus. Între aceste determinante structurale ori doar conjuncturale, statura *povestitorului* Ion Druţă se profilează cu semeţie, susţinută de puternice şi încântătoare mărci ale originalităţii. La fel ca întregul roman cu care prozatorul moldovean " împovărează" literatura română. Dacă noi, aici, prea multă bunătate nu suntem obişnuiţi să ducem pe umeri, e de sperat că vom şti să ne asumăm o asemenea " povară " literară.

Cine mai pune umărul?

Andrei GRIGOR

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nicolae Labiş inedit

"Odaia are tavanul jos..."

O (re)întâlnire cu "spiritul adâncurilor" în ipostaza de prozator ar putea să fie, pentru multă lume, surprinzătoare, ba poate chiar insolită. Şi aceasta pentru că, îndeobşte, am asociat atât de solidar numele lui *Nicolae Labiş* cu *Poezia* încât, într-o primă instanţă, avem impresia că era imposibil ca el să-şi cerce disponibilităţile şi şansele în domenii ale artei cuvântului aflate dincolo de fruntariile poesisului. Totuşi, cercetarea manuscriselor sale, corelată cu investigarea presei (nu numai) literare a anilor '50, pune în evidenţă (cu intensităţi diferite, e adevărat) şi preocuparea autorului *Luptei cu inerţia* pentru cultivarea prozei, a dramaturgiei şi a criticii literare, la care se adaugă interesul pentru tălmăciri din lirica universală (Lenau, Erşov, Puşkin, Villon, Baudelaire, Gautier) sau atracţia irezistibilă pentru explorarea creaţiei folclorice, pe scurt, aspiraţia de a deveni un scriitor total (vd.: Gheorghe Tomozei - *Moartea unui poet*, apoi Nicolae Cârlan în: "Suceava, Anuarul Muzeului Judeţean", "Pagini bucovinene"; "România literară", "Tribuna", Albumul memorial "Nicolae Labiş", editat de revista "Secolul 20", "Ateneu", "Bucovina literară", "Moldova", unde a fost valorificată deja o bună parte din rezultatele travaliului întreprins de Nicolae Labiş pe aceste tărâmuri ale literaturii).

Referindu-ne la încercările în proză, povestiri şi nuvele (pe o ciornă întâlnim şi două-trei note fugare "pentru roman"), mai toate abandonate înainte de punctul final, să notăm că, din cele vreo douăzeci de titluri, aflate în manuscrisele de la Biblioteca Academiei Române şi la Muzeul Bucovinei-Suceava, doar şapte (*Pe urmele lui Creangă - schiţă de reportaj, Spiru, [Şi ningea între munţi], [În Bucureşti cu treburile literare], [Frunţile încruntate/ Întâmplare cu ciobani], Melentina, Vârsta de bronz*) au fost publicate, postum până în prezent (las' că vreo câteva nici nu mai sunt, ca tematică, "de actualitate"!), celelalte aşteptându-şi, parcă resemnate, sorocul incert al "ieşirii în lume". Pe unul dintre acestea îl propunem acum atenţiei cititorului, menţionând că, în manuscris, el apare într-o transcriere aproape impecabil caligrafiată, cu foarte puţine şi deloc semnificative reveniri, ceea ce ar trebui să presupună existenţa unei faze anterioare a redactării, o eventuală ciornă care, însă, nu s-a mai păstrat ori, pur şi simplu, nici nu va fi existat. În orice caz, aşa cum a ajuns la noi, povestirea, fără titlu şi neterminată, nu ne îngăduie să stabilim cu certitudine în ce direcţie intenţiona autorul să conducă firul naraţiunii, lipsind un plan, antestabilit, al elaborării (un plan de lucru preconceput e o adevărată "rara avis" în manuscrisele lui Labiş, poetul lucrând, îndeobşte, după un tainic "program" mental, care se contura, pe cât ne dăm seama, sub impulsul inspiraţiei năvalnice).

Ca şi altele similare, şi acest manuscris (databil cel mai târziu în vara anului 1956) reprezintă un proiect abandonat, o piesă de laborator concludentă mai mult pentru acea fază de "pregătire a instrumentelor", nu lipsită, fireşte, de importanţă, dacă nu ca pagină literară cu valoare strict intrinsecă, atunci măcar ca document de creaţie menit să contribuie la conturarea mai exactă a portretului interior, a profilului de creator al poetului ivit din Mălinii Sucevei "în dimineaţa tulbure de iarnă". Fie şi numai din acest motiv, merită, după opinia noastră, să vadă lumina tiparului.

Nicolae CÂRLAN

Odaia are tavanul jos, pereţii zugrăviţi cu floricele cărămizii şi înveseliţi de teşlaiferele albe, înflorate cu pui de mărgele şi mătase. Prin ferestrele scunde şi parcă strivite de o greutate mare ce le-ar fi apăsat, murdărite de muşte, se cerne lumina unei dimineţi de vară obosită. Afară se văd copacii înmuguriţi, cu verdele tinereţii mâncat de secetă, lucios şi bolnav. Înăuntru, mirosul de doctorii, nesuferit, dar cu care plămânii bolnavului sunt obişnuiţi, e astăzi parcă mai pătrunzător, îmbâxind aerul, apăsând coastele, injectând ochii şi făcându-i să se ţintească prin ungherele de sus, îmbrăcate în pânze afumate de paingi. Gândurile sunt încâlcite, istovite de zbuciumul nebunesc al insomniei nopţii trecute. Patul este larg, cu tăblii văpsite în balţ albastru, purtându-şi povara şubredă cu plictis parcă. Omul este un ornament straniu al acestui pat vulgar. Oasele feţei primesc între ele şi pielea negricioasă şi ţepoasă sforile uscate ale muşchilor. Palmele, subţiri şi nefiresc de albe pentru un ţăran, etalându-şi numai rusticitatea unghiilor butucănoase, zgârie nervos cerga de lână. Privirile, puţin sticloase, sunt spiritualizate de boală. Totul este enervant, puşca atârnă inutil în cui, aerul apăsător, geamurile murdare, lumina organică a primăverii, plasele paingilor. Casa sticlea de curăţenie înainte ca Petrea Râsului să fi căzut la pat. Acum în jur totul se destramă, putrezeşte sub ochii lui cu un zgomot pe care nu-l aude decât el chinuindu-i timpanele. Buzele i se mişcă, încercând să rostească ceva, apoi înţepenesc descurajate. Se chinuiesc din nou, subţiri ca nişte linii, şi printre ele se strecoară o şoaptă - Aneta! Nu aude nimeni. Omul se înfurie, încearcă să se ridice şi repetă ascuţit şi slab - unde e glasul plin de odinioară? - acelaşi lucru. De fapt nu se aude decât - ...eta! O tuse seacă, mult mai sonoră îl înăbuşă.

Femeia se arată în scârţâit de uşă, cu palma la gură. Are părul cărunt şi nepieptănat. Ştie după tuse că este chemată. Glasul îi sună chinuit, aproape asemănător cu al bolnavului şi de aceea neprietenos.

- Ce ţi-i, omule? Vrai şâpul?

Este vorba de sticluţa cu sirop de ceapă.

- Lasă şâpul! Glasul omului şuieră. Lasă şâpul. Deschide fereastra. Mă înăbuş.

- Omule, afară-i răcoare. Vrei să te bolnăveşti?

Prin ochi îi trece ca o umbră gândul că a spus o prostie.

- Să mă mai bolnăvesc? Mă înăbuş...

- Omule, să-l chem pe popa, să te grijească... Ca creştinii...

Aceeaşi umbră. Nu era nimerit să-i aducă aminte de moarte. Dar omului parcă nu-i pasă de asta, cum nu-ţi pasă de o greutate pe care ai acceptat-o cu toată fiinţa.

- Lasă-l pe popa. N-am nevoie de popa. Deschide fereastra.

"N-am nevoie de popa!" Gândul femeii se răzvrăteşte la nelegiuirea muribundului. Nu-i mai trece nici o umbră peste privire când, deschizând fereastra, spune cu glas tărăgănat, ca şi cum ar fi spus că trebuie măturată ograda:

- Ai să mori, omule. Şi ca un păgân.

Omul rosteşte cuvinte înciudate cu ton indiferent.

- C-am să mor, ştiu eu. Cum am să mor, nu-i treaba ta! Când vine Andrei?

- Iaca, azi vine. Mă duc.

Este ceva atât de dureros în enervarea nepăsătoare a muribundului, este şi o duioşie nemaiîntâlnită pe buzele lui când întreabă despre fecior, încât femeia pleacă tot cu palma la gură, înlăcrimată, scoţând un sunet ce seamănă cu hohotul înăbuşit de râs.

Aerul proaspăt, totuşi prea cald pentru aşteptarea înfrigurată a bolnavului, intră în valuri palpabile, materiale, făcând nările să vibreze. Gândurile încep să alerge din nou, împrospătate, întrebându-se între ele - Cum arată oare feciorul? În copilărie Andrei n-avusese parte de dragostea tatălui, care-l privise din leagăn cu dezgust. Nu şi-a ascuns Petrea Râsului niciodată faţă de ai lui, cei din casă, simţământul ăsta. Faţă de ceilalţi ţărani din sat, el, care făcuse două clase de gimnaziu comercial şi fusese întors de dragostea pământului, el, care ajunsese prin chiverniseală cinstită, înţeleaptă, să se ridice deasupra nevoii, se purta altfel. - Am să-l fac cărturar, zicea. Am să-l trimit la frate-meu, la Roman, să înveţe în şcoli cu feciorii târgoveţilor.

De fapt, dorea din toată inima să-i lipsească din faţă făptura aceasta becisnică, cu capul mare şi cu buzele subţiri, care îi semăna şi care îl înfuria ca o mâzgălitură batjocoritoare făcută după chipul lui. Şi mai ales atunci când Andriaş se jucase în şură de-a jocul acela ruşinos cu fetiţa vecinului, fără măcar să-l pedepsească, îl trimise la oraş. Nu-l iubea nici pe frate-său, mărunt funcţionar la bancă, şi vedea în apropierea acestor două fiinţe nesuferite o răzbunare ciudoasă faţă de amândouă. Becisnicul avea să amărască viaţa nepriceputului care se lăsase furat de larma târgului şi-şi părăsise străinilor, pentru gologani şi vin, bucata de pământ strămoşesc. Iar acesta nu va întârzia, credea la mânie Petrea, să facă nesuferiţi cei şapte ani ai copilului.

La început i-a părut totuşi rău, câteodată. Cum însă Andrei n-a mai venit pe acasă şi nu i-a mai scris decât maică-si, l-a uitat. Ca şi cum n-ar fi fost. De câte ori nevasta pomenea de copil, omul se încrunta şi ea se lepăda de vorbă fără s-o isprăvească.

Au sunat clopotele războiului, iarăşi întâlnirea neprietenoasă cu uniforma şi cea amicală cu arma, ca un vânător încercat ce era. Lupte în răsărit, apoi lupte în Ardeal, întâlniri nepăsătoare cu moartea pentru că ea se apropia şi se depărta fulgerător, pentru că ea îl înconjura şi-i lovea pe cei din jur, cu o prezenţă străină pentru el. N-o simţise nici măcar când, din mocirla tranşeelor, îi urca răbdătoare şi secretă în oase şi-n plămâni, arătându-şi neînchipuita forţă abia acum, în primăvara de secetă stropită cu tusea lui.

Există câte o noapte a coşmarului, la începuturile sau către istovul vieţii noastre, câte o noapte în care stai de vorbă cu toate păcatele şi toate neîmplinirile fiinţei tale. Noaptea aceasta te curăţă de tot ce noi numim noapte, de stele sau de bezna nepătrunsă, de zgomotele înfundate, obişnuite nopţilor, te curăţă până şi de patul pe care te odihneşti, de pereţii care nu te adăpostesc de gânduri, lăsându-ţi în faţă numai sufletul tău umbrit de părţile lui rele.

Petrea Râsului a simţit-o venind înainte de apusul soarelui şi l-a străbătut un fior zguduindu-i patul de boală. Simţea că se apropie încet, încă nevăzută, caricatura aceea monstruoasă, feciorul lui, îmbătrânită odios şi înfăţişându-i-se ca o oglindă. Simţind-o, gândurile s-au răsculat, au scăpat înnebunite din rigoarea voinţei, au prins să scormonească frânturi de viaţă pe care-ţi vine să nu ţi le mai reaminteşti.

Ai fost rău cu mulţi oameni, care te-au blestemat. N-ai crezut în nimic. Ai fost slut la faţă, nu te-au iubit fetele pe care le iubeai, şi coşurile de pe faţă te stânjeneau atunci, cum te stânjeneau buzele prea umede şi prea subţiri. Dar chiar de ai fi fost frumos, ce-ai fi făcut? Uite, vine moartea şi nu laşi decât o casă ca toate casele, învineţită de ploi, şi o cruce netrainică în ţintirim.

Dintr-o dată, urâtă arătare care vorbeşte nemilos, fără îndurare pentru un om bolnav, se desparte în două, încercând singură să dea răspunsul care se refuză omului. Dintr-însa se naşte copilul cu buze subţiri, cu capul mare ridicat pe umerii şubrezi, copilul care rămâne singura legătură cu ziua, când omul nu va mai vedea. Nu mai este nesuferit, asemănarea cu părintele său e întâi izbitoare, apoi duioasă. Omul îl contemplă, simte că e la fel cum era el în anii care nu se mai întorc. În noaptea aceasta de răscruce omul simte că este legat de un ceva pe care l-a urât, dar care este tot ce-a putut el dura mai trainic, care este nădejdea lui singură, şi pe care, simte, nevenindu-i să creadă, îl iubeşte. În noaptea aceasta omul simte pentru prima oară că se iubeşte, că, aşa de păcătos cum s-a cunoscut acum pentru prima oară, ar vrea să trăiască, oricum, fie şi prin fiinţa odraslei pe care a dispreţuit-o.

Ţipă, strigă numele copilului şi nevasta vine somnoroasă lângă el, crezând că omul aiurează ori îşi dă duhul. Dar omul cere oglinda. Nu, nici un fir din părul lui negru n-a slăbit, n-a cărunţit. Din oglindă îl ţinteşte însă o altă figură, osoasă, străină, dar dragă, purtând în rătăcirea figurii ceva omenos, bun.

Omul care se priveşte în oglindă la miezul nopţii este caraghios, şi femeia înţelege asta, tăcută şi zguduită. Omul adoarme, somn odihnitor şi liniştit. A aflat destul, şi-a acceptat sfârşitul.

Dimineaţă cere să vie feciorul, să fie chemat. Destrămarea din jurul lui îl enervează ca şi mai înainte, seceta, vorbele repezi, doctoriile, la fel. Dar vorba, sunând tot piţigăiată de slăbiciune, capătă o vibraţie scăzută, liniştită. Ce-a fost esenţial s-a lămurit.

A sosit o dată cu seara, când maică-sa era cu vaca la pârâu. Mirosul de sat, de lapte fiert, umbrele munţilor şi foşnetul uscat al frunzelor i-au amintit nelămurit vremuri rămase în fum. Cunoscu ograda care era acum năpădită de pir. Portiţa, aninată într-o singură balama, era aruncată într-o parte. Coteţul câinelui sec. Cireşul cel mare, mai mic decât şi-l închipuise, avea coaja rănită de foc, din timpul războiului, parcă încins de şerpi negri, turtiţi.

A intrat bătând cuviincios la uşă ca într-o casă străină. Şi-a scos şapca de postav ieşit la soare şi-a dat bună seara, ca într-o casă străină. Pe patul albastru şedea un străin ciolănos, cu faţa ţepoasă şi-l privea înfrigurat mişcându-şi degetele galbene. Acesta era tatăl său. Încercă să simtă emoţii, măcar milă, dar nu izbuti. Ca într-o casă străină, aşteptă să i se spună să se aşeze dar, cum nu-i spusese nimeni, rămase în picioare, cu cartea pe care şi-o luase cu dânsul sub braţ.

- Va să zică ai venit!...

- Am venit.

Glasul tatălui era prea subţire, nu era glasul care-l făcuse odinioară să tremure.

- Bine ai făcut că ai venit.

Se priviră o vreme amândoi, cu curiozitate, într-o tăcere stupidă.

S-a mai înzdrăvenit, hotărî pentru dânsul omul. Uite, are numai doisprezece ani şi buza de sus a început să i se umbrească. Îşi dezveli dinţii, într-un surâs de plăcere şi dragoste, dar dinţii îi clănţăniră nervos.

Acesta este tata , hotăra pentru dânsul copilul. De ce m-a chemat? Unchiul spune că el i-a mâncat viaţa, l-a făcut să ajungă un beţiv... Unchiul e adesea rău. Tata e întotdeauna rău. Nu pot iubi oamenii care sunt întotdeauna răi. Eu iubesc tot ce-i frumos şi bun.

Gândurile aveau o logică copilărească, rigidă, excesivă. Nu mai trebuia să-şi oblige o emoţie. Găsea că nu-i nevoie, că se cere numai o explicaţie pentru ca să se întoarcă în oraş. Faţa îi era încordată. Aştepta.

Omul credea absurd că încremenirea feţei feciorului trădează dragoste stingherită de o lungă înstrăinare. Se înduioşă pentru sine, pentru el şi-l chemă să se aşeze pe pat. Tremurând, zgâriindu-l uşor printr-o mişcare nesigură, îi prinse palma şi-şi lămuri în felul lui fiorul de repulsie ce-l simţi copilul, strângându-i mâna uscată şi fierbinte.

- Acum, că te-ai întors, Andrei (simţi întâia dată nevoia unui diminutiv pe care înainte nu i-l acordase), acum, că te-ai întors, nu te mai duci. Rămâi gospodar în sat, în locul meu. Se înduioşă singur, îşi aplecă faţa peste palma copilului. Nu-i văzu scânteia de împotrivire din ochi, nu-i distinse tonul aspru, scăzut, ci-l crezu moale, rostit fictiv:

- Nu-mi trebuie, tată...

Crezu că auzise "nu trebuie" - adică o mulţumire sfioasă şi nu se miră ascultând mai departe:

- Eu îs obosit. Mă duc să mă culc...

Îi lăsă palma să alunece uşurel, şi rămase aşa închircit peste pernă. Somnul fu scurt şi odihnitor. Nu mai tuşi.

Lângă maică-sa, care-l iubise întotdeauna, lipsită de acest bun din partea bărbatului ei; care în timpul despărţirii căzuse într-o stare de resemnată pustiire, Andrei se simţi întâi stingherit, apoi se-nduioşă. Nu mai era "mama", alinarea lui, amintirea lui idealizată, apoi uitarea lui. Era o femeie căruntă, urâţică, cu ochii duioşi şi puţin speriaţi, ca de sălbăticiune paşnică, dar lângă ea se simţea, în mod conştient, mişcător, pentru întîia dată fiu. Îl cuprinse o dragoste nelămurită, coborâtă cine ştie de unde, care-l îndemna să-i mângâie şi să-i sărute părul, fruntea, faţa zbârcită. Dar nu mai sărutase de multă vreme pe nimeni şi nu putea.

- ...M-o cuprins o jăle, când l-am auzit cum te strigă prin somn şi cum îşi doreşte moartea. (Credea că omul ei îşi doreşte moartea din cauza remuşcărilor că şi-a înstrăinat copilul). O luat oglinda şi s-o uitat în ea. Vroia să vadă dacă mai are zâle cât să apuce să te vadă...

Focul pâlpâia repede sub horn şi sub pirostrii, iar în ceaun clocotea mămăliga încropită din puţina făină de păpuşoi - comoară pentru vremea de secetă. Casa aceasta, care îşi redezvăluia amănuntele uitate, întrebările îngrijorate ale mamei despre viaţa lui, hămăitul depărtat al câinilor îl impresionau pe Andrei şi (atâtea lucruri se întîmplau, într-o singură zi pentru întâia dată) îşi dădu seama că omul care răsuflă mai liniştit în cealaltă odaie nu-i un străin, ci-i tatăl lui care stă faţă în faţă cu ceva îngrozitor şi ceva îngrozitor apasă pieptul bătrânului. Andrei îşi lăsă capul în poala mamei şi începu să plângă tăcut, zguduindu-se şi repetându-şi fără rost:

- Totuşi mă întorc în oraş..., mă întorc..., mă întorc...

Petrea Râsului se trezi spre ziuă, mirându-se de uşurarea trupului, de istovirea durerilor. Dădu să se ridice cu eforturile obişnuite şi se minună pomenindu-se sculat din pat. Căută cu tălpile papucii, lepădaţi cu luni înainte, îi găsi şi porni lipăind către cealaltă odaie.

La scârţâitul uşii, cerga de pe cuptor foşni. Prin lumina tulbure, roşiatică, a zorilor, Petrea îşi desluşi feciorul care dormea strâns lipit de maică-sa. Băgă samă că pe braţul stâng, descoperit, se închegaseră muşchi, ca la un bărbat. Zâmbi înduioşat. Cotrobăi pe poliţă găsind puţină mămăligă şi o ceapă. Le înfulecă lacom. Se întoarse în cealaltă odaie, căută briciul şi se bărbieri, apoi începu să-şi cureţe puşca, să-şi controleze cartuşele.

Nu se bucura de înşelătoare însănătoşire, care acum îi părea ceva firesc şi trainic. Îl bucura faptul că, datorită bolii, îşi descoperise adâncimi sufleteşti fermecătoare şi nu se gândea decât la acest fapt în timp ce degetele slăbite îi alergau peste lucruri.

Dimineaţa, spre marea uimire a celor doi, îşi anunţă feciorul că doreşte să fie însoţit de el la o vânătoare.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Titus POPOVICI

Cronică din vatra dacică străbună

Acum foarte mulți ani, într-o altă orânduire socială, adică prin 1982-85, redactorul-șef al unui cotidian numit "Scânteia" mi s-a adresat cu măgulitoare considerație: "Dumneavoastră care locuiți aproape tot timpul anului în creierul munților, unde se află, totodată, unul din șantierele de însemnătate națională, n-ați vrea să ne scrieți un reportaj?" "Cu plăcere", am răspuns eu, depozitar potențial a mii de fapte de eroism, săvârșite cu simplitate ceas de ceas, clipă de clipă. Am scris chiar mai multe. N-au apărut. Ca să fiu sincer, nici nu le-am predat solicitatorului.

Iată unul dintre ele:

Aici, pe aceste străvechi meleaguri românești, unde acum 2050 de ani se făurea, sub conducerea nemijlocită a lui Burebista, primul stat dac centralizat, răsar astăzi nenumărate ctitorii ale epocii ce cu aleasă stimă, profundă recunoștință și fierbinte mândrie patriotică o numim... etc. etc. etc. Dar cea mai însemnată realizare, scopul final al eforturilor pline de abnegație la care participă întregul popor, fără deosebire de naționalitate, este *omul nou* , eroul-model la oglindirea căruia trudește orice cărturar, angajat în zugrăvirea realității, fără denigrare și fără poleire, cel ce întrunește cele mai înaintate trăsături ale clasei muncitoare, clasa revoluționară căreia i-a revenit misiunea istorică de-a duce România pe noi și noi culmi de progres și civilizație, spre visul de aur al omenirii, comunismul!

Iată câteva întâmplări recente, a căror autenticitate o pot garanta: QUORUM PARS MAGNA FUI. Aceste întâmplări sunt unite prin numitorul comun pe care-l posedă majoritatea faptelor din epoca ce, cu aleasă mândrie și profundă recunoștință o numim... etc. etc. etc. Ele nu sunt verosimile. *În schimb sunt adevărate.*

1.

Electricianul N. C. de la *Șantier II*, om la vreo 45 de ani și cântând binișor la acordeon, a cărui soție este și dânsa în câmpul muncii, casieră la cinematograful de mai de din jos, - Șantierul B 3, cinematograf ce din motive obiective nu funcționează de doi ani, ceea ce însă n-o împiedică - întrucât la noi șomaj nu există! - să-și ia retribuția corespunzătoare, electricianul N. C., așadar, și-a violat fiica în vârstă de 14 ani. Actul, ca să ne exprimăm astfel, s-a petrecut în două etape: în timp ce soția lui stătea la ghișeul de bilete al cinematografului ce nu funcționează de doi ani, N. C. a venit acasă beat. S-a descheiat la pantaloni și a poruncit fiicei sale, care se potrivise să fie acasă, să se întindă pe pat și să desfacă picioarele. Ea nu a fost de acord. Atunci tatăl, jignit, a luat o mătură și a bătut-o bine. Dar, fie din cauza băuturilor varii, fie a efortului educativ, erecțiunea cât de cât necesară nu s-a produs și N. C, om cu experiență, a zis: "Eu mă culc nițel. Tu până atunci termină-ți lecțiile, ca să nu mă dai de rușine la școală". Somnul reparator și-a făcut efectul și N. C. și-a violat fiica în tihnă, întrucât soția era ocupată până la 9 seara la ghișeul cinematografului ce nu funcționa de doi ani, iar drumul spre casă cu vreo basculantă ori vreun graeder de ocazie, dura și el. A doua zi, în timp ce tatăl-amant era la slujbă, pentru a-și aduce aportul la una din ctitoriile ce caracterizează epoca ce, cu înaltă mândrie, profundă recunoștință și deosebită stimă, o numim.... etc. etc. etc. tânăra fată, proaspăt promovată în rândul femeilor, a spus totul mamei sale. Aceasta profitând de faptul că, dacă cinematograful ar fi funcționat, în ziua aceea era "relache", și-a luat fiica și s-au dus amândouă la postul de miliție unde au dat declarațiile corespunzătoare, pe urmă mama a fugit după cumpărături iar victima a rămas la Post să-și aștepte tatăl, spre confruntare.

După toate probabilitățile, confruntarea a decurs în mod corespunzător, deoarece trecând eu pe la Centrala de la Brazi i-am văzut pe amândoi așteptând autobuzul sau o ocazie, care să-i urce la Șantierul II, acasă.

Ea își ținea cu tandrețe capul pe umărul lui.

2.

Minerul M. N. are o nevastă frumoasă, "grasă ca o vacă bine hrănită, nu cu înlocuitori" zic cunoscătorii; unguroaică. La chenzină, așa cum e datina prin aceste meleaguri străvechi, unde în primele decenii ale mileniului întâi s-au așezat și alți oameni ai muncii de alte naționalități, minerul cu soția sa, ilustrare elocventă a modului științific în care s-a rezolvat la noi definitiv problema națională, s-au dus la Cabana ținută de mandatarul Gigi, ca să petreacă puțin, cu sentimentul datoriei împlinite. Au gustat bere cu rom, vodcă indigenă "Cristal" și lichior de mandarine și, curând, li s-a alăturat un grup de muncitori, vecini cu ei de baracă în Colonie, care au comandat și consumat și ei același grupaj de băuturi. După lăsarea nopții și după ce au plătit, ca oameni cu simț de răspundere, tot ceea ce mandatarul Gigi, care juca poker la 100 deschiderea, le-a spus că ar fi consumat, au pornit spre casă, cântând. Doi, mai tineri, o duceau pe soția maghiară de subțiori, cu gingășie muncitorească. Au discutat unele probleme și în concluzie unul dintre ei s-a apropiat de soț și l-a trăznit cu o sticlă de bere în cap, lăsându-l lat în mijlocul șoselei, o altă ctitorie. Totuși ca să nu-l calce vreun șofer pilit - și această categorie de făuritori de bunuri materiale luase retribuția -, l'au tras mai spre margine și au plecat în Colonie; au urcat toți în odaia unuia dintre ei, au dezbrăcat-o pe soția unguroaică și au luat-o în brațe, pe rând, cu sentimente alese, deosebite.

După un timp soțul român s-a trezit în șanț și, plin de indignare, a dat buzna în Colonie, răcnind și chemându-și soția. Oamenii muncii care se mai puteau trezi s-au trezit și au început să bată în ușa barăcii, unde răpitorii și răpita aveau un schimb de păreri într-o atmosferă sinceră, tovărășească. Nechemații au fost respinși, aruncându-li-se în cap scaune, oale, stinghii de pat, borcane dar mai ales sticle goale. Auzind zgomotul nocturn, au apărut imediat *Organele* crezând că, sub influența unor elemente pe care nu reușiseră încă să le depisteze, se încearcă înființarea unui sindicat, așa zis independent, de tip "Solidarnosti". Realizând despre ce era vorba, s-au liniștit și au plecat la alte misiuni. A sosit mașina pompierilor și aceștia, spărgând geamul barăcii, au început să șfichiuiască pe aceia cu jetul lor irezistibil. Uzi și pe semne cu elanurile răcorite, numiții și-au eliberat victima care, leoarcă, a ieșit urlând: - Nu mi-au făcut nimic! Nu mi-au făcut nimic! "Jură că nu ți-au făcut nimic" a zis soțul și ea a jurat încă o dată că nu i-au făcut nimic. "Nu fi prost, i-a spus soțului unul din tovarășii săi de șut; nu fi prost; poți să-i zvânți de parale!"

Auzind aceste cuvinte soția unguroaică și-a amintit că "parcă i-ar fi făcut ceva, toți pe rând și apoi au luat-o de la capăt, că sunt tineri, oljan fijatalok"! "Și tu, dumnezeii mă-tii de boanghenă, tu ai stat?" a răcnit soțul român și i-a ras câteva perechi de palme. Ea a plâns.

Procesul răpitorilor și violatorilor s-a judecat pe șantier în fața oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Au primit, fiecare, câte șapte ani dar, foarte curând, cu ocazia amnistiei ce a încoronat serbările cu care întregul popor, fără deosebire de naționalitate, a celebrat Aniversarea zilei de naștere și a peste 55 de ani de activitate revoluționară, au fost eliberați și redați societății care-i aștepta.

I-am văzut recent la Cabana mandatarului Gigi (înainte ca acesta s-o piardă la poker și să fie arestat pentru lipsurile de 783275,64 lei) împreună cu minerul M. N. și soția lui, femeia maghiară, bând bere cu rom, vodcă indigenă "Cristal", rachiu de prună, zis "doi ochi albaștri" și lichior de nucă.

3.

La Hațeg, străveche vatră de dăinuire românească, a fost găsită în ghereta de pază a dispeceratului turnului de apă care distribuie - în mod științific stabilit - apă, locuitorilor străvechii vetre, femeia V. U. în vârstă de 45 de ani, moartă. Avea gâtul tăiat. O altă tăietură pornea de la vagin până la stern: făptașul îi scosese intestinele și i le înfășurase în jurul gâtului, ca pe o năframă. *Organele* care știau despre victimă că duce o viață cam necorespunzătoare, având pe lângă soțul ei, dispărut mai mulți prieteni, i-au arestat pe toți aceștia, precum și pe aceia pe care aceștia i-au declarat că ar fi avut, după știința lor, relații victime cu intima, sau invers. Noii arestați la rândul lor, scormonindu-și conștiința, au completat lista care, fără îndoială, s-ar fi prelungit peste măsură, dacă spațiul de care dispun *organele* pentru îndreptarea moravurilor, între două amnistii, nu s-ar fi dovedit neîndestulător. Primele cercetări și interogatorii, aplicate în spiritul deplinei legalități revoluționare, n-au dat nici un rezultat, toți deținuții preventivi, destul de numeroși, recunoscând cu amănunte relațiile lor carnale cu victima, dar nu și asasinatul. Atunci a fost chemat un criminalist de la București. Acesta a constatat că absolut toate urmele posibile fuseseră îndepărtate cu grijă și pricepere, ceea ce dovedea că asasinul trebuie să fie un criminal experimentat, unul dintre aceia - puțini la număr-care nu înțeleg să se încadreze în normele eticii și echității socialiste. Supuși din nou tuturor probelor micro-dactiloscopice, inculpații s-au dovedit, deocamdată, nepătați, așa că au fost trecuți în continuare la interogatoriile obișnuite, aplicate neabătut în spiritul legalității revoluționare. Între timp au început să circule zvonurile (le-am auzit și eu și le-am crezut) că în diferite puncte ale județului au fost găsite trupurile despicate ale unor femei, cu intestinele înfășurate în jurul gâtului tăiat. Când.... asasinul a fost prins. Cum? Iosif Bliț acest și al meu informator care în toată această perioadă s-a agitat, ascultând cu atenție neadormită ce se vorbea pe străzi, în localuri, Iacozi și culegând cel mai mărunt indiciu putând interesa *organele* mai superioare, mi-a povestit că "criminalistul de la București" reluând cu răbdare profesională declarațiile fiecăruia dintre cei suspectați, al căror număr depășea o sută, s-a oprit: "- ce înseamnă să fii specialist, domnu' Titus, nu amator ca mine!" - asupra unuia dintre aceștia, un tânăr miner moldovean de 23 de ani, reputat că ar avea o voce foarte frumoasă. L-a chemat într-o sală goală a Căminului Cultural și l-a rugat să-i cânte ceva. Tânărul miner moldovean, roșind tot, a spus că el nu poate cânta cu nișî un chip, dacă șineva se uită la iel. Atunci criminalistul, ca fapt divers, l-a rugat să cânte singur întrucât el are treabă pe afară și bun înțeles după ce a ieșit și-a proțăpit privirea în gaura cheii.

Tânărul a cântat: " Aoleu Doamne, ce mă fac eu! / Se mărită Mona mea/ Nu știu Doamne ce-i cu ea!" Văzând că lacrimile curg pe fața tânărului moldovean, criminalistul de la București a intrat în sala de festivități și i-a zis blând:" Acuma, ia spune tu, cum ai omorât-o pe V.U.?" Moldoveanul (moldovenii din Colonie spun că e maramureșean) a povestit totul. "Da' de ce n-ai spus tu până acum?" "Pen' că nu m-a întrebat nimenea!" "Și de ce ai omorât-o?" "Pentru că dădea puță la toți și mie n-a vroit să-mi dea!"

- Dar ce legătură are, în toată povestea asta, cântecul ? am întrebat eu, dorind de a mă instrui. "Ca fapt divers, astea sunt secretele *organelor* noastre." mi-a spus Iosif. Îl simt oarecum descumpănit că totul s-a terminat; viața reintră pe făgașurile ei obișnuite, zilele se scurg atât de asemănătoare una cu alta și creionașul seismic din stațiunea de care răspunde Iosif Bliț, — aceasta fiind "legenda" lui — înregistrează impasibil mișcările scoarței terestre, și ele de o cumințenie plictisitoare. Discuțiile în jurul cauzelor acestor întâmplări, totuși cam prea nepotrivite în spațiul mioritic, s-au sintetizat în câteva concluzii dintre care, unele cel puțin, merită a fi luate în considerare:

a) Experiențele nucleare care au belit până și clima. Când s-a mai văzut să se aștearnă zăpadă de o jumătate de metru la început de Mai?

b) Lipsa de credință. În ce-o fi și-n cine-o fi, da' să fie acolo o credință!

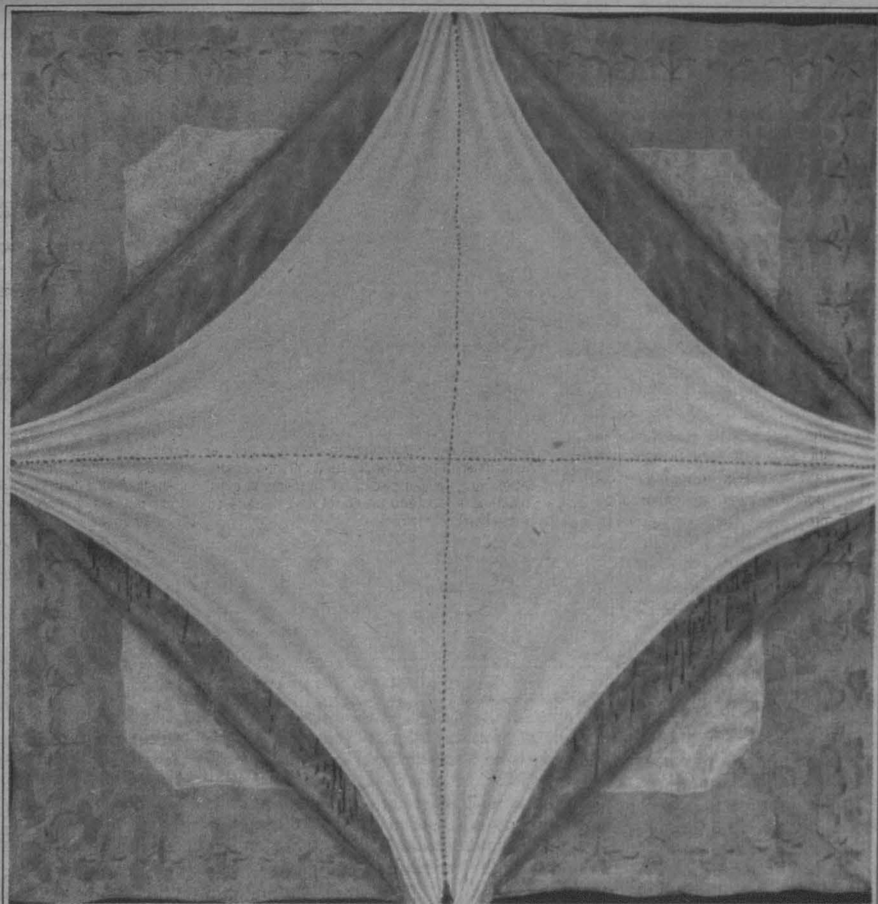
c) Exemplul negativ pe care-l dau unii lucrători ai *organelor* care atunci când vine carne pe Șantier, se bagă în față, iau cât pot duce, iar apoi vânzătorul spune "Las' că s-aduce alta în curând" căci este pe blat cu dânșii!

d) Microbii pe care americanii i-au adus de pe lună și i-au scăpat din sacoșe, de au înnebunit pe oameni.

e) Faptul că nu mai găsești o băutură curată, fir-ar ei ai dracului!

La urmă toate s-au contopit într-o sinteză care (lucru de mirare într-o lume atât de divizată) a stabilit într-o deplină unanimitate *causa causarum: Vizitele fără de nici un rost ale "Dânșilor" în Africa, Asia și Australia, unde se aruncă banii țării la toți țiganii și nespălații..*

Din volumul în pregătire „Disciplina dezordinii"

Horia BERNEA: Prapor

Confruntarea literară

Mihail Dragomirescu - Eugen Ionescu

"La valeur n'attend pas le nombre des années".
Corneille, Cidul, 11,2

Profesorul Mihail Dragomirescu a deținut multă vreme catedra de Literatură română și estetică literară la Universitatea București. Generații întregi de profesori de limba română, în perioada 1912-1938, au fost studenții profesorului Dragomirescu, învățând de la acesta să pătrundă în structura și frumusețea operei literare.

În anii 1924-1938, profesorul desfășura o multiplă și variată activitate didactică. Conducea Institutul de Literatură ale cărui ședințe se desfășurau în sala fundației Carol I, în fiecare luni dimineața se prezentau de către studenți noile apariții literare, prin sistemul de referent și coreferent. Era o libertate și sinceritate desăvârșită în susținerea lucrărilor, pe marginea referatelor se iveau discuții animate, contradictorii, acestea atrăgeau studenți și de la alte facultăți și mulți intelectuali.

Seminariile aveau loc în sala Alexandru Odobescu de la Universitate. În seminarul din anul *1928-1929* se dezbătea: Capodopera, opera de talent și opera de virtuozitate (această trinitate și ierarhizare a operelor literare aparținea profesorului Mihail Dragomirescu).

Momentul cel mai important din activitatea seminarului din acest an a fost ședința din decembrie 1928, prin prezența studentului *Eugen Ionescu*, la ședința a IX-a, cu analiza poeziilor: *Cometei Anonsate și Răspunsul Cometei* de Grigore Alexandrescu. Conform uzului se citesc la începutul lucrării, de către referent, cele două poezii. Eugen Ionescu a citit, expresiv și nuanțat, *cele două poezii.*. Trecând la analiză s-a impus de îndată, prin felul de a gândi, prin nota puternic personală, perspicacitatea și un dezvoltat spirit de analiză. A câștigat repede sala și ne-am dat seama că avem în față o valoare neîntâlnită încă în rândurile noastre și asistăm nu la un debut, ci la o consacrare... Din dialogul care va urma, profesor și student (Eugen Ionescu avea 19 ani), devine pentru noi "L'enfant terrible" sau cum l-a văzut în zilele noastre Marin Sorescu ..."un sublocotenent tânăr, vânjos, cu ochii după... idei și cu tot viitorul în față"...

Păstrându-ne pe textul *cursului* redactat după note stenografice de *Vasile Gregorian - curs revăzut de dl. prof. Mihail Dragomirescu 1928-1929*, Lito *"Scrisul studențesc", Șoseaua Colentina nr. 2, București*, vom reda fragmentele care mustesc de idei și semnificații și relielează personalitățile studentului din anul I, cât și a profesorului Dragomirescu.

Multe păreri ale colegului nostru ne contrariază, ne uimesc chiar prin franchețea lor, unii dintre noi l-am aplaudat, spre consternarea profesorului. Nu există aproape nici o frază în care să nu nege valoarea poeziei analizate, uneori ideile sale ne păreau stranii, dar ne convingeau, prin originalitate, în expunere îi erau străine bravarea și infatuarea... prin aceasta ne-a câștigat.

Își deschide referatul cu afirmația riscantă: "perioada începuturilor noastre literare e o epocă de pură imitație, de lămurire și mediocritate, singur, poate, glasul lui Gr. Alexandrescu este mai independent, mai pur" (p. 165). Afirmațiile, pentru noi cei din sală, sunt derutante, continuând... "Grigore Alexandrescu, poetul cel mai lipsit de elemente plastice și de vizualitate al literaturii românești. (p. 169).

Profesorul urmărește atent expunerea, indulgent la început, intervine într-o formă aleasă, amabilă și stăpânită..." Dta faci o nedreptate lui Grigore Alexandrescu, caracterizându-l ca discursiv, abstract și lipsit de imagini" (p. 169).

Dar pe parcurs dialogul profesor-student se tensionează, pozițiile sunt adverse și exprimarea lor scoate în lumină forța intelectuală a tânărului student Eugen Ionescu.

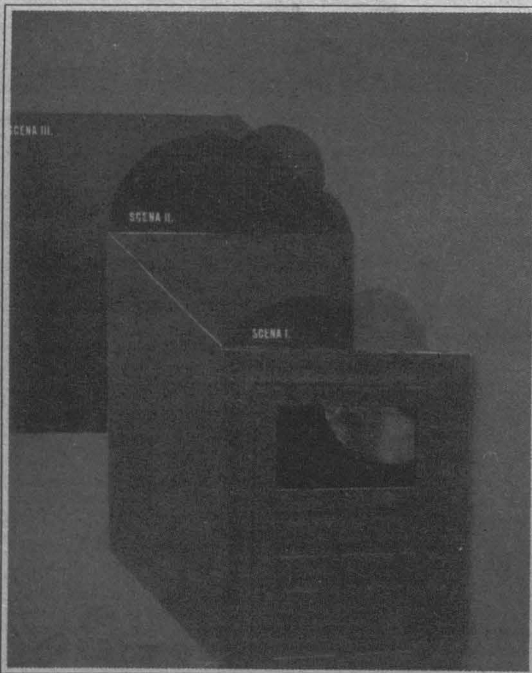
Dl Referent (E. I.): Pentru că Gr. Alexandrescu este un minor reflexiv și causeur în rimă...

Dl Profesor.: Pui alături două lucruri care sunt contrare: dacă e causeur, nu e un reflexiv.

Dl Referent: În poezie e discursiv.

Dl Profesor: Discursivitatea înseamnă prozaism. Reflexivitatea e poetică. Când Eminescu zice: "A fi nebunie și tristă și goală/Urechia te minte și ochiul te înșeală."

Dl Referent: Un ideolog sentimental a cărui valoare nu e locul s-o discutăm aici.

Francois PAMFIL: Intrarea actorilor

Dl Profesor. Dta înjosești niște opere, fără să dai dovezi. Urăști pe autor. Care e ideea din aceste două opere? Că omenirea în zadar caută să-și îmbunătățească relele de care suferă. Vorbește și azi sufletului nostru? Desigur. Atunci ea constituie o adevărată idee ce poate însufleți originalitatea elementară.

Dl Referent (continuă) - Un ideolog sentimental a cărui valoare ideologică, foarte problematică, nu e locul s-o discutăm aici. Am spus că este discursiv. Și, de altfel, scrisoarea către cometă în forma unei dizertații întrețesută ici-colo de spirite: "Sunt acum măgarii mai deștepți?" sau "Este broasca mai muzicală în bălțile stufoase" sau imprecațiuni ca "Au de astrologi ce lumea îngrozesc"

Dl Profesor. Dta ce crezi, că Gr. Alexandrescu vrea să facă câteva vorbe de spirit de natură vulgară, când spune că măgarii sunt mai deștepți și broasca mai muzicantă? Acest spirit e cu mult mai adânc decât îl crezi Dta. El capătă o semnificație nouă, sub numele de broască muzicantă se înțeleg toți muzicanții, care se cred pe nedrept muzicanți.

Dl Referent (continuă): Lucruri care produc impresia de umor serios, grav, nemțesc. Apoi unele trucuri ca în "Răspunsul Cometei": De vreme ce scriți/ Va trebui să fiți... Căldura ce emană din aceste două bucăți, ca din întreaga operă de altfel, este, fără îndoială, rod al unei armonii interioare, al unei sincerități, desigur, dar minore. Pentru că lipsește intensitatea.

Dl Profesor: Armonie interioară nu putem avea oriunde, ea rezultă din raportul dintre verb și gând. Așa ceva nu avem decât în capodoperă.

Dl Referent: Și, în definitiv, discursivitatea înseamnă noncreație. Lipsă de prelucrare a materialului. Înșirare neconcentrată. Incapacitate constructivă, și iarăși, este exprimată, aici, o mentalitatea mediocră. Un disperant și comun echilibru. Acel echilibru sufletesc al lui Gr. Alexandrescu, pentru care nu se spun decât laude, nu este, în definitiv, decât burghezism, prozaism, nerelief are. Nu se deosebește întru nimic de toți cetățenii tuturor timpurilor care pot filozofa identic.

Dl Profesor: Tocmai ce spui Dta că e banal în Gr. Alexandrescu, tocmai acela e marele lui merit. Oricine poate exprima ceva, dar nu echilibrat ca el.

Dl Referent (continuă): Să ne lămurim. Pentru a exprima sentimentul de dispreț pentru omenire, nu era suficientă înlănțuirea de propoziții banale, fără expresivitate, vreau să zic tensiuni, pentru că nu era suficient pentru creația poetică: și faptul de a spune, normal și așezat, că oamenii sunt răi, nu ne pot face să situăm bucata printre poeziile mari. Și acum 70 de ani era tot atât de banal să spui, neprelucrat, nesintetic, deci prozaic, cu condiționalul ton ironic, că oamenii n-au știut prețul geniile, că au fost mici și încrezuți, în simplă etalare de propoziții, fie chiar ritmice. Avem prin urmare a face cu un humor elementar și netranspus. Și ai astfel impresia de incomplet, de nedesăvârșit, de nespus tot. Impresia că vasul formei nu este umplut. Că nu s-a găsit expresia adecvată sentimentului. Expresia completă. Și contribuie la aceasta și incapacitatea de plasticizare. Mai mult. Din pricina menționatei non-reliefări și din pricina ieftinității, prin inexpresiv, a umorului avem acel ton jovial: datorită neaprofundării, neconcentrării.

Dl Profesor: Când ai spus că e pesimism jovial ți-ai dat seama de contradicția acestor doi termeni? Tocmai acest lucru caracterizat de Dta e tăria lui Gr. Alexandrescu. Dar vom continua tot despre acesta și în rândul viitor.

Ședința următoare, a X-a, se deschide de profesor care, mărturisim sincer, fusese puțin descumpănit de referatul studentului Eugen Ionescu și îi și azvârle o ușoară ironie.

Dl Profesor Dragomirescu: Dl Ionescu va continua astăzi diatriba d-sale contra lui Gr. Alexandrescu.

Eugen Ionescu se menține pe aceeași poziție, considerându-l pe Grigore Alexandrescu "un diletant filosofic-sentimental, poezia acestuia - o bagatelizare, prin neconcentrare, necolorată..."

Dialogul profesor-student se intețește și ia altă direcție de discuție. Noi cei din bănci urmăream tot mai concentrați, se găseau față-n față nu numai două generații, ci și două concepții despre artă..

Dl Profesor: După cum văd ești o victimă a decadentismului francez... /.../ Sănătatea e Negruzzi, Alecsandri, Eminescu, Cerna etc., acum vii însă și chinui limba și dorința de noutate, atunci ești tot decadent.

Dl Referent: Anghel Demetrescu vorbea de Eminescu că nu-l înțelege...

Dl Profesor: Nu e un argument. Eminescu a fost priceput de toți aceia care l-au citit și au vrut să-l înțeleagă. În continuare, profesorul amintește de "marele Maiorescu" care scria în "Direcția Nouă" de Eminescu că-i e greu să-l pomenească după Alecsandri. Amintește de nefericita epigramă a lui Macedonski, care din această pricină "și-a pierdut toată reputația". De astă dată săgețile profesorului sunt directe... "niște copii abia ieșiți de pe băncile liceelor, împart epitete și se cred Brunetière, Faguet, când ei nu sunt decât niște înfumurați precoci. Dta ești unul dintre aceia care, influențați de literatura franceză actuală, ești un pion al decadentismului".

Rafinata și variata cultură a lui Eugen Ionescu nu putea rămâne fără replică.

Dl Referent: Acest decadentism nu poate fi decât o reînviere a romantismului.

Dl Profesor: Romantismul de care vorbești Dta a murit de mult și nu mai învie...

Dl Referent: Schiller precizează că sunt două perioade: romantismul și clasicismul.

Dl Profesor: Ai venit cu idei preconcepute și neîntemeiate.

În final Eugen Ionescu își precizează și sintetizează ideile: Și dacă Gr. Alexandrescu nu a fost decât un om cumsecade, nu prea inteligent, nu prea subtil, de un sentimentalism cam greoi, dacă nu a fost o forță, și o forță creatoare, dacă a fost moralist, a fost totuși un om care în marginile posibilităților temperamentale e cinstit. Și noi, în ciuda confundării eticului cu esteticul, îl prețuim pentru aceasta.

Urmează o adevărată rafală între profesorul Dagomirescu și studentul Eugen Ionescu.

Dl Profesor: Dta spui că Alexandrescu nu a fost prea inteligent? N-a fost subtil? Cum poți spune astfel de Gr. Alexandrescu, atâta vreme cât el era în fruntea intelectualității din timpul său? După cele spuse, însă, ne-am convins că Dta ești un influențat al decadentismului...

Dl Referent: Dar ce e decadentismul?

Dl Profesor: E patologicul în scris. Dta ai un merit: *expresii clare* (s.n.).

Profesorul, deși se afla pe poziții opuse studentului său, are capacitatea de a intui și descoperi valoarea lui Eugen Ionescu.

În final face câteva considerații despre T. Arghezi, Lucian Blaga, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu care, după concepțiile sale, s-au înstrăinat de adevărata artă. Ne nedumerește afirmația profesorului; și nu uită să scoată la lumină rolul Institutului de Literatură care "... a ridicat aici ca o straje a bunului simț și un apărător al literaturii sănătoase..."

Ne mai întâlnim cu Eugen Ionescu, la ședința a XIII-a, când domnișoara Maria Banuși a prezentat referatul despre poezia "Sergentul" de Vasile Alecsandri. Intervenția la discuții a lui Eugen Ionescu intră în aceeași vâltoare cu profesorul, negând valoarea creației poetice a lui Vasile Alecsandri.

Dl Eugen Ionescu: Două caracteristici esențiale definesc pe Alecsandri: întâi, lipsa de talent și, al doilea, înglobarea în romantism, în decadentismul romantismului, în romantismul convențional.

Dl Profesor: Nu se poate zice astfel de cel care a făurit *Miorița, Mănăstirea Argeșului, Mihu Copilul*, care sunt cele mai frumoase balade din literatura universală. Nu se poate spune că e lipsit de talent. Să nu generalizați, că Alecsandri e așa și pe dincolo, noi judecăm opera. De aceea, putem spune că în "Sergentul" nu are talent, nu și în celelalte.

La ultimele trei referate Eugen Ionescu a lipsit. Maurul își făcuse datoria, se afirmase inteligența superioară și cultura bogată, care dădeau vigoare și originalitate discuțiilor, nu a abdicat de la convingerile sale, atunci se făcuse cunoscut în toată facultatea, azi a devenit șef de școală și, spre mândria noastră, ocupă un mult râvnit fotoliu la Academia Franceză. Parcă-l văd tânăr, dinamic, entuziast, temperamentul romantic, cu vocea clară, stăpân pe frază și logică, trecând prin zilele și nopțile mele de amintire luminoasă a acestor ani... care vin, azi, cu un licăr de bucurie...

Ion M. NEGREANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Amintiri deghizate

O colaborare subversivă

Cu M.R.P., în carne şi oase, m-am văzut abia după câteva luni de la sosirea mea în Bucureşti. Inginerul Tătuşescu îmi dăduse o scrisoare de recomandare către colegul său Băbeanu, ginerele lui Prager. Acesta m-a angajat pe loc să dirijez lucrările de reparaţie la o locuinţă căreia bombardamentul aerian nemţesc asupra Bucureştiului îi provocase avarii serioase. Casa aparţinea unei mătuşi a protectorului meu şi se afla pe Strada Odobescu. Inginerul Băbeanu voia să scoată lucrarea cât mai ieftin şi să-i demonstreze socrului său că aşa ceva e cu putinţă în regie mică. Ca urmare, nu părăseam decât seara târziu şantierul. N-avusesem când să-l caut pe M.R.P. Am făcut-o numai după ce lucrarea s-a terminat. Mi-a fixat o întâlnire în apartamentul fostei sale soţii, Sidonia Drăguşanu, deasupra cinematografului *Patria*, pe atunci *Aro*. Miron avea mai multe adrese în Bucureşti. Vreau să spun că dispunea şi de nişte garsoniere destinate tribulaţiilor lui sentimentale, nu puţine la număr...

Naşul meu literar era un tip mărunt, puţin adus din spate. Avea un ten măsliniu, trăsături foarte fine, buze crăpate şi nişte ochi catifelaţi, parşivi, care te prindeau repede sub puterea lor. Cu cât îi rămăsese din părul negru ca tăciunele, încerca să mascheze o calviţie precoce. Vorbea într-un fel uleios, pe ton scăzut. Te izbea cum mergea. Am băgat de seamă îndată, când a venit către mine, să mă primească. Păşea cu picioarele uşor arcuite, călcând parcă pe ouă. Ai zice că e tot timpul în galoşi, remarcase plastic Marin Preda. Se afla şi el acolo şi aşa l-am cunoscut. Mi-a făcut din capul locului o impresie puternică, deşi a cam tăcut tot timpul. O singură dată doar a intervenit mai însufleţit în discuţie. Era vorba de absurd, subiect pe atunci foarte la modă. Miron avea talentul să tragă conversaţia înspre zona ideilor. O făcea fără vreo pregătire filosofică şi adesea aşa cum eroii romanelor ruseşti dezbat chestiuni fundamentale ca: "În ce constă fericirea? Care e rostul omului pe pământ? ş.a.m.d. Deţinea însă, fără îndoială, un dar în această privinţă. Stârnea în mintea interlocutorilor o animaţie intelectuală, chiar dacă diletantă, dar autentică. Miron se întreba, invocându-l pe Heidegger, în lecturi de a doua mână, cum resimţi oare neliniştea metafizică? Aici a intervenit Preda. A spus - când te găseşti singur pe câmp şi înconjurat de o întindere infinită, îţi vine în chip firesc gândul: "Ce caut eu pe lumea asta? La ce trăiesc?" Nu era, bineînţeles, o mare filosofie, dar evocase cu o deplină sinceritate starea de "angoasă" sufletească. Se simţea că tot ceea ce vrea să comunice ieşea dintr-un simţământ copleşitor, nelivresc, alcătuind o veritabilă experienţă existenţială.

Miron îl admira enorm pe Preda. O dată m-a prins în faţa porţii imobilului care găzduia redacţia *Vieţii Româneşti* (acum e instalată acolo Ambasada Libiei). A trecut îndată la o "problemă esenţială", după obiceiul lui. Ţinea să mă încredinţeze că între Preda şi *ăsta*, făcând un semn cu bărbia către sediul revistei, adică redactorul ei şef, pe atunci Petru Dumitriu, nu încape nici o comparaţie. Ultimul are vervă, culoare, îţi ia ochii. Dar primul, voia să mă convingă M.R.P., te cutremură, citeşti câteva rânduri şi eşti zguduit până în adâncul fiinţei.

Lui Miron îi plăcea să se ţină la curent cu lecturile, ataca mai ales cărţile despre care "se vorbea". Mi-a dat telefon într-o zi, dacă pot să-i fac rost de romanul lui Céline, *D'un château l'autre*. Îl aveam şi am căutat să ajungă cât mai rapid la el. După câteva săptămâni m-a chemat, ca să-mi restituie cartea. Am vrut să deschid o discuţie despre ea (pe mine mă dăduse gata), se lăsa greu. I-am spus că am şi *Nord* şi-l poate citi tot de la mine. Miron mi-a mulţumit, dar a declinat oferta. Am avut curând şi explicaţia refuzului. Un pic jenat, mi-a declarat că nu reuşise să ducă la capăt nici *D'un château l'autre* din cauza stilului argotic. Céline era grozav, dar trebuie să stai cu dicţionarul ca să-l pricepi. Pe Miron îl pasiona actualitatea literară. Înţelegea să ia însă act de ea efectiv, prin experienţă personală nesimulată. Avea gusturile lui şi le mărturisea fără inhibiţii snoabe. Semăna în privinţa aceasta cu Preda. Miron se înconjura mereu de cărţi noi, dar nu le păstra. Când mi-a restituit *D'un château l'autre*, avea pe masă un volum de Henri Miller, în franceză, *Les livres de ma vie*. "Îl ştii?" m-a întrebat. La răspunsul meu negativ, mi l-a dat cadou pe loc. Am înţeles, citind cartea, de ce trezise ea interesul lui Miron. Henri Miller e un amator în materie de lecturi, dar are mania "revelaţiilor". Face "descoperiri", Rimbaud, Céline, Blaise Cendrars, Giono Krishnamurti, şi se simte electrizat de ele. Alcătuieşte lista "cărţilor vii", amestecă pe Dostoievski cu John Cowper Poavys şi Lao-Ţe. Notează ce are de gând să mai citească: *Summa theologica, Educaţia sentimentală, Memoriile lui Casanova, Mânăstirea din Parma, Atena şi Ierusalim* de Şestov, *Legăturile primejdioase*.

Miron proceda şi el la tot felul de clasificări literare, îl obsedau clasamentele scriitoriceşti: Cine e cel mai mare poet român modern? Care dintre romancierii contemporani merită locul întîi? I se întîmpla să dea pe alături, dar înflăcărările lui erau absolut dezinteresate şi, de cele mai multe ori, îndreptăţite. El a atras atenţia asupra lui Radu Petrescu. I-a protejat pe "onirici" tipărindu-le producţiile în *Povestea Vorbei*. Ivănceanu ajunsese un fel de locotenent al său şi-l însoţea peste tot. Lui Miron îi plăcea grozav să scoată la lumină talente necunoscute şi să provoace vâlvă în jurul lor. Cu asta s-a îndeletnicit mai ales, în pagina literară a ziarului *Ecoul*, pe timpul războiului. Nu altceva l-a preocupat, în primul rând, şi la *Povestea Vorbei*, suplimentul revistei *Ramuri* din Craiova. S-a dus în provincie cu speranţa că acolo cenzura poate fi păcălită mai uşor. O vreme a fost redactorul responsabil al *Almanahului literar*, care apărea la Cluj. Dăduse în acei ani peste un poet sovietic, mai puţin trompetist, Stepan Scipaciov şi făcea mare caz de el. Recomanda tinerilor din preajma sa să-l ia drept exemplu. Scipaciov practica o poezie cu poantă, mici compuneri în care strecura fiorul liric la sfârşit printr-o scurtă remarcă. Erau un fel de haiku-uri realist socialiste, căci ultimul vers conţinea şi inevitabila trimitere politică. Anatol Baconski, mare imitator de ticuri ale confraţilor săi, îşi distra prietenii reproducând cuvintele şi gesturile lui M.R.P., atunci când acesta voia să demonstreze cum proceda Scipaciov. Mimul îndoia degetul arătător şi-l ţinea aşa în dreptul nasului, ca să sugereze încovoierea organului respectiv al modelului. Potrivea glasul la tonalitatea muiată corespunzătoare şi, silind cealaltă mână să execute cu palma deschisă o mişcare rotundă de jos în sus, împrumuta ochilor o privire jubilativă, spunând: "uite, cum i-o punei".

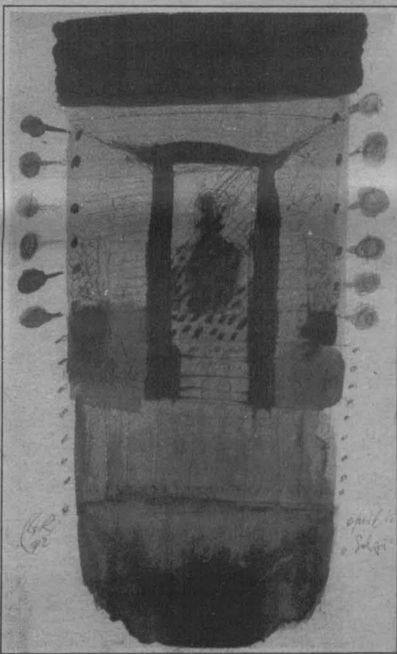
Oricum, Miron a lansat moda "poeziei cu poantă", pe atunci singura care mai schiţa o bătaie de aripă lirică şi se opunea nuvelelor versificate din sumarul mai tuturor revistelor. Aşa a şi reuşit să se afirme grupul clujean din jurul lui Baconski, Aurel Rău, Victor Felea, Aurel Gurghianu, Tiberiu Utan ş.a.

Are dreptate Dumitru Ţepeneag. Miron pândea ocaziile de a se furişa pe unde cenzura lăsa vreo portiţă nesupravegheată. Dar nu urmărea doar o simplă înşelăciune. Ar fi vrut să-i vadă pe comunişti adoptând faţă de creaţia intelectuală o atitudine într-adevăr revoluţionară, receptivă la eliberarea spiritului sub toate formele. Altfel zis, ca politica partidului să coincidă cu speranţele care-l aduseseră în rândurile lui. Nu dorea numai un aranjament personal, deşi se rezuma adesea la atât. Încerca să deschidă o cale spre literatura adevărată şi altora. Îi proteja pe "onirici", dar cu credinţa că nu se dezice astfel de ataşamentele sale ideologice. Multora le părea un abil care avea trecere la unii dintre deţinătorii puterii şi ştia să o folosească. Se grăbea, e adevărat, să trimeată numeroase scrisori începute cu "Dragă Lonea", de câte ori îşi dorea ceva. Dedesubtul acestor mici dibăcii de curtean însă, păstra o anume rectitudine a convingerilor lui profunde şi refuza tranzacţiile asupra lor.

Într-o seară am intrat la Capşa cu Marin Preda. Miron, în trecere prin Bucureşti, se afla acolo consumând tacticos un piept pane. A insistat să ne aşezăm la masa lui. Am vorbit de una, de alta... El se foia, era clar că vrea să ne spună ceva şi nu ştie cum să înceapă. În sfârşit a scos câteva pagini bătute la maşină şi ne-a rugat să le citim. Era un vast poem de Ion Gheorghe (a păstrat secretul în ce chip ajunsese textul dactilografiat la el). Se vorbea acolo, în maniera miticoţărănească a autorului şi nu fără aprinderea lui imagistică foarte proprie, de doi cai. Unul alb, al cărui zvelt şi elegant galop vrăjeşte azi privirile tinerilor poeţi. Dar mai exista şi un al doilea cal, acela roşu, cu coamă de foc şi ar fi nedrept ca ei să nu-i admire goana incendiară. Câteva aluzii, iscusit introduse, împingeau simbolistica poemului către viaţa literară de la noi. Pegasul alb, întruchiparea perfecţiunii formale, ar fi fost M.R.P. Cel roşu, Beniuc, de la care tineretul îşi întorsese faţa. Miron voia să ştie ce zicem noi de poemul lui Ion Gheorghe. Nu aceasta însă interesează aici. Am îndrugat, Marin şi cu mine, ceva, parcă nişte ironii. Miron însă trăda o reală tulburare. Într-un fel, era flatat că apare drept acela care ţine aţintite asupra sa privirile tinerei generaţii poetice. Pe de altă parte, îl deranja, să fie purtătorul culorii albe (contrarevoluţionare). Şi în plus, Beniuc îi inspira un mare dispreţ. A concura cu el, chiar învingător, nu găsea că este vreo scofală. Miron, dacă înţelegeam bine, ar fi vrut să fie deopotrivă şi calul alb şi cel roşu.

Aspiraţia către o atare contopire irealizabilă îi apăsa echilibrul nervos, instabil. Miron suferea de ciclotimie, o alternare de stări exaltante şi depresive. Avea epoci când pierdea cu totul simţul realităţii şi trebuia să fie internat. Curios, dar ilustrând parcă presiunea mentală sub care trăia, accesele lui de nebunie luau forme politice. În asemenea perioade, Miron făcea guverne, cele mai inimaginabile, cu el ministru al culturii şi generalul Marcos preşedinte.

În 1956, am primit de la dânsul din Sinaia un plic prin poştă, pe adresa *Gazetei literare*. Conţinea câteva rânduri către mine şi o lungă compunere versificată în metru popular. Miron voia să-i apară în revistă. Am citit-o şi am îngheţat. Motivul de inspiraţie al poetului era revoluţia din Ungaria şi pe tema aceasta îşi vărsa tot nădufu. Versurile nu recurgeau la nimic simbolic, lucrurile erau spuse pe şleau, în dispreţul oricărei prudenţe. M-am ferit să arăt cuiva "colaborarea" primită de la Miron, destinând-o unui ascunziş cât mai sigur. După luni de zile, când îşi revenise şi se întorsese în Bucureşti, m-a chemat să-mi citească nişte poezii. Erau de un olimpianism total, fără cea mai vagă preocupare politică. Miron evolua straniu către poezia pură şi nu mi-a pomenit nici un cuvânt despre versurile în care îl glorifica pe Imre Nagy. Am scos din buzunar filele cu pricina spre a i le restitui. "A! - a exclamat, recunoscându-şi manuscrisul, - înţeleg, n-ai putut să le publici". "Miroane, i-am spus eu, îmi trimiţi aşa ceva prin poştă? Vrei să mă bagi în puşcărie?" El a zâmbit, cu aerul că intrasem în alarmă pentru o biată glumă: "Lasă, nu s-ar fi întâmplat nimic", a ţinut să mă asigure. "Poate, pentru tine, i-am replicat, dar mie nu-mi dă nimeni certificat de ţicneală". "Ei, m-a sfătuit el cu îngândurare filosofică, osteneşte-te să-l obţii".

Grigorian RUSU: Solzi

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gheorghe COLȚ

FOCUL DIN BUSH

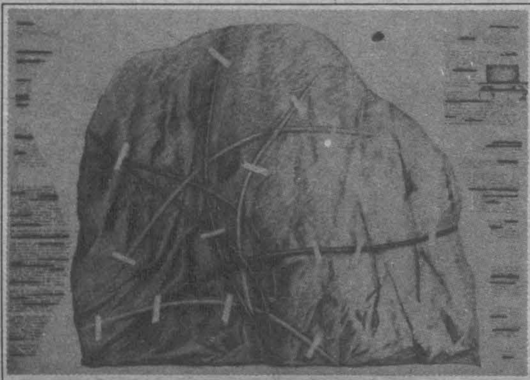
Jungla nu a fost niciodată învăluită în giulgiul diafan al ceței. Nu a cunoscut nici gingașa sclipire de diamant a picăturii de rouă. N-a fost martora jocului ștrengăresc al razelor de soare pe crusta firavă a brumei. Pâcla, așternută adesea peste dumbrăvile țării noastre, cea născută, parcă, din nimic, dar apărută anume să țină în taină țeserea și săvârșirea marilor împliniri ale firii, n-a trecut de tropice. Nici jocul ielelor din abureala din mijlocul poienii după ploaia de cu seară nu s-a călătorit atât de departe. De parcă văile și rovinele paralelei de la jumătatea jumătății boreale a planetei noastre au fost binecuvântate să păstreze pentru sine toate farmecele lumii. Căci pe toate le avem. Și toate sunt la îndemână, ca în cufărul cu comori al Sfintei Vineri. Într-o singură zi, dacă-i toi de vară, în același crâng, pot să se succeadă, în armonie și cu folos, abureala gliei, ceața și pâcla, ori roua și ploaia. Și chiar bruma, dacă-i vremea trecerii spre toamnă târzie. Șirul metamorfozelor năstrușnice petrecute într-o singură clipă a existenței noastre, într-o zi adică, este dat numai lumilor așezate de soare într-un anumit unghi supus privirii sale. Iar spațiul mioritic pare a fi primul zărit de astrul vieții de pe pământ, dăruindu-i totul. Și pe sine.

Nu-i vina junglei și nici a savanei că nu-și pot scălda tălpile în roua dimineții. Ori că nu au parte de fiorul dulcei adieri care alungă ceața, lăsând totul la vedere și surprinzând idila antilopei, care-și va lăsa privirile în jos, cu pudoare și mândră vinovăție, în fața suratelor. Lumii de la brâul pământului nu i-a fost dat de marele făurar să se afle în locurile celor mai mari trăiri ale universului nostru. Acolo unde apa și focul se înfruntă și se dezmierdă în același timp. Deoarece aici la noi, pe meleagurile imaginarei paralele 45 de grade, este zona de trecere spre gheturile veșnice ori, în sensul celălalt, spre căldurile necontenite. Focul din inima pământului și cel adus pe săgețile soarelui trăiesc într-o armonie desăvârșită. Pentru că la mijloc este apa. Cu zburdălnicia ei. Apa din adâncurile Terrei, de la sol, din toată plămada vie a lumii și cea răspândită cine știe cât de departe în univers. Ca un înțelept, apa veghează și se dăruiește focului într-un joc fără început și fără de sfârșit. Ea astâmpără elanul dogoarei când simte că s-a prea încins, având totodată și puterea de a păstra jarul în spuză, dacă viața o cere. Iar nouă ne hărăzește ploaie, ceață, pâclă, când căldura prididește, ori brumă, lapoviță și ninsoare, când soarele s-a mai lenevit.

În junglă, însă, tot timpul este cald. Ziua și noaptea. Vara și iarna, adică în sezonul umed și în cel uscat. Omul acestor locuri poate dormi pe pământul gol fără teama de a se trezi cu junghiuri. Când plouă, el nu se grăbește. Ploaia doar îl răcorește puțin. Apoi, straiele i se zvântă degrabă. De altfel, nici când intră în apa oceanului nu-și leapădă veșmântul. Cu el, așa ud, va fi plăcut la soare. Prin golul ferestrelor, de regulă fără sticlă, se mai zbenguie câte un firicel de răcoare înșelătoare. Așadar, ploaia la Ecuator cade fără să poată aduce fiorul rece din înălțuri. Până să spele pălăriile palmierilor, șuvoiul a ajuns deja la temperatura lor. Jocul dintre cald și rece încă nu l-a învățat. Umezeala, mama viitoarei ploi, plutește însă pretutindeni. De n-ar fi bunul pământ să înghită potopul degrabă, sub nivelul bălților, ființa vie s-ar înăbuși. Ori ar putrezi în apa clocită, transformându-se în turbă. Ca la facerea lumii.

Ori, la noi lucrurile stau cu totul altfel. Cine nu-și amintește, copil fiind, căderea ploii reci peste pământul încins și cum, sub privirile noastre, se dezghioca într-o clipă diamantul picăturii. Ne minunam cum de reușește să-l spulbere în puf și să-l respingă în sus. Părea că tot pământul era cuprins de aprigă furie. Ca un uriaș peste care s-a năpustit potopul, și pe care ne prea fiindu-i de trebuință, îl scutură și-l pufăie înapoi spre cer. Ce-i rămâne de la lutul setos îl poartă și-l joacă în sus și-n jos. Acest fir al vieții plutește când mai leneș, când mai vioi, însă veșnic peste plaiul nostru. Și în înțelegere cu soarele, ni se dăruiește ploaie, zăpadă ori simplă ceață.

Și, totuși jungla și savana fumegă. Din loc în loc, deasupra marelui imperiu verde, apar adesea căciuli aburinde, înălțându-se nesigur spre cer. Nu ai zice că au contur ori măcar începuturi clare. Fuiorul din văzduh, cu multă apă într-însul, petrecută în vapori, se saltă la început dintr-un singur loc. Treptat se întinde ca pecinginea. Apoi, se încinge în vârtej, ia forma casei melcului și tot crește.

Silviu BĂIAȘ: Reportaj

Dacă-i în sezonul uscat - timpul de predilecție al acestui fenomen - prăpădul este mare. Căci de prăpăd este vorba.

Privită din avion, întinderea nigeriană, mai ales brâul lat, dintre Sahel și mangrovele mlăștinoase ale junglei cu lagunele ei, pare a fi o mare de smarald în care se zbenguie o colonie de cașaloți. Ieșirea la suprafață ori saltul în adânc spulberă în zare apa sărată. Apar norișori de fire albe, care dăinuie câteva clipe. Apoi, dispar. Dacă nu au apucat să răsară alții. Alături, ori mai încolo. În joaca lor, giganții imaginari ai întinderilor acvatice pufăie în slăvi apa oceanului. O strănută, că-i prea sărată. Ori că i-a prins guturaiul în adânc. Atunci, sulița lui Poseidon - cea din pulbere de cristal - se sparge de aerul tare al vălului lumii. Se spulberă în pâlcuri de scânteiuțe albe, mai mult străvezii. Ele între ele se adună, se resping, se combină, se topesc și iarăși se înmănunchează. Norișorii artezieni țâșniți din pântecul cașalotului sunt doar jocuri ale imaginației lăsată în nevinovată zburdare...

... Căci privirile cuprind savana nigeriană. Cea asemănătoare oceanului doar prin jocul culorilor, în plaja inegalabilului verde spre nuanțe reci, ale curcubeului. Pe aici vor fi stăpânit universul stră-strămoșii cașaloților, însă în vremurile apelor celor fără de uscat. Căciulile zărite din zborul șoimului, cele ce se ridică cu moț și în vârtejuri, nu-s din pulbere de nor. Ele nu se sting ușor. Zăbovesc îndelung și lasă pecingine în urmă. Apa, sub formă de vapori, este doar un pasager neputincios deasupra vâlvătăii. În jur se înstăpânește un miros acru. Ca de putregai încins. Și se tot întinde până la următoarea rupere de nori. Apoi fumegă fără putere, în așteptarea zilelor uscate. Ca s-o ia de la cap...

Că este vorba de foc și de fum nu se mai îndoiește nici călătorul de pe alte meleaguri, poposit la poalele junglei. Dar ce fel de foc? Ce fel de fum? Să fie, cumva, comunicarea tainică dintre triburi într-o tălmăcire cunoscută numai de cei aleși de zeii lor ca să vegheze zi și noapte și să vestească lumii bucuriile și pericolele din jur? Au început să zburde închipuirile răsărite de sub colbul amintirilor basmelor din pruncie. Greu de crezut. Că doar trăim în vremuri moderne. Dacă-i ceva de comunicat, știu și nigerienii să așeze gândul pe unda nevăzută a radioului, să-l șoptească ținutului vecin. Cu sau fără ritm de darabană.

Dar, ce atâta tevatură în jurul focului? Nu este el, oare, cel mai bun prieten al omului? ar zice unii. Nu i-au înălțat lui mai multe rugi decât tuturor zeilor? Și în cele ale băștinașilor din ținuturile coastelor de junglă africană? N-a implorat el, omul, coborârea lui din fulger, când nu l-a mai avut? Nu el i-a ușurat truda după ce i-a prins meșteșugul păstrării în vatră? Bine, bine, vor replica alții, dar nu trebuie uitat că tot focul este și cel mai mare dușman al tuturor ființelor vii din univers. Nu mai punem la socoteală vremurile când pârjolul universal a ținut planeta noastră într-o vâlvătaie ce părea fără de sfârșit. Chiar în vremurile mai apropiate, nu s-a furișat el ca un șmecheran ce iese de sub veghea omului, prăpădind totul în urmă-i? Căci nimic în lume nu-i mai viclean și mai iscusit când caută locul slab să iasă la aer curat. Și atunci, ține-te prăpăd! Omul de pe toate continentele a înțeles că întreaga existență a plămadei vii a planetei albastre a fost o luptă fără răgaz cu focul.

Un turnir tare crâncen, și înțelept totodată, între foc și apă. Când mintea omului a căpătat cuprindere, cele două surse ale vieții au încetat a mai fi vrăjmașe. Ba chiar și-au armonizat tăriile să-i slujească cu credință și după trebuință. Doar la alinierea aștrilor - ar prezice cititorii în stele - în jocul focului cu apa ar putea apărea răsturnări de balanță în univers, când și apa și focul și-ar uni răutățile împotriva vieții pe Terra...

Aici, în Africa se petrec lucruri care nu încap în judecata omului de pe alte meleaguri. Cum să înțeleagă el că acolo unde natura a hărăzit multă căldură, multă apă și mult foc nu s-au găsit căi de armonizare între ele, spre binele vieții? Că doar în țara lui de baștină, în lumea celor patru surori din trupul anului - primăvara, vara, toamna și iarna - ele par a fi fost cuprinse în pas cuminte de horă. Ori, în junglă, în savană, în bush totul e altfel. Fuiorul albicios, care se înalță, părând a fi un nor nevinovat, nu-i semn de sănătate. Nu-i rodul muncii aerului - făuritor de viață din apă și din foc. Este abisul căscat între fălcile celui mai mare vrăjmaș al lumii cuprins între cele două tropice: focul tradițional din bush. De ce, oare, această pacoste este răsfățată cu acest frumos "tradițional", greu de priceput?! În tradiție intră, nu-i așa, lucruri vrednice, cinstite, dătătoare de viață. Nu izvorul de pecingine și cicatrice fără de leac.

Cum spuneam, focul din bush este cu greu ținut în frâu, chiar și în sezonul umed. Căci torentul din înalt aruncă fluvii peste rugul rebel pus cu încăpățânare să-și facă de cap. Când cerul începe să secătuiască, prin luna octombrie, se termină când nu mai are ce mistui. Abia atunci se termină o rundă a competiției satanice dintre dogoarea soarelui și focul dintre mărăcini, cel pus de mâna omului.

Vâlvătaia sălbatecă se dezlănțuie din te miri ce. De fapt, se știe că la temelia nesăbuinței nu stau niscaiva forțe extraterestre. Inconștient, ori închipuindu-și că face un bine, măcar unei mici părți a mediului ambiant, omul declanșează tragedia savanei și a bush-ului. Realitatea este că focul se încinge ca urgia ciumei. O dată scăpărată scânteia, dragonul începe să muște roată. Saltă cu ușurință poteca omului și urma fiarelor. Este suficient un firicel de adiere ca să nu mai aibă opreliște. Se înfrățește tâlhărește cu harmattanul, cel care suflă nisip și praf din Sahara peste lumile sudului verde, făcându-l cărăuș de jale. Atunci se strecoară peste pâraie și peste râuri, uscate acum în sezonul cel fără de ploaie. Se încinge uneori cu asemenea limbi de balaur, încât sare șanțuri, drumuri și chiar șosele asfaltate. În clipe numărate devorează tot ce a fost cândva verde și a trecut în galbenul roșcat al bătrâneții, după un sezon în care a hrănit un întreg univers. Dar, jalea cea mare te cuprinde când vezi că pârjolul nu alege nici culorile, nici puterea de viață ale celor din calea lui.

Ard întâi iarba și mohorul, păiușul și rogozul, spinii și buruienile. Rămâne țărâna negru-roșietică, neputincioasă, fără putere de respirație. Învelișul pământului, cel hărăzit de prima zidire să fie veșnic verde, în câteva clipe ia chipul șoricului de mistreț pârlit în grabă de braconieri. Tuleii răzleți și fără frunze care se mai văd ici-colo nu mai seamănă a fi fost cândva vegetație, ci niște netrebnice fire de păr îmbâcsite de nămolul mlaștinii și cimentate de vreme, din care cauză nu s-au mistuit în jar. Găzele nu mai au umezeală la rădăcina ierbii și nici antilopele umbră în bătătură.

Ard tufișurile și mărăcinișurile. Nici arbuștii nu rezistă. Degeaba se încăpățânează să se împotrivească cu vigoarea sevei care mai curge încă în tulpini. Dogoarea din vatră este prea mare. În urmă nu lasă decât niște bețe uscate, fără viață.

Ard și copacii mai răsăriți. În întregime, ori numai pe o parte. Unde era mai îndârjită flacăra. Nu-i mai vezi, de acum, falnici și cu păsări cântătoare pe ramuri în etajul al doilea al pădurilor cu coroane majestuoase ocrotitoare împotriva dogoarei soarelui sudului. Ei se profilează pe cerul înecat de nisipul adus de harmattan ca niște schelete răzlețe care sfidează vreme îndelungată încercările lăstarilor să revină la viață. Iar vulturii și șoimii vor avea foișor pe crengile schiloade și desfrunzite ca să atină din înalt mișcările prăzii lor și să le atace la sigur. Ți se rupe inima când vezi sărmanul palmier, rătăcit cine știe cum prin savană și prin bush, că și-a supus podoaba frunzelor, una după alta, dogoarei ințețite de uleiul propriilor semințe. Rămâne doar tulpina-catarg naufragiată fără stindard de viață în vârf. Ori, prepeleac schilod, cu corbi flămânzi, mai negri decât mantaua morții.

Arde lumea vie a crângului. Îngrozite, animalele se depărtează de foc. Până pot. Scapă nearse dacă nu au nimerit într-alt cerc al infernului. Păsările, multe cu aripile pârjolite, se salvează, pierzându-și cuibul. Și generația următoare de puișori. Fluturașii și gândacii, omizile și toate neamurile de gângănii pier în tăcere dureroasă. Doar furnicile, șerpii, șoarecii și guzganii mai au șansa de supraviețuire, dacă au apucat să se afunde adânc în cotloane unde nu i-a ajuns cuptorul. Dacă nu cumva au fost sufocați și sub pământ din lipsă de aer. Ori dacă nu au picat pradă uliilor și vulturilor când s-au avântat în disperare spre salvare prin fugă. Pentru că este cutremurător tabloul cerului de deasupra focului din bush: zeci de răpitoare planează tâlhărește, pe pala aerului cald de dedesubt; se rotesc pe firul exterior al focului, ca lupii în haită; atacă piraterește, fără somație; plonjează fără greș, ca vulturii de mare, asupra sărmanei viețuitoare a tufișurilor, innebunită de năpasta abătută asupra sălașului ei. Cu greu se vor mai croi alte culcușuri pe pământul de pe care a ars până și umbra!

Arde ceea ce-i mai prețios în mediul ambiant: aerul. Oxigenul este și el atras la treaba mișelească. Și se tot împuținează, fără să fie vinovat. Funinginea și fumul devin atotstăpânitoare. În toate direcțiile. Și în înalt. Efectul de seră face respirația tot mai grea. Copacii nu mai au putere să se împlinească. Verdele pământului se ofilește. Animalele se răresc. Iar nisipul asaltează jungla. Nu numai cel adus pe tavă de harmattan. Și ne mai mirăm că deșertul triumfă. Înaintează încet, perfid și ireversibil.

Cu toată dorința de a înțelege realitatea și rațiunile lumii africane, de a fi drept și nepărtinitor în judecăți, am constatat că mare lucru n-am reușit. "Rațiunea" focului din bush - că, pesemne, ar trebui să aibă și el o rațiune din moment ce i se zice "tradițional" - nu mi-a fost accesibilă. Cum să fiu de acord că focul din bush are rol de sanitar, că stârpește molima? Care molimă? Unde nu-s fluturi și omizi, nici păsări nu-s. Fără acele lor, fără aripile lor nu s-ar face nici polenizarea plantelor. Iar ierburi n-ar fi îndeajuns să hrănească animalele. Și cercul existenței cercului verde nu s-ar mai învârti.

Apoi, fără umbră cum să reziste antilopa atacului sulițelor de foc din înălțuri? Cât de mult am simțit lipsa răzoarelor de pe câmpiile țării noastre din timpurile trecute! Căci aici își aveau sălașurile iepurașii noștri, aici veneau căprioarele cu iezii în zori la ciugulit de mohor umezit de rouă.

Argumentul că se regenerează flora și că, în urma focului, pământul primește un bun îngrășământ - cenușa, este de-a dreptul pueril. Câtă cenușă? Exagerând puțin comparația, este ca și când ai spune că prin jertfa omenirii va apărea o altă lume, mai viguroasă. Nu te înfioară gândul?

Doar braconierii au de câștigat de pe urma focului din bush. Cu flacăra pusă mișelește împotriva vântului, ei creează adevărate pâlnii de scurgere a animalelor într-o anumită direcție. La loc îngust și prielnic ei atacă fără cruțare. Doar braconierii. Căci ei sunt prezenți în orice situație de răscruce. Ca tâlharii care apar în vremuri tulburi să jefuiască...

Un reputat om de stat african compara tragedia războaielor civile și a celor dintre statele vecine, din perioadele marilor transformări sociale și politice de pe continentul negru din secolul nostru, cu focul din bush. Pesemne, eruditul politolog nu s-a referit numai la faptul că flagelul războaielor apare azi aici, mâine în altă parte. Și pretutindeni. Și nici numai că acesta pune în pericol viața popoarelor înseși. El a vizat, mai mult ca sigur, absurdul realității umane. Anume, acela că fenomenele cele mai grave de pe planetă au omul în centrul lor. Pe cel dotat cu rațiunea de a înțelege că interesul individului poate și trebuie să fie conjugat cu cel al întregii umanități. Cel al zilei de azi, cu marele viitor al urmașilor. Pe cel cu putere și cu mijloace de a nu deveni propriul dușman. De a nu deveni braconierul existenței vieții pe pământ... Așa cum este cel care declanșează focul în bush.

NIGERIA-LAGOS
decembrie-1991

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gaby MICHAILESCU

Însemnările unui impresar

Maria Tănase

La Vişeu de Sfânta Maria

N-a fost o alta să-i semene... Încălecând secolele, venită foarte de departe, din adânc de neam. Fascinantă apariţie, de miracol, nedesluşită în totul cât fost-a să ardă, doinind. Un început şi un sfârşit de cântec românesc... Perpetuând, în nemărginire, trilurile privighetorilor, murmurul izvoarelor, ruga milenară din fluier a ciobanului, foşnetul pădurii, într-o echivalenţă demiurgică. Silabele ei au încopciat cu stele şi cu dulci eresuri firmamentul. Şi s-a pierdut în şaga lor diamantină, ca noi să tânjim după ea, năzdrăvana.

Turnee! turnee!

Triumfalelor! Neuitatelor! Unde n-am fost cu ea?

Am fost la Cluj şi la Sibii... Dar şi la Leordeni, Bogaţi, Zăvideni... Un vânt de românism sufla peste ţară şi vocea ei suna ca o parabolă a bunei speranţe, legământ parafat cu glia strămoşească.

Orchestrele populare îşi trag snaga de la ea şi, întrucâtva, şi de la mine. Ea le-a împrumutat prestigiul, numele, geniul. Şi eu am secondat-o, umbră, cu afişe format mare, fotografii, placarde la spinare, reclamă dezlănţuită. Până atunci nu fusese aşa ceva. Turnee lungi, de luni şi luni, an de an. Cu vagoane, teatrele mari găzduind pentru prima oară asemenea formaţii. Alături de divinitatea ei sacerdotală au purtat mesajul cântecului românesc, de-a lungul şi latul ţării, şi Lătăreaţa, Ioana Radu, Rodica Bujor, Luican, Grozuţă, Gusti, desţelenitori şi visători la stele. Într-o primăvară ce dăduse-n floare, numai cu girul ei şi orchestra de la Piteşti, Maria a uns pe suflet treizeci de sate la rând, care în majoritate n-aveau săli de spectacol, nici vorbă de scenă. Direct pe podea, în sălile de clasă, fără cortină, fără subterfugii. Prin ferestrele deschise, de care erau agăţaţi copiii unul peste altul, "Frică mi-e că mor ca mâine", "Dui-dui", "Iese muma miresei", erau aman de cuminecătură românească. Se opreau păsările din zbor şi cădelniţa floarea de salcâm pe respiraţia ei... Într-astfel, şi la Domneşti, şi la Valea Caselor, şi la Ioneşti. Şi după trecere, a rămas în pulberea satului balsam, veghe de priveghi, nemurire... Nici banii nu i-am luat toţi. Au mai rămas, ca un biet contabil să-şi termine de construit casa.

La Olăneşti, staţiunea e înmărmurită. Ţipenie de vizitator, şi altitudinea ruginită somnolează în nouri.

De ce poveste de iubire să-mi aduc aminte?...

Vilele se cuibăresc în fanatul anotimpului, aproape speriate. Se înalţă şi fum din hogeagurile lor, răsuflând moale. Ameninţă toamna să înghită idilele, să disperseze soarele gânguriturilor, să facă din preocupări tristeţe.

Aici, cândva, cu mine, Maria Tănase a cântat aşa de frumos, că strălucirea trăirii ei mergea sigur spre moarte... Veneam de la Piatra-Olt Gară, unde, după spectacolul dat pentru ceferişti, până la vagon, a şuruit ploaia pe noi a prohod. Strângând-o în palton, antireu al lui Arvinte - era de trestie şi cât un pumn - îi suflam să-i încălzesc mâinile mici, atât de caracteristice şi fără manechiură. Făcuse ploaia din părul ei bogat mătăsos şuviţe de smoală. Zgribulită, demarşa ei se legăna printre şine şi prin băltoace, limanul cald, vagonul de teatru, întârziind să se ivească. Hăt târziu, după o aprigă, rece, furtunoasă orbecăială, luminile lui au ţâşnit din nevăzut, întâmplător. Ultimele rafale au fost ale streşinilor, retezându-mi răsuflarea ce-i împrumutam mănuţelor încrâncenate pe microfonul cerului... Obrazul scăldat de furtună a hohotit, la ivirea însoţitorului, cu cei o mie de dinţi.

Ce s-o fi ales din mărgăritarele acelui surâs?...

În alt drum glorios cu "Doina Argeşului" de la Piteşti, o programez de Sfânta Maria, ziua ei, la Vişeu. Împreună cu ea, Rodica Bujor, Luican, Petre Gusti, Ana Ispas şi sârguinciosul viorist Moreanu, capelmaistru. Maramureşul învălmăşit, în straie de sărbătoare, striveşte literalmente sala cinematografului. La apariţia ei, nesfârşite ovaţii îi dau flacără dăruirii. "Dui-dui", "Cât îi Maramureşul", "Mâine toţi recruţii pleacă", transformă cântările ei în supremă mândrie idolatră, locală, sala răspunzându-i cu ropote de aplauze, intonând în cor "Mulţi ani trăiască". Neuitată, unică sărbătorire pe care publicul, dezlănţuit, o prelungeşte, în entuziasmul lui aclamând şi fericita coincidenţă - Maria Tănase cântă prima oară la Vişeu de ziua ei...

Îngrijat cum ajung cu trupa după spectacol la vagon, tras pe o linie moartă în gara situată la câţiva kilometri, găsesc cu greu unica soluţie: aranjez cu două camioane neacoperite, şi ele străine de localitate. În clipa când tranşez cu camionagii, deşi vară, afară se întunecă de moarte şi începe să burniţeze... Într-un camion urcă soliştii şi instrumentele, două grele ţambale, unul manevrat virtuos la scenă de Ciontică; în celălalt se înghesuie, claie peste grămadă, orchestra. O smulg cu greu pe Maria din mijlocul lumii, care-i solicită autograf după autograf şi zâmbet după zâmbet, şi o pornim. Ploaia se înteţeşte. Târgul se scufundă şi el în întuneric, stingându-se lumina. Ici-colo, de la câte o fereastră, paloarea lămpii de gaz n-are cum sparge întunericul, n-are unde ne conduce... Camioanele bâjbâie, deocamdată ţin uliţa drept, spre ieşirea din târg. Bezna creşte, toarnă pe noi şi punându-ne boarfele în cap, ne băgăm unul într-altul... Şoferii nu se arată prea meşteri, farurile camioanelor defecte, aşa că doar bănuim, ieşiţi la un drum, că e cel spre gară... Urgisită expediţei artistică, în curând murată, luptând cu bezna şi necunoscutul, cu trâmbele ploii care ne bat darabana în cap, în vreme ce onorabilul domn Schuller de la Osta-Bucureşti, cel care ne freacă la fiecare plecare în turneu, la ora asta se întoarce bine-mersi pe perină... N-a fost îndrituită Ioana Radu să pună câinele-lup pe el, într-o altercaţie vijelioasă în biroul de la etaj?... Camioanele se târăsc, neştiind încotro. Bezna înghite totul şi parcă a dispărut orice noimă să mai ajungem undeva... În prada cumplitei nelinişti din noi, camioanele stopează. Conducătorii ne spun că trebuie să ne întoarcem, n-au pe unde s-o ia mai departe. Răzbate în vântul care s-a pornit, în bezna şi ploaie, vocea Mariei:

- Gaby, dă-le ceva pentru procopseala în care ne-au băgat. Toată lumea jos! Mână de la mână, umflaţi ţambalele la spinare... După mine, fraţilor!

Calea întoarsă a camioanelor ne lasă fără orientare, în noroiul clisos, în care alunecăm unul peste altul, în devălmăşie... Vocea Mariei răcneşte la bezna, cât o ţine nebunia:

- Măi!... după mine!

De departe, o completează lătratul ascuţit al câinilor. Nenea Iancu Brezeanu zicea înfricoşător, când eram în cuşcă la "Năpasta", replica:

- Când urlă câinele, moare cineva...

Petrică Gusti, îşi aduce aminte că are la el o lanternă; i-o înşfacă Maria, improvizată comandantă, de oaste amărâtă. Ce să luminezi cu ea?... Că, apucând-o peste câmp, năduşiţi, împroşcaţi cu noroi, şi uzi până la piele, nimerim în apa unui râu. O luăm prin el - noroc că e până la genunchi. Unii se împiedică în pietre... Chinul mărşăluirii blestemate ni-l limpezeşte tot curajoasa doinitoare, înfruntând cu toate puterile noaptea de pomină maramureşeană:

- Hei, trupă!... Evrica! Se vede gara!

Într-adevăr, nu departe, briază o luminiţă. Ne năpustim către ea. Pare la doi paşi. Şi noi, împleticit mers fără sfârşit cu clisa în suflet, nu mai ajungem la ea...

Când a stat ploaia şi câinii s-au retras hămesiţi, să nu mai muşte spiritul de castă, la apariţia noastră, impiegatul de serviciu a holbat ochii ca la Vintileanca...

Mai apoi, în lumina şi confortul vagonului, glume, veselie, ca şi cum am fi revenit de la teatru pe-o noapte înstelată, cu autocar a-ntâia. E drept că a doua zi, la Sighet, strunele ţambalului care luaseră apă - ţambalul lui Ciontică - au sunat un pic mai palid, înzdrăvenindu-se definitiv a treia zi, la Năsăud.

FILM

Un laureat Oscar umbrit de aripile gloriei

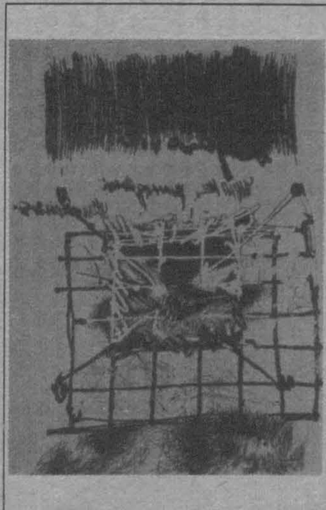
Se mai întâmplă când... sufragiile publicului nu coincid cu spiritul critic al cineaştilor!

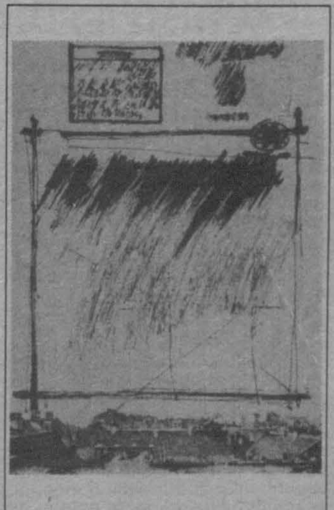
Festivalul filmului olandez, parte integrantă a sărbătorilor Olandei (30 april. ziua reginei, 4 mai sărbătoarea lalelelor, dar şi ziua comemorării victimelor celui de al II-lea război mondial)- a început luni 4 mai la Bucureşti, prin grija ambasadorului acestei ţări, dl. Coen, un rafinat prieten al artelor şi oamenilor de cultură. Din câte ştiu eu, este primul contact direct al publicului nostru cu cinematografia olandeză. Interferări prin exponenţi ai acesteia au mai existat. Un regizor talentat - Paul Verhoeven - prezent în cadrul manifestării cu *Al patrulea bărbat* (1983), a fost atras de mirajul Hoolywood sau poate "răpit" de producătorii americani realizând *Robocop*-ul - film cunoscut publicului nostru.

Gala de luni a început cu *Atentatul* (1985), deţinătorul Oscarului pentru cel mai bun film străin - ediţia '86. Ecranizare a unui roman de succes din ultimii ani, *Atentatul* îşi extrage seva din cotidian, urmând calea deschisă de cinematografia americană a deceniului şapte, aceea a aducerii în prim plan a omului obişnuit şi a problemelor sale. Construit din evoluţia individului cu urcuşurile şi căderile sale, această *docu-dramă* exploatează relaţia *cauză-efect* cu nesfârşitul ei şir de reacţii aglutinat pe principiile fisiunii nucleare. Flasch-back-uri şi documentare de arhivă, jurnale de actualităţi se interferează cu viaţa de zi cu zi. Este filmul omului marcat de traumele războiului. În iarna lui '44, într-un oraş olandez - Harlem - este ucis un poliţist colaboraţionist. Replica nazistă: executarea unui grup de nevinovaţi. Ecranul se luminează spre roşu sub efectele pirotehnice. Un copil este traumatizat de uciderea părinţilor, de incendierea casei, de rafalele armelor automate. Focul acesta îi devorează totodată şi vârsta nevinovăţiei, şi posibilitatea întoarcerii la matricea vieţii. Existenţa olandeză este presărată cu imagini ale lui Hrusciov - 1956 - dăzvăluind crimele lui Stalin, cu imagini din Budapesta aceluiaşi an însângerat de o revoltă înăbuşită, cu imagini ale războiului din Vietnam şi discursul preşedintelui Jonson în '66. Fum, explozii, spaimă, probleme ale unei lumi urmărite de amintirea războiului, percutând în individ într-un spectacol al neputinţei, al fugii şi nevoii de amintiri limpezi.

Mai aproape de filmul iubit ca artă şi produs al imaginaţiei, filmul de idei revine în graţiile publicului nostru o dată cu *Aripile gloriei* (1990) purtând marca inegalabilă a lui Peter O' Toole. O altă faţetă a acestei cinematografii. O *Divina Comedie* modernă, având menirea de a distruge mitul nevoii de paradis. Dacă nu există un paradis terestru, ei bine, el nu există nici în reflexia lumii de dincolo, sau a uneia paralelă. Se va pleca *dincolo* într-o *legătură* perpetuă, cu aspect de umbră. *Asasinul* este o "umbră" a celui *asasinat*. Styxul este trecut cu o barcă rudimentară peste râul invadat de ceaţă, printre disperaţi înotând în apele sale tulburi. Drumul în care lumina se naşte din întuneric, ca şi întunericul din lumină presupune treptele unei largi şi aparent nesfârşite scări. Coborârea se face însă direct, printre stânci de pe această *Insulă a Fericirii*. Doar că, ea este mai degrabă *Purgatoriul* în care domneşte egolatrismul şi invidia. Canoanele clasice au dispărut. Nu trebuie să fie greşit, sau să greşeşti pentru a fi expulzat. E suficientă uitarea celor de pe Pământ. Atunci când nimeni nu te mai evocă, treci doar din apartamentul în care-ţi continuai obiceiurile de altă dată, într-o mansardă, ori subsol igrasios. Dacă nu dispare conul de umbră, atunci vei ajunge în apele tulburi. Înseamnă că uitarea, mai rea decât moartea, s-a instalat definitiv. Îi întâlnim aici pe Einstein, care-şi continuă calculele matematice şi cântatul la vioară, pe Hemingway, care mai exersează utilizarea bătrânului său "puşcoci"; amante celebre care au fost muze neuitaţilor timpurilor, actori de marcă şi cântăreţe a căror voce a alinat durerile sau a legănat clipele de taină ale îndrăgostiţilor, asasini ce au comis nenumărate crime etc. *Întâlnirile se dau sau se cer* lângă un *ceas solar* ce indică mereu aceeaşi oră. Un fapt nemaipetrecut tulbură liniştea timpului etern. Iubirea se naşte pe insula *"Fericirii"*, dar şi a *egoismului*. Această Beatrice modernă se numeşte Bianca. După ea nu se coboară în infern ca după antica Euridice. Ea este aici. Ea îşi refuză întoarcerea ca şi ideea că ar putea fi moartă. Universul ei este unul de tip concentraţionar ales de bună voie. Spaima ei este neîncrederea. *Aripile gloriei* - un suprarealist realizat cu cele mai clasice mijloace cinematografice, a făcut să vibreze micuţa sală "Studio" sub dorinţa de-a aplauda. O dorinţă înfrântă de conştiinţa că acest omagiu nu s-ar putea auzi până în ţara realizatorilor, deşi, poate ar fi putut fi auzite în str. J. Fucik, la Româniafilm. Un public mai larg ar dori să vizioneze acest minunat film, şi investiţia merită a fi făcută.

Ana MUNTEANU

Monica VASINCA: File de calendar

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

O nouă istorie a literaturii române(III)

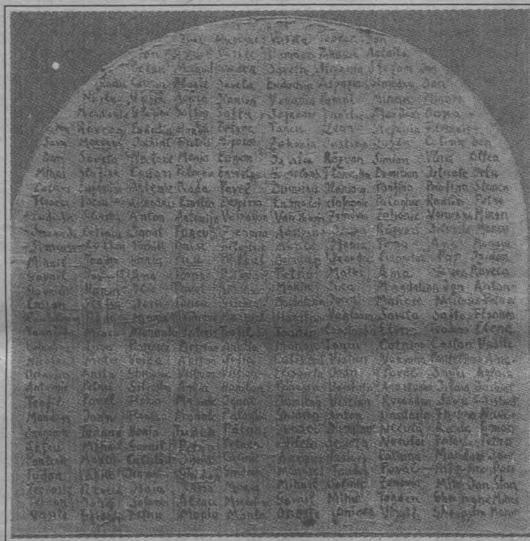
Spațiul literaturii române cuprins între cele două războaie mondiale este pus în întregime de I. Negoițescu sub semnul modernismului și al revistei și cenaclului lui E. Lovinescu "Sburătorul" și analizat în cinci capitole începând cu critica și continuând cu proza, lirica, literatura dramatică și sfârșind cu filosofii existențialiști, subsumați categoriei "Naționalismul". Ne ocupăm acum numai de primele două capitole.

Se vede limpede că, după I. Negoițescu, tot ce s-a scris mai bun în această epocă se înscrie dacă nu proiectului ideologic lovinescian, măcar doleanțelor spiritului său de a fi în pas cu vremea, sincronici cu alte culturi, și totodată păstrând un profil propriu. Cuvântul modernism folosit de Lovinescu nu se suprapune totuși peste toate direcțiile literaturii interbelice, există proporții în care scriitorii înțeleg să modernizeze tradiția, să plaseze accentele pe local sau internațional, urban sau rural, conținut sau expresie, trecut, prezent sau viitor. Lucrul se poate constata chiar în expunerea evoluției ideologiei literare din *Istoria literaturii române contemporane* (1937) de E. Lovinescu unde tradiționaliștii sunt reprezentați de Nichifor Crainic, iar moderniștii doar de el însuși, restul apărând la capitolul *Critica nouă.* Dintre aceștia, Paul Zarifopol, critic sporadic, este mai legat de *Viața românească,* Perpessicius are un statut propriu cu ale sale "mențiuni critice", e poet, Tudor Vianu e în primul rând un estetician, Șerban Cioculescu și-a proclamat de mai multe ori independența, refuzând impresionismul și optând pentru raționalism. Singurul discipol al lui Lovinescu a fost Pompiliu Constantinescu cât despre George Călinescu, acesta ar fi fost într-o continuă competiție cu E. Lovinescu cu care s-ar fi confruntat prin opere de o "colosală dezordine creatoare internă și de o impresionantă monumentalitate aparentă." Ar fi de observat că în momentul când G. Călinescu a venit cu cărțile sale, Lovinescu nu scrisese mai nimic despre Eminescu, iar la data când Călinescu publica a sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent,* în 1941, Lovinescu nu avea decât cinci (patru) volume de *Istoria literaturii române contemporane* rezumate și completate cu un capitol despre teatru într-un compendiu. De ce oare Călinescu n-ar fi atins până la sfârșitul vieții sale niciodată "puritățile montane lovinesciene din perioada senectuții?" Nu erau toate cărțile din urmă ale lui E. Lovinescu (*Antologia ideologiei junimiste, 1942, T. Maiorescu și contemporanii lui,* I-II, 1943-1944, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică, 1943),* făcute pentru a supleni cercetarea din monografia sa despre Titu Maiorescu din 1940 și a reexamina tot ce se mai scrisese despre criticul Junimii de alții, operă polemică, vădit *prodomo?* Obiecțiile aduse de E. Lovinescu lui G. Călinescu sunt și cele ale lui I. Negoițescu. *Caracterul Istoriei literaturii române,* zicea Lovinescu, e "puțin științific", cartea e "minată de un impresionism violent...", se pot găsi în ea "pagini admirabile de vervă pamfletară, portrete colorate și caricate, flexibilitate ideativă, pasagii descriptive de romanicer, asociații personale de idei și de fapte, dar mult mai puțină cumpănire în judecată și simț al răspunderii...".

"Realizată cu atâta forță și strălucire portretistică, de un artist neobișnuit, scrie și I. Negoițescu, opera aceasta nu este totuși, ca *istorie* , o construcție solidă, căci îi lipsesc punctele de sprijin ideologice, care trebuie neapărat să-i dea relieful istoric. Disproporțiile în tratarea scriitorilor, aprecierile contestabile — tot mai izbitoare cu trecerea timpului —, diviziunile arbitrare, sintezele ori analizele insuficiente sau rău plasate, reaua cunoaștere sau ignorarea unei opere, chiar cunoscute bine și valorificate în epocă de către alți critici, iată sursele numeroaselor și prea gravelor fisuri ale edificiului, nesigur atât din perspectiva critică cât și a istoriei literare..."

Toate pretinsele defecte ale *Istoriei* lui G. Călinescu se găsesc în chip sporit și real la I. Negoițescu. În toată proza nu se observă decât două mișcări: una de la naturalism la integrarea simbolismului și expresionismului și alta de trecere de la naturalism la analiza psihologică. Cei mai mari prozatori (cu cel mai mare număr de pagini) sunt C. Stere și F. Aderca. Am spus că primul trebuia trecut la poporanism, în perioada anterioară. La Aderca se exaltă o carte precum *A fost odată un imperiu...,* după Klabund, scriere de duzină, considerată "un însemnat monument artistic". În al doilea rând ca importanță (3 p. și jumătate) sunt Mihail Sadoveanu (analizat cu romanul "naturalist" *Baltagul,* nu și cu *Frații Jderi* , nici măcar amintit); Liviu Rebreanu (i se neagă capacitatea de pătrundere a psihologiei individuale în romanul *Ion* unde Lovinescu constată creația tipului de arivist și în *Gorila* , bine scrisă după Cioculescu și rău după I. Negoițescu, naturalism ieftin în *Ciuleandra* , metempsihoza chinuită în *Adam și Eva* și triumf în romanul polițist *Amândoi* , opinie pusă în circulație de Vladimir Streinu); Dinu Nicodin, comparat nu numai cu Sadoveanu, dar și cu Neculce, Creangă și Hogaș (Lovinescu însuși găsea totuși la el "o țăcăneală ritmică supărătoare, o elipsă forțată", simplă proză jurnalistică cu intenții satirice în caracterizarea lui G. Călinescu). Cu puțin sub sau peste trei pagini au, fiind deci mai mici decât F. Aderca, Hortensia Papadat Bengescu și Gib Mihăiescu, autor cu un teren "îndeajuns de vast și neplăcut pentru zăbavă al nuvelisticii".

Scara valorilor e din ce în ce mai falsă. Li se acordă numai câte două pagini lui Camil Petrescu căruia i se reproșează că a scris *Un om între oameni* (în 1955 - 1957), i se minimalizează modul "balcanic" de a trata femeia în teatru și i se trece cu vederea poezia. Ca valoare, Camil Petrescu e abia cât Victor Papilian, analizat și cu opera postumă, publicată până în 1988 și, nu cantitativ desigur, Urmuz cu ale sale *Pagini bizare* nu mai multe de 50.

Marin GHERASIM - Inscripție pe cupolă

Câte o pagină și jumătate au Ionel Teodoreanu, Matei Caragiale, Emanoil Bucuța, George Mihail Zamfirescu, Ion Călugăru, Pavel Dan, Eusebiu Camilar și Henriette Yvonne Stahl. Șapte scriitori începând cu Cezar Petrescu au câte o pagină (Peltz, Ion Marin Sadoveanu, Geo Bogza, H. Bonciu, Dan Petrașincu, Sorana Gurian) alți șapte câte o jumătate de pagină (Jean Bart, Sergiu Dan, Mircea Damian, Radu Tudoran, Ticu Archip, Cella Serghi, Ioana Postelnicu), iar patru, în fine, câte un sfert de pagină (Victor Ion Popa, Laurențiu Fulga, Anișoara Odeanu și Lucia Demetrius). Majoritatea sunt prezenți doar cu câte o carte. Lui Cezar Petrescu i se scade numărul romanelor cu 15, în atenție intrând numai *Întunecare* . Jean Bart e prezent doar cu *Europolis.* Cărțile cele mai valoroase ("singurele mature") ale lui Ionel Teodoreanu ar fi *Întoarcerea în timp* și *Masa umbrelor* . "Printre cele mai importante romane din literatura noastră" sunt cele ale lui Victor Papilian. Povestirile monahicești ale lui Damian Stănoiu sunt "fermecătoare", Victor Ion Popa există numai prin *Velerim și Veler Doamne, Maistorașul Aurel și Sfârlează cu fofează* , Isac Peltz numai prin *Calea Văcărești* și *Foc în Hanul cu tei,* Sergiu Dan numai prin *Arsenic,* Mircea Damian e un "veritabil artist" în câteva nuvele, Ion Marin Sadoveanu "nu are puterea de a crea mari tipuri", la Geo Bogza antropormofizarea elementului natural e "de un gust îndoielnic", lui Mateiu Caragiale i se reține numai *Craii de Curte-Veche* , la Bucuța se amintesc doar *Maica Domnului de la Mare* și *Fuga lui Șefki* , lui George Mihail Zamfirescu i se subliniază expresionismul, dar i se repreșozează titlul romanului *Madona cu trandafiri* (după ceramica lui Luca de la Robbia, *Madona del Roseto*), lui Ion Călugăru nu i se pomenește *Oțel și pâine,* nici lui Eusebiu Camilar, Laurențiu Fulga, Radu Tudoran, Lucia Demetrius, Cella Serghi, Ioana Postelnicu cărțile din epoca postbelică. Vor figura acești autori și autoare și în volumul următor?

Față de alți istorici literari ai epocii interbelice, I. Negoițescu nu spune mai nimic nou, nu analizează nici o carte în substanța ei, înșirându-i vag ideile, văzându-i numai pielea, la suprafață. Critica stilistică se reduce de cele mai multe ori la întocmirea unor liste de cuvinte. Așa în cazul lui Dinu Nicodin, H. Bonciu și altor câtorva. Judecata de valoare nu convinge. Prozatori numai citați sau nici atât: Gheorghe Brăescu, Al. O. Teodoreanu, Romulus Dianu, C. Fântâneru, Mircea Gesticone etc. etc. ❐

VECHIMEA POPORULUI ROMÂN

(urmare din pag. 16)

Petru și Asan, care au înființat imperiul româno-bulgar, și cu toate nucleele politice dinspre sudul peninsulei balcanice: Vlahia Mare, Vlahia Mică, etc., ... *elementul român la sudul Dunării a descrescut.* Putem zice că finețea lui l-a pierdut. Un om de știință exactă, *Cvijic,* mărturisește că Serbia modernă e în bună parte închegată cu ajutorul social al Aromânilor. Încă în veacul trecut, ei erau singurii știutori de carte, singurii comercianți mai însemnați, singurii industriași, singurul element politic mai viu. Au dat Serbiei miniștri și chiar prim-miniștri.- Nu mai amintim de rolul eminent pe care l-au jucat Românii în renașterea Greciei, precum și sprijinul de sânge și de cultură, pe care l-am dat Bulgarilor. Tot Cvijic mărturisește că în Balcanul mijlociu, elementul cel mai desghețat este al Românilor bulgarizați. De altfel e știut că cea dintâi carte bulgărească a fost tipărită de Români; Academia lor a fost înființată pe pământul românesc, iar cetele de luptători pentru neatârnare au fost organizate sub ocrotirea Românilor. Rezultatul final a fost însă tocmai bulgarizarea și serbizarea Românilor. *Elementul social mai progresat,* (ajuns până la industrie, negoț și accesibil la mișcări politice), *când nu are superioritatea numărului, este asimilat de masa rurală în mijlocul căreia trăește.* Astfel, la sudul Dunării, din epoca infiltrării Slavilor și până în secolul al XIX-lea, elementul român a fost în progresivă descreștere.

În schimb, pe valea Dunării și în masivul Carpatic cu șesurile dimprejur, vitalitatea a fost exemplară. S'a adăogat, e drept, o insulă alogenă - a *Ungurilor* care au înaintat timp de aproape 200 de ani, spre podișul ardelean; apoi a *Sașilor* ca *oaspeți.* Dar nu numai că numărul a fost și a rămas pe partea noastră, ci pe lângă continuitatea etnografică, s'a mai adăogat și o continuitate politică în adevăr surprinzătoare: *Românii sunt, din evul mediu și până azi, singurul popor care a rămas ca o formație politică fără eclipsă.* Toți vecinii noștri: Bulgari, Sârbi, Unguri, Poloni și Ucraini au văzut hotarele lor pierind rând pe rând de pe harta Europei. Când Târnova și Sofia ajunseseră abia niște sate; când la Belgrad și Buda stăpâniau pași turci în numele Sultanului, iar Polonia fusese ruptă în bucăți și bucățele, singura formație politică cu o ființă politică deosebită era a Românilor de sub Carpați.

Aceasta n'a fost numai un joc al întâmplării. Când Turcii au dat năvală peste Bosfor și-au ajuns până la Dunăre la Rovine i-a întâmpinat Mircea-cel-Bătrân (1400). La Belgrad - Ioan Corvin. La gurile Dunării, Ștefan-cel-Mare (1500), „atletul creștinătății", cum îi zicea Papa de la Roma, iar la 1600 avem în Mihai-Viteazul altă personalitate de nivel european.

Așadar, n'am ținut degeaba umbră pământului. Mulți se fălesc cu rolul de apărători ai creștinătății. Mircea, Corvin, Ștefan și Mihai au căpătat însă sufragiile străinilor și chiar ale istoriografilor turci. Numărul și lipirea de munți și-au manifestat constant valoarea lor etnografică. Pe când alții aveau armate scumpe (cu ostași de industrie militară), poporul străvechiu de sub poalele Carpaților și-a bizuit din capul locului armata pe recrutarea în gloată. Soldatul se înarma singur și-și aducea merindea cu el.

Nu e nevoie să tăgăduim nici una din înfrângerile noastre, când chiar adversarii mărturisesc biruințele noastre.

Așadar, ritmul vieții poporului nostru e relativ simplu: din vremea geto-dacă până azi, am stăruit între Balcani și Carpați, având *Dunărea ca axă a istoriei noastre.* Am pierdut în epoca slavă și turcă aproape jumătate din teritoriul geto-dac, adecă cea mai mare parte din ținutul de la sudul Dunării, dar l'am păstrat pe cel de la Nordul fluviului.

Pe scurt: „Dacia aureliană" legată de o palmă de pământ (în dreptul Olteniei) s'a cufundat. - „Dacia traiană" a stăruit și durează și azi clădită pe substratul ei cel străvechiu. Emblema ciobanului nostru este cel mai arhaic blazon din toată Europa. - A biruit numărul, adecă masa prolifică și legătura seculară cu „sfântul munte" al Dacilor, caracterele etnografice relevate și de autorii antici, care au vorbit despre autohtonii acestui pământ.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Domnule Grigurcu, mai domol!

Răsfoiesc un volum din scrierile lui Ovid Densuşianu şi până să găsesc un text care mă interesează privirea mi se opreşte la un fragment cu care s-ar putea caracteriza sugestiv şi exact o trăsătură esenţială a vieţii literare şi culturale actuale:"Cei mici, ambiţioşi care caută să-şi ia roluri ce întrec puterile lor, au ştiut totdeauna să profite de unele împrejurări. Anarhia e starea care le convine şi, dacă ar putea, dacă li s-ar ierta, ar decreta-o pentru multă vreme ca stare normală. E o psihologie curioasă care se desfăşoară în asemenea momente, o psihologie de vieţuitoare viclene, îndrăzneţe; în sufletul lor se petrece o măiestrită - în perfidia ei -, comedie până ce deznodământul vine şi - ca în piesele din evul mediu - duhurile rele sunt aruncate în prăpăstiile ce se cuvin păcatului".

Până să vedem sfârşitul unei asemenea comedii,să ne oprim puţin la unul din actorii ei de azi. Acesta nu poate fi altul decât cel mai înverşunat procuror moral al acestui moment istoric, domnul Gheorghe Grigurcu (n. 1936) care, cum singur spune, a fost pensionar al Uniunii Scriitorilor între anii 1976-1990. Nu ştiu dacă domnia sa a fost pensionar pe motiv de boală sau pentru alte motive, dar ceea ce ştiu de la colegi este că a fost şi este sănătos tun, şi asta mă bucură foarte mult. Altfel nici nu s-ar explica faptul că în regimul trecut a scris abundent şi a colaborat, fără pauze şi opreliști, la mai multe din revistele literare şi de cultură şi a tipărit volume după volume, care de care mai corpolente, unde a adunat tot, de la articole şi cronici, la recenzii, note şi chiar notiţe, deci şi texte ce sunt rezervate, de obicei, ediţiilor postume.

N-aş aminti aceste lucruri dacă n-aş fi citit mărturia sa cutremurătoare că în vremea dictaturii a suferit teribil, că a fost *"şomer"*, că a fost *"iobag"* (Cf. interviu în "Tomis", nr. 9, 1991) şi un *"exilat"* în România. Corect ar fi ca domnul Gheorghe Grigurcu să declare mai întâi ce pensie a avut (zice:"o pensie umilitoare") ca să vedem pe "moşia" cui a fost "iobag"!

Oricum, odihnit după atâţia ani de şedere la partea sedentară (a primit în linişte pensia şi şi-a văzut de scris), în perioada post-revoluţionară domnul Gheorghe Grigurcu a ieşit repede în faţă, dând frâu liber *"defulării spirituale"* şi alergiei sale prea cunoscute faţă de câţiva mari scriitori români, în frunte cu Nichita Stănescu. Am citit multe din articolele tipărite de d-sa în ultimii doi ani şi văd că tema lor este mereu aceeaşi: acuzaţia de *"colaboraţionism"* adusă lui M. Sadoveanu G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Eugen Simion, Marin Sorescu. Acum în urmă l-a atacat în chip sălbatec (domnul Grigurcu îi acuză pe alţii că proferează "calomnii sălbatece") pe Grigore Vieru, căruia îi pune în cauză buna credinţă şi patriotismul acuzându-l, nici mai mult nici mai puţin, de xenofobie!

N-am priceput exact ce înţelesuri are, în concepţia sa, de pătimaş demolator al valorilor cuvântul *"colaboraţionism"*, precum este greu de explicat vehemenţa cu care criticul cere un "Nürnberg românesc" pentru pedepsirea scriitorilor *"colaboraţionişti"*, deci a acelora care au colaborat cu puterea, având "foarte bune chiverniseli" (premii, onorarii mari, deplasări în străinătate), de la care - s-ar putea înţelege - domnia sa a fost exclus. Normal ar fi - potrivit acestei logici - să mărturisească domnul Gheorghe Grigurcu ce premii a luat şi ce onorarii a primit pentru cărţile sale şi după aceea discuţia e posibilă.

Cine nu ştie cine este Gheorghe Grigurcu ar putea desigur, bănui că domnia sa, ca procuror moral al acestui ceas istoric, este cel mai pur anticomunist dintre scriitorii români de ieri şi de azi. Cu cât ţipă mai tare, cu atât lumea ar trebui să înţeleagă că domnia sa - cum afirma recent într-un articol - n-a făcut *niciodată* vreo *"adeziune"* şi nu s-a pus *"sub pavăza conjuncturală a căreia s-au pus atâţia"*. Atunci ne putem întreba: cât de curajos a fost în vremea comunismului domnul Gheorghe Grigurcu? A mişcat domnia sa vreun deget? A protestat vreodată "împotriva cruntei realităţi"? Nu se cunoaşte aşa ceva. Scrie Gheorghe Grigurcu (în "Contemporanul", 27 sept. 1991): "despotismul comunist" i-a înăbuşit "spiritul critic". Ieri criticul vorbea entuziast despre *"climatul democratic"* existent în viaţa literară (*Între critici*, 1983, p. 392).

În realitate, domnul Gheorghe Grigurcu nu este astăzi decât un mic inchizitor care, se poate bănui, a învăţat tehnica în calitate de fost student al Şcolii staliniste de literatură (singur a declarat că a fost acolo). La aceasta se adaugă invidia (cel mai clar o probează articolul injurios la adresa lui Eugen Simion), precum şi răutatea sa malignă bine cunoscută pe care, curios, o atribuie generos altora, imprimând intervenţiilor sale publicistice un ton întunecat de batjocură şi vindictă. Să-i amintim domnului vehement o idee a sa emisă în 1981:"dintre toate relele ce pândesc comentariul consacrat literaturii cel mai mult mă îngrijorează vocaţia de satrap" (*Op. cit.*, p. 389). Autorul poate fi liniştit. Azi tocmai d-sa contribuie la "implementarea" a ceea ce condamna altădată: *"resurecţia Inchiziţiei"* (staliniste), folosind mijloace corespunzătoare.

Cum s-o fi croit şi s-o fi împlinit oare destinul de critic literar al domnului Gheorghe Grigurcu? Iată - se va spune - o întrebare dificultoasă. Pentru veninul împroşcat furibund împotriva confraţilor, mai ales împotriva acelora care prin operele tipărite în tiraje mari, i-au asigurat pensia, şi pentru exclusivismul său dogmatic venit din era comunistă, nu credem că merită domnia sa în acest moment o exegeză critică. Pentru a împrospăta memoria domnului Gheorghe Grigurcu, fost pensionar al Uniunii Scriitorilor de la o vârstă destul de fragedă, voi apela la câteva din propriile şi preţioasele sale *mărturisiri*, făcute într-un interviu de importanţă istorică, tipărit în revista *"Cronica"* (nr. 41, din 11 oct. 1985), acordat unui alt viguros anticomunist de azi, tot de importanţă istorică, domnul George Pruteanu.

Să transcriem, mai întâi, o întrebare capitală, adresată de domnul George Pruteanu, cunoscut specialist în interviuri comuniste, domnului Gheorghe Grigurcu, teribilul procuror moral de azi: "Aţi publicat şi înainte de 1965, dar opera dvs. esenţială s-a produs după Congresul al IX-lea. Vă rog să-mi spuneţi ce a însemnat pentru viaţa dvs. spirituală acest mare eveniment politic. Generalizaţi pe cât e posibil".

Ce spunea domnul Gheorghe Grigurcu care a declarat de curând că a fost *"iobag"* şi un *"exilat"* în România în timpul dictaturii? Spunea că *"marele eveniment politic"*, *Congresul IX al P.C.R.*, când *"vocea raţiunii a triumfat"*, i-a dat *totul* domniei sale, inclusiv... *talentul de critic literar* şi ocazia de a fi redactor la revista "Familia". Iată, cuvânt cu cuvânt, răspunsul său de frenetică adeziune la politica partidului comunist şi nu mai puţin de penibilă "demisie morală" pe care azi o atribuie cu vehemenţă altora: "În 1965 a intervenit în viaţa mea o radicală transformare. Am devenit redactor al revistei «Familia» în pragul apariţiei primului său număr din seria actuală, ceea ce mi-a permis o «profesionalizare». Ar fi, bineînţeles, inoportun a mă lamenta acum pentru perioada dinainte, deşi nu întrevedeam în cursul ei nici o perspectivă de a mă dedica scrisului, după un, aproape uitat, început din anii ultimi de liceu şi din cei ai facultăţii. O stare de deznădejde compensată doar prin potenţialul biologic, mă încerca, o senzaţie de fundătură, de pierdere, de asfixie. Călătoream din când în când la Cluj, după încheierea studiilor şi măsurând înalţii muri universitari, mi se părea că e tot atât de imposibil să-mi «croiesc o altă soartă», ca şi cum ar fi să-i urnesc cu umărul. Viaţa îmi pregătea o mare surpriză. Schimbarea zodiei s-a produs pe fundalul unei considerabile lărgiri a orizontului cultural al ţării, al unui «dezgheţ» vast în care nu mai speram. Literatura şi-a câştigat prerogativele, se putea gândi, vorbi, scrie mult mai firesc. Vocea raţiunii a triumfat. O sevă primăvăratecă îmi inunda sufletul".

Ataşamentul domnului Gheorghe Grigurcu faţă de *"marele eveniment politic"* ce i-a *"croit o altă soartă"* şi linguşirea în tonuri lirice a partidului comunist au fost elocvente: "momentul 1965, - declară «iobagul» - trebuie să recunosc, a rămas înscris în existenţa mea ca unul dintre cele mai fecunde, poate cel mai fecund în urmări până azi". Imediat după această mărturisire completă din anul 1985 a domnului Gheorghe Grigurcu domnul George Pruteanu a solbozit, în stilul său caracteristic de reporter comunist, o întrebare şi mai grozavă: "Cu ce alt moment al culturii româneşti aţi putea compara efectul produs de Congresul al IX-lea?" De data aceasta, domnul Gheorghe Grigurcu a dat un răspuns fulgerător, concis, aprins şi epocal, demn de epoca al cărei produs se mărturiseşte a fi: *"Consider că faptele de istorie sunt incomparabile"*! O mai categorică şi o mai profundă adeziune, în anul de graţie *1985*, la comunismul din România şi la "epoca de aur" nici că se putea. Pentru marele-micuţ anticomunist de azi, care izbeşte mereu în marii scriitori, *epoca comunismului este, prin "faptele de istorie", "incomparabilă"*!

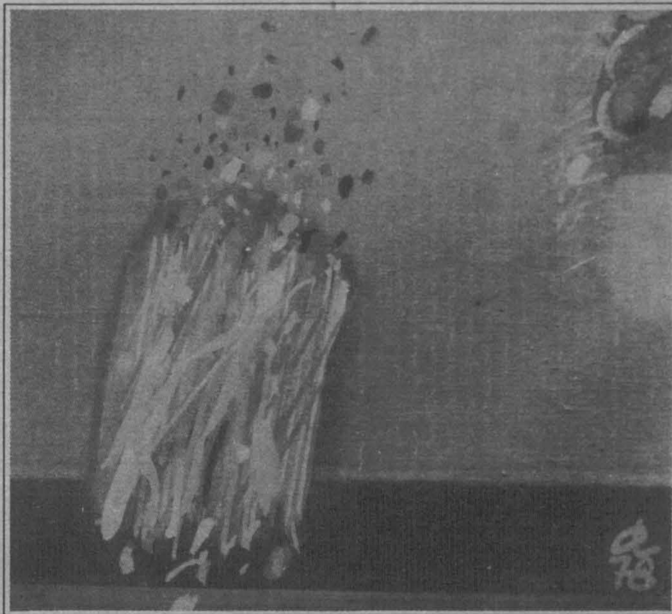
Gheorghe Grigurcu este absolut tranşant şi atunci când vorbeşte despre epoca literară respectivă, văzută în interiorul "epocii de aur": "Dar poate că doriţi un final al discuţiei noastre, cum să spun, mai «rotund» mai «actual», legat de noţiunea de timp într-o accepţie strict istorică şi românească. Ei bine, constat că ne aflăm într-o epocă - privilegiată, sunt înclinat a crede, pentru că e o epocă profund selectivă - în care opţiunea etică a scriitorului (aceeaşi la masa de lucru şi în for căci responsabilitatea sa nu se poate tăia în felii, militantismul său nu e o haină de ocazie) prevalează asupra tuturor celorlalte criterii prin care îl putem judeca".

Precum se vede, domnul Gheorghe Grigurcu (ce s-a socotit singur un "maiorescian" din a cincea generaţie!) afirmă în chipul cel mai categoric posibil că "opţiunea etică a scriitorului", deci "militantismul" său (comunist?), "prevalează asupra tuturor celorlalte criterii prin care îl putem judeca", deci şi asupra *criteriului estetic* pe care scriitorii citaţi, acuzaţi de domnia sa de "colaboraţionism" cu puterea comunistă, şi nu numai ei, îl socoteau fundamental în aprecierea artistului şi a operei sale pentru că el marca rezistenţa lor faţă de putere. O asemenea poziţie teoretică este una fundamentată pe ideologia comunistă. Domnul Gheorghe Grigurcu crede şi astăzi în ea, dovadă părerea sa că *esteticul* a fost, în perioada comunistă, o *"diversiune"*, şi aceasta este şi azi!

În anul 1981, *"într-o epocă privilegiată"*, domnul Gheorghe Grigurcu condamna, în libertate, *"dorinţa aservirii la penibile conjuncturi"* (*Între critici*, p. 393); în interviul de însemnătate istorică din anul 1985 mărturisea că datorită Congresului IX al P.C.R. şi-a putut "croi o altă soartă". Astăzi (în "Contemporanul", 9 aug. 1991) ne spune, având "obrajii congestionaţi de efort", că în "epoca de aur" (pe care o lăudase) a avut de îndurat "privaţiuni şi umilinţe", ajungând în situaţia să trăiască "un veritabil exil" în România, să fie un "iobag".

Prin articolul de faţă n-am voit să afirm că domnul Gheorghe Grigurcu a fost un "colaboraţionist", ci, pur şi simplu, să formulez o întrebare: *ce garanţie etică prezintă domnia sa în ipostază de mic procuror moral?* Roba cu care se acoperă acest bărbat obosit, se zice, de "privaţiuni şi umilinţe", maschează, de fapt, un mare cameleon. Domnule Gheorghe Grigurcu, las-o mai domol!

Mihai DRĂGAN

Gheorghe I. ANGHEL: Nostalgia orizontalelor

Există nordul cuvintelor

Există nordul cuvintelor
îngheţat de uitare,
sarea mării
se aşterne peste timp,
balenele râd în hohot,
în corabia părăsită
bate de cart
ultimul clopot.
Există nordul cuvintelor
o dată cu noi,
plouă peste ochiul îndurerat
cu frig şi noroi.
Lebede negre
trec prin apele Styxului
ancorând
în nordul cuvintelor.

Ce sahară

O, ce sahară e-n suflet,
hanul a obosit de aşteptare,
coborâm de undeva
şi trupul ne doare,
hangiule, te-ai trezit?
pune pe masă ce ai
căci ne-aşteaptă afară
tropot subţire de cai.
O, ce sahară e-n suflet!

Ţi-am scris

Ţi-am scris un cuvânt
pe o carte,
iubire şi ger
de departe.
Ai grijă de cuvinte
ca o doamnă,
te sărut
pe o frunză de toamnă.

Se limpezeşte vinul

Se limpezeşte vinul în legănări de seară,
din cumpăna fântânii o lacrimă coboară
să răcorească şoapta pelinului, amară.

Înflorind salcâmii umblă un vânt subţire,
corăbii de tristeţe se pierd în amintire,
ne regăsim în clipa clepsidrei şi-n iubire.

Se limpezeşte vinul în legănări de seară
când trenul nopţii trece prin mine ca prin gară.

Ion MUSTAŢĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Simion MEHEDINŢI

VECHIMEA POPORULUI ROMÂN

şi legătura cu elementele alogene (II)

Însă poporul său nu cade. De ogoare, de vie, de ocne, de mine, de sate şi de oraşe, omul civilizat nu se desparte lesne. Unii Daci, spre Banat şi spre Dunăre, se împăcaseră chiar de la început cu Romanii, pe unde comerţul şi limba latină pătrunseseră cu două generaţii mai înainte. Pe valea Moravei, înaintaseră şoselele şi negoţul roman încă din vremea lui Tiberiu. Acuma, după ce s'a deschis drumul prin clisuri, începu înaintarea căilor militare şi comerciale pe valea Oltului şi a Mureşului, până în inima Daciei. Traian, potrivit obiceiului său, n'a plecat la Roma, să serbeze triumful, ci a zăbovit la faţa locului, ca să organizeze provincia, alegând locul castrelor, hotărând chiar el aşezarea drumurilor, colonizarea, exploatarea minelor etc. Numai aşa se poate explica faptul că ultima provincie întemeiată de Romani ajunge în mai puţin de 10 ani *Dacia felix*. - *Traian încheia deci opera de infiltrare romană, începută cu mult înainte de el, ca un flux al romanităţii de la Adriatica spre răsărit.*

Esenţialul lucru pentru noi este altceva: *continuitatea Dacilor*. În părţile dinspre miază-noapte şi răsărit ale Daciei, poporul autohton a rămas neclintit. Ptolomeu ni-l arată după moartea lui Traian, stăpânind nu numai lanţul carpatic, dar şi larga ţară dinspre răsărit, până la Nistru. Bessi, Costoboci, Carpii (de unde şi numele Carpaţilor), Tyregeţii (adecă Geţii nistreni) stăpânesc *mai mult de jumătate din vechiul lor teritoriu, au regii lor şi nu lasă o clipă arma din mână.* - La 162 d. Hr., Costobacii iau ofensiva şi ajung până în Macedonia şi Achaia, reînviind iarăşi vremurile când părinţii lor sfărâmau legiunile lui Domiţian. Legatul Daciei a trebuit să aţâţe pe Vandali împotriva lor, numai ca să scape de ei.

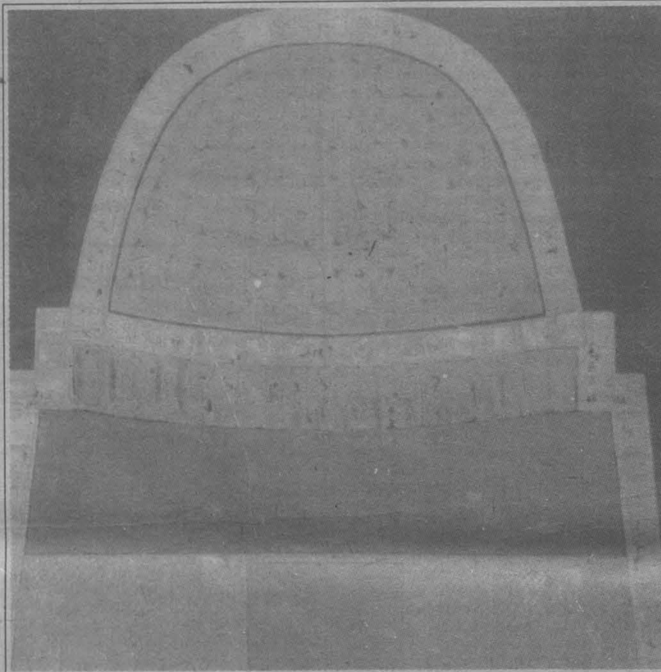
Dar rasa e prolifică. Apoi Dacul, cum observaseră Romanii, nu se deslipia bucuros de munţi. Iată de ce îi vedem continuând lupta *tot timpul cât legiunile rămân în Dacia.* Aurelian, biruind pe Carpi, ia numele de *Carpicus*, (cum Traian luase numele de *Dacicus*) şi, cu toate că el retrage legiunile în linia Dunării, dacii nu se lasă. (Fatalitatea face ca Aurelian să moară tocmai de mâna unui Dac, Mucapor). Ci abia după retragerea legiunilor, a fost un moment de linişte. Urmaşul lui Aurelian, le întinde mâna prieteneşte: *omnes geticos populos in amicitiam recepit.* - Însă potolirea nu durează mult. În secolul ocupaţiei gotice, şi chiar mai târziu, când geţii fac loc Hunilor, Dacii iau parte la lupta contra imperiului şi trec Dunărea, de câte ori le vine la îndemână.

Aşadar, Traian cu adevărat este numai un episod în istoria poporului care stăpânea masivul Carpaţilor şi şesurile dimprejur. Romanizarea se ivise în marginea dinspre Panonia cu aproape *două* secole înainte de Traian. Cu *un* secol înainte, legiunile cuprinseseră vadul Dunării, apoi din Dobrogea trecuse pe malul stâng, întărind triunghiul dintre Siret şi Prut. Iar când vine cucerirea definitivă, poporul dac rămâne totuşi stăpân pe o foarte mare parte a teritoriului său de la nordul Dunării şi continuă lupta împotriva Romanilor chiar după Aurelian.

Adevărul etnografic este deci următorul: *pe Daci nu i-a învins armele romane, ci limba şi cultura latină, precum şi încuscrirea cu colonii romani.* Am păţit şi noi, ceeace au păţit Galii! Francezul de azi este întocmai Galul descris de Cezar: mândru, generos, fluturatec... Atâta numai că nu mai vorbeşte limba druizilor, ci o limbă romanică. Nici noi nu mai vorbim limba străbunilor, dar sângele în multe părţi a rămas dac, chiar după cucerirea lui Traian. - Repet: *numai măsurătorile antropologice ne vor putea lămuri mai de aproape asupra proporţiei amestecului cu Romanii în fiecare regiune.*

Dar oricum ar fi, un lucru este sigur: poporul nostru e în primul rând geto-dac şi anume, unul din cele mai vechi popoare ale Europei; cu toată altoirea romană, substratul vechiu durează şi după colonizarea Daciei. *A vorbi de pieirea Dacilor nu numai în vremea lui Traian, dar chiar după Aurelian, înseamnă a nega adevărul etnografic că o masă omenească, ajunsă în faza de popor, nu mai poate părăsi pământul său, ci numai să transformă pe încetul, crescând sau scăzând timp de secole şi îmbrăcând forme noi de viaţă.*

Acel preţios caracter etnografic: masivitatea, adecă *numărul*, explică de altfel în chip organic, fără să mai căutăm

Marin GHERASIM - Abside

alte cauze, lunga stăruinţă a acestui popor. El n'ar fi putut reprezenta la *513 a. Hr.* o putere considerabilă şi o închegare socială şi militară, capabilă de împotrivire contra Perşilor, dacă n'am admite prealabil cel puţin două, trei veacuri de incubaţie etnică. - Aceasta dă părinţilor noştri de la Dunăre aceiaşi vechime ca şi Romanilor, adecă cel puţin 7-8 secole de individualizare înainte de era creştină.

Al doilea rezultat însemnat al numărului a fost continuitatea:

Pe când toţi năvălitorii: Celţi, Bastarni, Goţi, Huni, Gepizi, Avari, Bulgari, Chazari, Slavi, Pecenegi, Cumani şi Tătari au dispărut rând pe rând, poporul nostru se găseşte şi azi legat de masivul carpatic şi de ţinuturile dimprejur. - Am relevat chiar că din antichitate se păruse caracteristică aplicarea Dacilor de munţii lor: *inhaeret montibus Dacus.*

Problema continuităţii a fost privită de unii cu prea puţină obiectivitate. Părăsirea Daciei de populaţie, adecă de Dacii romanizaţi, şi mai ales de cei neromanizaţi, *este o evidentă sofismă.* Mai întâi, din punctul de vedere geografic, o masă de populaţie de pe un teritoriu atât de întins ca Dacia, nu putea intra în micul ţinut botezat *Dacia aureliană*, după cum Tisa, Someşul, Crişul, Mureşul, Oltul şi toate celelalte ape dimprejurul Carpaţilor, n'ar încăpea în albia Timocului.

La aceasta se adaugă şi un argument social: Ce-ar fi câştigat populaţia din Dacia să fugă de Goţii din stânga Dunării, ca să găsească pe dreapta iarăşi Goţi? Năvălirea acestora ajunsese până în M. Egee. Tesalonicul fusese asediat. Apoi mulţi Goţi slujiau în armata romană; ştim şi numele căpeteniilor gotice care luptau atunci sub steagurile romane. Valerian spune lui Aurelian în scrisoarea de adopţiune la imperiu, că va avea sub comanda sa pe *Hartomundus, Haldegastes, Hildemundus şi Carioviscus. Retragerea legiunilor a însemnat deci pentru Dacia mai mult un fel de schimbare a garnizoanei.* Ţinutul de la nordul Dunării rămânea prin urmare în paza Goţilor ca *foederati*, adecă sub scutul unei populaţii în parte creştină şi în orice caz fără asprimele fiscalităţii romane. *Salvianus* spune lămurit: „Într'un glas se rugau ţăranii (daco-romani) să-i lase să trăiască cu barbarii... Şi nu numai că nu voesc să treacă de la ei la noi (în dreapta Dunării), dar ne părăsesc pe noi, ca să se adăpostească la ei"! - Aşa dar părăsirea Daciei, pe lângă o imposibilitate etnografică, mai este şi un potenţ neadevăr istoric.

În al treilea rând se mai adaugă şi un argument mai general. Seminţiile se pot muta şi se mută. Când însă o formaţiune etnică ajunge în faza de popor, adecă este o masă considerabilă (cum au fost Dacii de la Herodot şi până la Aurelian), o masă diferenţiată din punct de vedere social, prin munca pământului: podgorie, exploatare de mine, negoţ etc., atunci poporul acela poate trimite colonii, dar de emigrat în totalitatea lui, asta, după cum am spus, e cu neputinţă. Istoria nu ne arată un astfel de fenomen niciodată şi nicăieri.

Întreita sofismă cu privire la mutarea peste Dunăre sau pieirea Daco-Romanilor din Dacia este aşadar un rest al concepţiei catastrofale în istorie; *ea se întemeiază pe iluzia că năvălirile evului mediu ar fi fost nişte adevărate cataclisme. - Adevărul etnografic şi istoric e altul: după cum nu există cataclisme în geografia fizică, tot astfel nu există nici în etnografie sau istorie.*

E cu totul improprie formula celor care vorbesc de o „perioadă a invaziilor". În starea de *seminţie*, mişcările de populaţie sunt un fenomen obişnuit pe toată faţa planetei. În Europa, de pildă, le găsim încă de la aurora istoriei egeene. Celţii apoi se scurg pe valea Dunării până spre Asia cu câteva secole înainte de era creştină. Bastarnii cu 180 ani înainte de Christos învăluiseră masivul carpatic şi trecuseră Dunărea, fără să mai pomenim de fluctuaţia obişnuită a Sciţilor. Aşadar, a începe cu Goţii epoca năvălirilor este o absurditate. Şi nici apariţia Hunilor nu justifică această cezură în istoria omenirii europene. Barbarii - adecă cei numiţi astfel de Greci şi de Romani - erau cu mult mai chibzuiţi de cum ni-i închipuim. Îndată ce ocupau un ţinut îl apărau pentru a se putea folosi de munca locuitorilor lui pentru iernatic. Atila în deosebi a fost nu se poate mai calomniat. Priscus, ambasadorul care a stat la masa lui, ni-l arată ca pe un om rafinat. Vorbea latineşte, ţinea un secretar pentru limba greacă, se îmbrăca foarte elegant (cum fac de multe ori cei urâţi) şi avea o plăcere nespusă să încurce iţele diplomatice. - Războiul era la el numai actul al cincilea. Cuceritorul asiatic se interesa de libertatea negoţului la graniţa dunăreană şi avea chiar gândul să întemeieze un mare imperiu în stânga fluviului, ca o putere de cumpănire în faţa imperiului roman.

Tot aşa, Alaric a fost considerat ca spaima lumii. Adevărul e că aceşti barbari nu erau cu nimic mai presus în cruzime decât contimporanii lor cei mai civilizaţi. Cesar, la luarea Alesiei, a vândut ca pe nişte vite pe toţi Galii prinşi în război. Când a capitulat Avaricum, el a trecut pe sub sabie toată populaţia. - Alaric, din contră, a intrat în Atena ca un turist, lăsând armata afară. - Goethe, dacă ar fi comandat o armată de invazie, cu greu ar fi putut face un gest mai elegant.

De unde vine iluzia cataclismului năvălirilor barbare?

În mare parte, ea vine din stilul retoric al istoricilor decadenţi. *Grecul Amian Marcelin* care povesteşte invazia Hunilor, scria istoria pentru a fi citită în *forum*. Ce-ar fi dacă şi azi, dacă istoricii ar avea obiceiul să-şi citească operile lor în piaţă!... Amian şi alţii au umflat stilul, după cum actorii mediocrii umflă glasul pentru efect. Adevărul e că Diavolul nu e aşa de negru, cum îl zugrăvesc oamenii, şi nici barbarii nu erau aşa de sălbatici, cum ni-i arată istoria tendenţioasă. Invasiile lor erau ca grindina care culcă sămănăturile pe unde trece furtuna. În lături însă regiuni întregi rămâneau rezervate pentru o exploatare sistematică. - Să nu uităm că Tătarii, pe care cutare *carmen miserabile* ni-i înfăţişează ca un fel - de cataclism, au cuprins şesul rusesc cu statistica în mână, ca să ştie cât bir vor lua de fiecare plugar. Repet: *nu există în istorie o perioadă a năvălirilor, cum nu există în climatologie o perioadă a furtunilor.*

Prin urmare, socotim că nu ne depărtăm de adevăr, dacă vom afirma că *după Aurelian n'am fost cu nimic mai primejduiţi decât în epoca romană*, plină şi aceea de năvăliri, războaie, cetăţi dărâmate şi alte nenorociri ale răscoalelor - chiar în mijlocul Italiei. Barbarii veniseră cu veacuri înainte de Traian; au năvălit apoi la câteva decenii după moartea lui Traian până în inima Ardealului, cerând pământ pentru aşezările lor; au venit mereu până la Aurelian şi după Aurelian... până la ultimul val mongolic, al Tătarilor (1240). Dar cum au venit, aşa s'au dus. *Erau în stare de seminţii*: cete relativ mici şi foarte mobile. Ele n'au putut disloca masa autohtonă şi nici n'aveau interes s'o nimicească, ci s'o apere şi s'o exploateze pentru iernatic, cum au făcut de la Atila până la Horda de aur, cuceritoarea Rusiei. - Încă odată: numărul şi lipirea străveche de masivul carpatic a susţinut continuitatea. Emblema, a cărei origină e chiar pe pământul dacic (cu 3000 de ani înainte de Christos), păstrându-se şi azi pe glugile ciobanilor din Carpaţi, este o dovadă pipăită de continuitatea milenară a elementului geto-dac din antichitate şi până azi (fireşte cu adaosul adus de colonizarea romană).

Singurul rezultat mai însemnat al năvălirilor din evul mediu a fost doar infiltrarea slavă. Veniţi ca robi (slav = sclav) încă din epoca daco-romană, apoi cu Goţii şi Hunii, iar mai târziu cu Avarii, când se zicea că „Slavul e cânele Avarului", adecă aproape ca un animal domestic, ei s'au topit cu totul în masa autohtonă din masivul carpatic, dar au izbutit să se afirme în peninsula balcanică, precumpănind acolo elementul românesc. Cu toate manifestările de mai târziu ale fraţilor

(continuare în pag. 14)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro